

**ΑΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΣΕΥΠ
ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ»
Μια περιπτωσιολογική μελέτη**

**Συντάκτριες πτυχιακής εργασίας:
Δροσατάκη Στυλιανή
Ταβλαδωράκη Μαρίνα**

**Υπεύθυνος Καθηγητής:
Βάντσης Δημήτριος**

Ηράκλειο 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
---------------	---

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	6
1.1: Εισαγωγή.....	6
1.2 :Ορισμός της αγροτικής κοινότητας.....	7
1.2.1:Χαρακτηριστικά της αγροτικής κοινότητας στην Ελλάδα.....	8
1.2.2: Προτεινόμενα μέτρα για την στήριξη των αγροτικών κοινοτήτων.....	10
1.2.3: Η κοινότητα ως κοινωνικό σύστημα.....	10
1.2.4:Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην Κοινότητα.....	13
1.3: Ορισμός της πόλης.....	13
1.3.1:Το αστικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	14
1.4.:Σύγκριση αστικού και αγροτικού περιβάλλοντος.....	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΘΕΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

2.1Εισαγωγή.....	19
2.2.:Το φεμινιστικό κίνημα στην Ελλάδα.....	20
2.3:Παραδοσιακά πρότυπα για τη θέση της αγρότισσας στην οικογένεια και την κοινωνία.....	23
2.4 :Ημερήσιες απασχολήσεις και κατανομή του χρόνου της αγρότισσας.....	25
2.5 :Η συμμετοχή της γυναίκας στη λήψη αποφάσεων.....	26
2.6:Επίπεδο μόρφωσης της Ελληνίδας αγρότισσας.....	26
2.7 :Ο ρόλος και η θέση της γυναίκας στην αγροτική κοινότητα.....	28
2.8:Η ανάγκη αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου από τις γυναίκες στην αγροτική Κοινότητα.....	29
2.9:Νομοθετικά μέτρα για την Ελληνίδα αγρότισσα από το 1915 μέχρι και σήμερα.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΠΟΥ ΘΑ ΔΙΕΞΑΧΘΕΙ Η ΕΡΕΥΝΑ

Εισαγωγή.....	33
3.2 :ΔΗΜΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ.....	33
3.3 :ΔΗΜΟΣ ΒΙΑΝΝΟΥ.....	39

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	48
4.1 : Βασικός προβληματισμός που οδήγησε στην επιλογή του θέματος.....	48
4.2:Σκοπός της έρευνας.....	48
4.3:Υποθέσεις της έρευνας.....	48
4.4:Προκαταρκτικά στάδια της έρευνας.....	49
4.4.1: Προσδιορισμός και διατύπωση του προς έρευνα θέματος.....	49
4.4.2 :Φύση των πληροφοριών που συλλέξαμε.....	49
4.4.3:Ερευνητική μέθοδος.....	50
4.4.4 :Τρόπος αντιμετώπισης αποτυχιών στην επιλογή δείγματος (αρνήσεις – ελλείψεις στοιχείων).....	50
4.4.5: Χρονοδιάγραμμα έρευνας.....	50
4.4.6 Διαμόρφωση και συμπλήρωση ερωτηματολογίου.....	51
4.4.7 :Επεξεργασία δεδομένων	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	53
5.1:Α΄ ΜΕΡΟΣ: Δημογραφικά στοιχεία	53
5.2: Β΄ ΜΕΡΟΣ : Ερωτήσεις σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των γυναικών στην αγροτική κοινότητα.....	58
5.3: Γ΄ ΜΕΡΟΣ .Ερωτήσεις σχετικά με την εργασία των γυναικών.....	63
5.4: Δ΄ ΜΕΡΟΣ:Ερωτήσεις σχετικά με τις σχέσεις της γυναίκας με την οικογένεια της και την κοινότητα της.....	71
5.5: Παρουσίαση συσχετίσεων της έρευνας.....	91
5.6: Υποθέσεις έρευνας.....	97
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	101
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	108
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	129

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Πτυχιακή εργασία που επιλέξαμε έχει θέμα: **Γυναίκα στην αγροτική κοινότητα**. Επιλέξαμε αρχικά αυτό το θέμα αφενός εξαιτίας του γεγονότος ότι και οι δυο μας προερχόμαστε από αγροτικές κοινότητες και αφετέρου θέλαμε το θέμα μας να αναφέρεται σε μια ομάδα γυναικών αφού και εμείς οι ίδιες ανήκουμε σε αυτήν την κατηγορία. Συγκεκριμένα θα μελετήσουμε δύο Δημοτικά Διαμερίσματα, δηλαδή το Δημοτικό Διαμέρισμα Μιλλιαράδων (Δήμος Βιάννου) και το Δημοτικό Διαμέρισμα Σγουροκεφαλίου (Δήμος Επισκοπής). Οι βασικοί μας προβληματισμοί που μας οδήγησαν στην επιλογή του παραπάνω θέματος ήταν να ερευνήσουμε την εμπειρία των γυναικών στην αγροτική κοινότητα σε σχέση με τον ελεύθερο χρόνο που έχουν, την εργασία, καθώς επίσης και την σχέσεις τους μεταξύ των οικογενειών τους και της κοινότητας στην οποία διαμένουν.

Στο θεωρητικό μας μέρος, αρχικά προβαίνουμε σε μια σύγκριση μεταξύ του αγροτικού και αστικού περιβάλλοντος. Ξεκινούμε με τους ορισμούς των εννοιών «αγροτική κοινότητα» και «πόλη» και στην συνέχεια επιχειρούμε μια σύγκριση ανάμεσά τους και εντοπίζουμε τις διαφορές που προκύπτουν.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** γίνεται μια αναφορά στους ρόλους και στη θέση της γυναίκας. Αναφερόμαστε στον τρόπο κατανομής, από μια γυναίκα στην αγροτική κοινότητα, του χρόνου της καθημερινώς και στα παραδοσιακά πρότυπα που αφορούν στη θέση της αγρότισσας στην οικογένεια και την κοινωνία. Επίσης διερευνούμε το ρόλο που έχει στην λήψη αποφάσεων και το επίπεδο μόρφωσής της. Καταλήγουμε με τη σημασία του ελεύθερου χρόνου και την ανάγκη αξιοποίησής του από την ίδια.

Στο **τρίτο** και τελευταίο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους της πτυχιακής μας εργασίας γίνεται μια παρουσίαση των δύο κοινοτήτων που έχει διεξαχθεί η έρευνα μας.

Τα επόμενα κεφάλαια αφορούν το ερευνητικό μέρος της πτυχιακής μας εργασίας. Ακολουθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων, καθώς κι η μεθοδολογία, οι σκοποί κι οι στόχοι της εργασίας κ.τ.λ. Πιο συγκεκριμένα, το ερευνητικό μέρος αποτελείται από 3 κεφάλαια:

Το **τέταρτο κεφάλαιο**, το οποίο περιλαμβάνει τους σκοπούς της έρευνας, το βασικό προβληματισμό που οδήγησε στην επιλογή του θέματος. Επίσης περιλαμβάνει και τη μεθοδολογία της έρευνας η οποία αποτελείται από την

ερευνητική μέθοδο, την φύση των πληροφοριών που συλλέξαμε, τη διαμόρφωση και συμπλήρωση ερωτηματολογίου, την επεξεργασία δεδομένων κ.τ.λ.

Το **πέμπτο κεφάλαιο** το οποίο περιλαμβάνει την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, την παρουσίαση συσχετίσεων της έρευνας και τις απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα.

Τελειώνοντας τα παραπάνω κεφάλαια ακολουθούν τα συμπεράσματα της έρευνας οι προτάσεις μας και η βιβλιογραφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Σύγκριση αστικού και αγροτικού περιβάλλοντος

1.1. Εισαγωγή

«Ξεκινώντας αυτό το κεφάλαιο μια αναφορά στην έννοια του περιβάλλοντος θα βοηθούσε στην θεωρητική ανάλυση της έρευνας μας. Περιβάλλον είναι όλα τα εξωτερικά ερεθίσματα που προέρχονται από το σύνολο των έμβιων (ζωντανοί οργανισμοί και σχέσεις μεταξύ τους) και των μη έμβιων στοιχείων (ανόργανες, οργανικές ενώσεις, φυσικά φαινόμενα) που επιδρούν σε έναν οργανισμό και καθορίζουν την ανάπτυξή του.

Ένας διαχωρισμός που προκύπτει στις οργανωμένες ανθρώπινες κοινωνίες είναι μεταξύ φυσικού και τεχνητού περιβάλλοντος. Φυσικό περιβάλλον μπορεί να θεωρηθούν το σύνολο των οργανισμών του πλανήτη (φυτικοί, ζωικοί, μύκητες, ιοί κ.ά.), τα ανόργανα στοιχεία και ενώσεις, οι οργανικές ενώσεις, οι φυσικοί παράγοντες (ηλιακή ακτινοβολία, άνεμοι κ.λπ.), καθώς και οι σχέσεις και οι αλληλεπιδράσεις που αναπτύσσονται μεταξύ όλων αυτών. Τεχνητό περιβάλλον είναι τα προϊόντα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, τα αποτελέσματα της κοινωνικής οργάνωσης, της τεχνολογίας και όλων των μέσων που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος» (Κουτσούμπος 1987: 52).

«Στις πόλεις γίνονται εντονότερα αισθητές όλες οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνιστώσες της αειφόρου ανάπτυξης. Οι αστικές περιοχές λειτουργούν ως μοχλοί οικονομικής ανάπτυξης, καθώς εκεί δημιουργούνται και συγκεντρώνονται ο πλούτος, η γνώση και η τεχνολογική ικανότητα. Οι πόλεις είναι επίσης τα κομβικά σημεία παροχής δημόσιων υπηρεσιών, όπως η εκπαίδευση, η ιατρική φροντίδα και οι μεταφορές.

Υπάρχει όμως και η άλλη όψη του νομίσματος: η αστική ζωή συνδέεται με την περιβαλλοντική υποβάθμιση, την κυκλοφοριακή συμφόρηση, τον κοινωνικό αποκλεισμό, το έγκλημα και την απώλεια της ταυτότητας. Έχει επισημανθεί πως ο αποχωρισμός των Ελλήνων από την κοινότητα όπου μεγάλωσαν και όπου αισθάνονται ότι «λειτουργούν» τους αποκόπτει από το σύστημα αναφοράς τους. Για αυτό φροντίζουν, όταν εγκαθίστανται σε μεγάλες πόλεις στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, να οργανώνονται πάλι σε κοινότητες, τις παρκοικίες. Κορυφαία στιγμή σύσφιξης των δεσμών μιας κοινότητας είναι το πανηγύρι.

Στα τελευταία 50 χρόνια παρατηρείται στην Ελλάδα μια σταδιακή μείωση του αγροτικού πληθυσμού (οικισμοί κάτω των 2000 κατοίκων) και παράλληλα μια αύξηση του αστικού πληθυσμού (πόλεις 10000 κατοίκων και άνω). Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν σε πλήρη αντιστροφή των ποσοστών που αντιπροσωπεύουν οι δυο αυτοί πληθυσμοί στο σύνολο του πληθυσμού της χώρας. Έτσι ενώ το 1928 ο αστικός πληθυσμός αντιστοιχούσε στο 31% του συνόλου και ο αγροτικός στο 54%, το 1981 ο αστικός πληθυσμός αντιπροσώπευε το 58% και ο αγροτικός το 30%. Έχουμε επομένως μια καθαρή περίπτωση εξαστισμού.

Το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού και το 80% του πληθυσμού της Ευρώπης ζει σήμερα σε πόλεις. Η πόλη αποτελεί για όλους αυτούς τους ανθρώπους το καθημερινό περιβάλλον διαβίωσης, με άλλα λόγια το σπίτι τους. Δυστυχώς, τα αστικά κέντρα εμφανίζουν σημαντικά προβλήματα, με αντίκτυπο στο περιβάλλον σε τοπική αλλά και παγκόσμια κλίμακα, καθώς και στην υγεία των πολιτών» (<http://www.agrotypos.gr/news/news>).

«Στη διαμόρφωση του ελληνικού εξαστισμού συνετέλεσαν πολύ παράγοντες. Από αυτούς κυριότεροι είναι οι ακόλουθοι. Πρώτος και εμφανέστερος είναι η εσωτερική μετανάστευση από τα χωριά στις πόλεις. Δεύτερος, η μετανάστευση από την Ελλάδα στο εξωτερικό. Ο παράγοντας αυτός λειτούργησε προς δυο κατευθύνσεις. Η απευθείας μετανάστευση προς το εξωτερικό οδήγησε στην μείωση του αγροτικού πληθυσμού. Από την άλλη μεριά, ένα μέρος την παλιννόστησης κατευθύνθηκε προς τα αστικά κέντρα, αυξάνοντας έτσι τον αστικό πληθυσμό. Τρίτος παράγοντας ήταν η μεταβολή της δομής του αγροτικού και αστικού πληθυσμού που οδήγησε στην επιβράδυνση της φυσικής αύξησης του πρώτου και στην επιτάχυνση της φυσικής αύξησης του δεύτερου» (Τσαούσης, 1997:388-389).

1.2. Ορισμός της αγροτικής κοινότητας

Η επιστημονική έννοια της κοινότητας στις σύγχρονες συνθήκες έχει δεχτεί έντονη κριτική. Ένα κεντρικό σημείο αυτής της κριτικής έχει εστιάσει στον τρόπο με τον οποίο έχει χρησιμοποιηθεί η έννοια.

Ο απλούστερος ορισμός της κοινότητας αναφέρεται σε ένα σύνολο ατόμων (aggregate), που κατοικούν σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Η περιοχή αυτή μπορεί να περιλαμβάνει μια μικρή γειτονιά, μια συνοικία, μια πολιτεία

ή και μια ομάδα κρατών, όπως είναι για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Κοινότητα. (Bulmer, 1987:27).

«Ένας κοινωνικά αποδεκτός ορισμός της έννοιας «κοινότητας» θα μπορούσε να είναι: «κοινότητα» μπορεί να χαρακτηρίσει μια γεωγραφική ενότητα (π.χ. γειτονιά, συνοικία, χωριό, πόλη, νομός, κράτος κ.τ.λ.), μια ομάδα ανθρώπων που βρίσκονται σε ένα λειτουργικό συσχετισμό μεταξύ τους (π.χ. εργοστάσιο, συνδικάτο, θρησκευτικό δόγμα, νοσοκομείο, σχολείο, σύλλογος κ.τ.λ.) ή μια κατηγορία πληθυσμού με ένα κοινό χαρακτηριστικό (π.χ. παιδιά, νέοι, γέροι, εργάτες, γυναίκες, αγρότες, άστεγοι, αλλοδαποί, αθίγγανοι κ.τ.λ.)» (Ζωγράφου, 1997: 49).

«Όμως για τους κοινωνιολόγους η διαβίωση ενός συγκεκριμένου αριθμού ατόμων σε έναν ενιαίο γεωγραφικό χώρο που έχει αποκτήσει τη νομική υπόσταση της κοινότητας δεν αποτελούν από μόνα τους επαρκή στοιχεία για να οριοθετήσουν μια κοινότητα. Χρειάζεται κάποια συγκεκριμένα βασικά στοιχεία που να χαρακτηρίζουν ένα πληθυσμό, ώστε αυτός να χαρακτηριστεί με τον όρο κοινότητα. Τα στοιχεία αυτά του ορισμού είναι: Ο μικρός αριθμός κατοίκων, ο καθορισμένος γεωγραφικός χώρος, η συγκροτημένη διαβίωση ατόμων, οι κοινοί θεσμοί, αξίες και πεποιθήσεις και η συναισθηματική ταύτιση.

Ο ορισμός της κοινότητας, λοιπόν, μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: Κοινότητα είναι ένα μικρό σύνολο ατόμων που ζει σε μόνιμη βάση σε ένα συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο, με κοινούς θεσμούς, αξίες και παραδόσεις και με ανεπτυγμένο το αίσθημα των δεσμών που τους ενώνει μεταξύ τους και με τον τόπο τον οποίο ζουν.

Συγκεκριμένα, με τον όρο αγροτική κοινότητα εννοείται η κοινότητα, με τα χαρακτηριστικά που περιγράφει ο παραπάνω ορισμός, της οποίας η γεωγραφική θέση βρίσκεται σε αγροτική περιοχή, δηλαδή στην ύπαιθρο» (Δαουτόπουλος, 1997:34).

1.2.1. Χαρακτηριστικά της αγροτικής κοινότητας στην Ελλάδα

«Οι ιδιαίτερα απόμακρες αγροτικές περιοχές πάσχουν από πολιτιστική στέρηση και απομόνωση. Οι ευκαιρίες για επιμορφωτικές ή ψυχαγωγικές δραστηριότητες σπανίζουν και η προσιτότητα σ' αυτές εκτός κοινότητας είναι δύσκολη εξ άλλου η πληροφόρηση, η επαφή και επικοινωνία με τον έξω κόσμο και συχνά η συγκοινωνία είναι προβληματικές για πολλά χωριά και αγροτοσυνοικισμούς. Οι κάτοικοι αυτών των περιοχών συχνά υφίστανται μια έντονη αίσθηση αποκοπής από τα διάφορα εξελικτικά ρεύματα και τον υπόλοιπο κόσμο.

Ένας εντυπωσιακός αριθμός αγροτικών δήμων και κοινοτήτων υποφέρουν από ανίκανη ή ανίσχυρη τοπική ηγεσία, που συνδυάζεται με μία έντονη αδιαφορία και αντίσταση των κατοίκων για συμμετοχή στη διεύθυνση κοινών υποθέσεων. Το μεγαλύτερο μέρος της αγροτικής Ευρώπης μοιράζεται λίγο-πολύ παρόμοια χαρακτηριστικά π.χ. απουσία ανωνυμίας, περιορισμένους σε ποικιλία τρόπους ζωής, μονοτονία, ανεπάρκεια παροχών, έλλειψη ολοκληρωμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων, αδυναμία επιρροής, αφάνεια, στενότητα πόρων, χαμηλή απορρόφηση προνοιακών παροχών και μαζί μ' αυτά μια επιταχυνόμενη αγωνία να διαφυλάξουν την ταυτότητά τους και την κοινωνική τους ακεραιότητα. Κάθε ένα απ' αυτά τα χαρακτηριστικά υπονοεί ανάγκες καθολικής φύσεως για την κοινότητα.

Ίσως, όμως, η πιο βασική απ' όλες να είναι η ανάγκη για βελτίωση και ενδυνάμωση της ικανότητας της κάθε αγροτικής κοινότητας να αντιμετωπίζει ικανοποιητικά όλες τις πιέσεις που ασκούνται πάνω της από την κοινωνική πραγματικότητα της αγροτιάς, την τεχνολογική αλλαγή, την επίμονη διατήρηση παραδοσιακών τρόπων ζωής και αξιολογικών συνειρμών» (Βαγιά,1987: 111)

«Οι αγροτικές κοινότητες συνήθως, μαστιζόμενες από την εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση, παρουσιάζουν ένα πρόβλημα δημογραφικής ισορροπίας. Το τελευταίο με τη σειρά του οδηγεί σε σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Εκ παραλλήλου, περιορισμένες οικονομικές ευκαιρίες και απουσία πόρων, που μπορεί να οφείλονται σε μερικές ευρωπαϊκές χώρες σε παρωχημένες μεθόδους αγροτοκαλλιέργειας και σε άλλες σε εκτεταμένη εκβιομηχάνιση της γεωργίας, οδηγούν στην ερήμωση αυτών των περιοχών και επηρεάζουν τις βιοτικές ανάγκες των κατοίκων. Η αγροτιά λοιπόν αντιμετωπίζει την καθολική ανάγκη για εμπλουτισμό των παραγωγικών πόρων και οικονομική αυτοδυναμία.

Η ταχύτατη τεχνολογική ανάπτυξη και το υπάρχον κοινωνικό χάσμα δημιουργούν σε πολλές αγροτικές πληθυσμιακές ομάδες προβλήματα προσαρμογής καθώς και συγκρούσεις στις εργασιακές και καθημερινές τους συνήθειες. Με τη σειρά τους αυτές οι δυσκολίες συμβάλλουν στη δημιουργία μιας άλλης καθολικής ανάγκης για μια νέα εξισορρόπηση μεταξύ κοινών αναγκών - επιθυμιών και των πηγών και μέσων που θα τις ικανοποιήσουν. Αυτοί όμως οι κοινωνικοί πόροι προσφέρονται, συνήθως, έξω από τα παραδοσιακά υποστηρικτικά συστήματα της οικογένειας και του στενού κοινωνικού περιβάλλοντος» (Βαγιά,1987:112).

1.2.2. Προτεινόμενα μέτρα για την στήριξη των αγροτικών κοινοτήτων

«Για την βελτίωση και στήριξη των αγροτικών κοινοτήτων παραθέτουμε τα παρακάτω μέτρα:

- εγγειοβελτίωση και αναδάσμος.
- δημιουργία υπηρεσιών ενίσχυσης των γεωργών που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες και βοήθεια σχετικά με τη διαχείριση.
- εμπορική προώθηση προϊόντων ποιότητας.
- βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης.
- ανακαίνιση και ανάπτυξη αγροτικών οικισμών.
- προστασία και διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς.
- διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων, με σκοπό τη δημιουργία πολλαπλών δραστηριοτήτων ή εναλλακτικών πηγών εισοδήματος
- διαχείριση των υδάτινων πόρων στον γεωργικό τομέα.
- ανάπτυξη και βελτίωση της αγροτικής υποδομής.
- προώθηση δραστηριοτήτων στους τομείς του τουρισμού και της χειροτεχνίας.
- διατήρηση του περιβάλλοντος και διαχείριση των αγροτικών περιοχών.
- αποκατάσταση του δυναμικού γεωργικής παραγωγής μετά από φυσικές καταστροφές και θέσπιση ενδεδειγμένων μέτρων πρόληψης («Τα νέα του Δήμου μας», Ιούλιος 2005)»

Τα παραπάνω μέτρα στήριξης των αγροτικών κοινοτήτων εάν εφαρμοστούν ουσιαστικά κάποια από αυτά τα μέτρα που παραθέτουμε συνοπτικά θα υπάρξει μεγάλη άνοδο όσων αφορά την ποιότητα ζωής των ατόμων αλλά και στην εξέλιξη των αγροτικών κοινοτήτων και του περιβάλλοντος γενικά.

1.2.3 Η κοινότητα ως κοινωνικό σύστημα

«Ένα σύστημα διακρίνεται για την αυτονομία του τις ιδιαίτερες λειτουργίες που επιτελεί ,την συμμετοχή του σε ένα ευρύτερο σύστημα ή απαρτισμό του από επιμέρους συστήματα ή υποσυστήματα .

Η κοινότητα ως κοινωνικό σύστημα ,έχει πέντε λειτουργίες που συνδέονται με την περιοχή στην οποία βρίσκεται .Οι λειτουργίες τοπικού χαρακτήρα είναι : **1)Παραγωγή – διανομή - κατανάλωση, 2) Κοινωνικοποίηση, 3) Κοινωνικός Έλεγχος, 4) Κοινωνική Συμμετοχή, 5) Αλληλοβοήθεια.** Τις λειτουργίες αυτές εκτελούν υποσυστήματα μέσα στην κοινότητα ,ενώ ταυτόχρονα συνδέονται και με

συστήματα έξω από την κοινότητα. Τα υποσυστήματα που βρίσκονται μέσα στην κοινότητα και εκτελούν τις παραπάνω λειτουργίες ,θεωρούνται ως η οριζόντια διάσταση της κοινότητας ,ενώ τα συστήματα εκτός κοινότητας αποτελούν την κάθετη διάσταση .Η κάθετη διάσταση συνδέει τα τοπικά συστήματα με έξω-κοινοτικά . Οι λειτουργίες αναλύονται αμέσως παρακάτω :

1. Παραγωγή – διανομή – κατανάλωση : Η βασική λειτουργία της κοινότητας είναι η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών με μηχανισμούς για την διανομή των παραγόμενων αγαθών, ώστε αυτά να διατίθενται για κατανάλωση στην άμεση γεωγραφική περιοχή. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει η δυνατότητα παραγωγικής εργασίας και κατ' επέκταση αγοραστικής δύναμης. Στην σημερινή βιομηχανική κοινότητα, η οικονομική παραγωγή οργανώνεται με βάση την επιχείρηση, το εργοστάσιο, το γραφείο.

Υπάρχει, βέβαια ακόμα- στα χωριά κυρίως- η οργάνωση της παραγωγής με βάση την οικογένεια .Η τυπική μονάδα παραγωγής ή διανομής ενός προϊόντος, βρίσκεται στην κοινότητα. Μπορεί ,όμως, τα προϊόντα να παράγονται σε άλλη περιοχή, όπου βρίσκονται και τα κεντρικά καταστήματα. Ωστόσο πολλά από τα αγαθά παράγονται στην κοινότητα ή στην γύρω περιοχή. Η οικονομία, συνεπώς, κάθε κοινότητας βασίζεται τόσο στις ντόπιες επιχειρήσεις (οριζόντια διάσταση) όσο και σε εισαγόμενα προϊόντα, παραγόμενα εκτός της κοινότητας (κάθετη διάσταση). Στο βαθμό που η κάθετη διάσταση υπερτερεί, η αυτονομία της τοπικής κοινότητας μειώνεται, αφού εξαρτάται από εξωκοινοτικές επιχειρήσεις για την παραγωγή προϊόντων.

2. Κοινωνικοποίηση : Η κοινωνικοποίηση του ανθρώπου ξεκινάει σχεδόν από την γέννησή του και συνεχίζεται για πολλά χρόνια, αν όχι για όλη του την ζωή. Ο βασικός φορέας για την κοινωνικοποίηση του ατόμου είναι το σχολείο. Το σχολείο λειτουργεί στην κοινότητα (οριζόντια διάσταση) αλλά έχει ισχυρούς δεσμούς με εξωκοινοτικά συστήματα (π.χ. Νομαρχίες, Υπουργείο Παιδείας). Αν και το σχολείο έχει την πρώτη θέση ως φορέας κοινωνικοποίησης σε μια κοινότητα, υπάρχουν και άλλοι φορείς (όπως κέντρα νεότητας, κατηχητικά σχολεία, αθλητικοί και πολιτιστικοί σύλλογοι) που συμβάλλουν σ' αυτή σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό.

3. Κοινωνικός Έλεγχος: Το άτομο μέσα από την διαδικασία της κοινωνικοποίησης γνωρίζει τους κανόνες που διέπουν την συμπεριφορά στο κοινωνικό περιβάλλον, τους εσωτερικεύει και συμμορφώνεται συνειδητά με την τήρησή τους. Επειδή, όμως, δεν

τους εσωτερικεύει πάντα πλήρης, χρειάζεται κάποιους εξωτερικούς περιορισμούς. Τέτοιους περιορισμούς θέτει η οικογένεια, η γειτονιά, οι φίλοι, το σχολείο. Αυτές είναι οι πρωτογενείς ομάδες που παίζουν καθοριστικό ρόλο στην τήρηση των κανόνων κοινωνικής συμπεριφοράς. Το κράτος διαθέτει θεσμοθετημένη εξαναγκαστική δύναμη και μπορεί να επιβάλλει την πειθαρχία με την άσκηση βίας. Η τοπική κοινότητα βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με εξωκοινοτικά (κάθετα) συστήματα, για την πραγμάτωση της λειτουργίας του κοινωνικού ελέγχου. Εκτός των Υπουργείων Δημόσιας Τάξης και Εσωτερικών, υπάρχει συνεργασία και με διεθνείς φορείς, όπως η Interpol.

4. Κοινωνική Συμμετοχή: Ο άνθρωπος με την συμμετοχή του σε πρωτογενείς και δευτερογενείς ομάδες, καλύπτει βασικές κοινωνικές και συναισθηματικές του ανάγκες. Με την συμμετοχή του σε διάφορες οργανώσεις εκφράζει τις αξίες και τις πεποιθήσεις του, επιδιώκει την εκπλήρωση των ιδανικών του. Σε κάθε κοινότητα ανάλογα με την οικονομική κατάσταση των κατοίκων, την δημογραφική σύνθεση του πληθυσμού, την εθνική καταγωγή, το θρήσκευμα δημιουργούνται οργανώσεις, σύλλογοι, σωματεία (π.χ συνδικάτα, εμπορικά και βιοτεχνικά επιμελητήρια, διάφορα σωματεία, σύλλογοι πολιτιστικοί και εκπαιδευτικοί κ.α.). Ο τοπικός φορέας κοινωνικής συμμετοχής σε τοπικό επίπεδο είναι η ενορία. Η Εκκλησία με ποικίλες οργανώσεις δίνει την ευκαιρία στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού να συμμετέχει σε κοινωνικές, θρησκευτικές και άλλες δραστηριότητες. Γι' αυτό το λόγο η τοπική μονάδα της κοινότητας που για κοινωνική συμμετοχή είναι η ενορία. Όμως και η ενορία έχει σχέση με εξωκοινοτικά συστήματα (κάθετη διάσταση): την Μητρόπολη, την Εκκλησία της Ελλάδος, το Πατριαρχείο Κων/λεως.

5. Αλληλοβοήθεια : Σε μια κοινότητα, άτομα και οικογένειες, σε περιόδους κρίσεως χρειάζονται συμπαράσταση και πολύμορφη βοήθεια για την κάλυψη οικονομικών ή άλλων αναγκών. Η βοήθεια αυτή μπορεί να είναι υλική ή υποστηρικτική για την αντιμετώπιση προβλημάτων ψυχικής υφής, με την παρέμβαση κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων και άλλων επαγγελματιών.

Στις σύγχρονες κοινωνίες, η λειτουργία της αλληλοβοήθειας επιτελείται κυρίως από τους κρατικούς φορείς υγείας και πρόνοιας. Σε τοπικό επίπεδο η τυπική οργάνωση για αλληλοβοήθεια, θα μπορούσε να είναι η διεύθυνση κοινωνικής πρόνοιας. Σε εξωκοινοτικό επίπεδο, η διεύθυνση κοινωνικής πρόνοιας εξαρτάται από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας» (Σταθόπουλος, 1990: 133-138).

1.2.4: Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην Κοινότητα

«Οι παρεμβάσεις του κοινωνικού λειτουργού στοχεύουν σε αλλαγές στην δομή εξουσίας, την ανακατανομή πόρων προς όφελος των κοινωνικά μη προνομιούχων ομάδων του πληθυσμού, τον συντονισμό των υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας στη κοινότητα για την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των κατοίκων.

Στο επίπεδο της Κοινότητας, οι αποφάσεις λαμβάνονται από διάφορες άτυπες ομάδες πολιτών, από επίσημους Οργανισμούς, ανάλογα με το είδος, την έκταση και τη διάρκεια της συμμετοχής στην επιδιωκόμενη κοινωνική αλλαγή, αφού η κοινότητα δεν μπορεί να πάρει αποφάσεις (Warren 1977:7)».

Η κοινοτική εργασία, ως μέθοδος παρέμβασης στην κοινότητα, στηρίζεται σε κάποιες αρχές. Μια βασική αρχή είναι η πεποίθηση ότι ο άνθρωπος έχει μεγαλύτερη αξία από διάφορες πολιτικές και προγράμματα. Οι οργανώσεις και τα προγράμματα τους κρίνονται από τη βοήθεια που παρέχουν τα άτομα για να ζήσουν στην κοινότητα χωρίς στερήσεις, χωρίς αισθήματα αποξένωσης και αλλοτρίωσης. Με άλλα λόγια, η φιλοσοφία της κοινοτικής εργασίας είναι ανθρωποκεντρική και δεν δέχεται μια υλιστική ή τεχνοκρατική αντίληψη της δομής της κοινωνίας.

Μια άλλη αξία της κοινοτικής εργασίας είναι η πεποίθηση ότι, με τη συλλογική δράση, οι άνθρωποι αποκτούν την ικανότητα να ασκούν πίεση και να επιλύουν τα διάφορα προβλήματα που τους απασχολούν. Η κοινωνία πρέπει να παρέχει στα μέλη της τη δυνατότητα συμμετοχής στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό τομέα της κοινοτικής δραστηριότητας. Η πολύπλευρη συμμετοχή των κατοίκων στη ζωή της κοινότητας αποτελεί συστατικό της δημοκρατίας. Τέλος μια ακόμη αξία της κοινοτικής εργασίας αναφέρεται στην ανάγκη ανακατανομής των κοινωνικών και οικονομικών αγαθών υπέρ των ασθενέστερων ομάδων του πληθυσμού. Μόνον τότε δημιουργείται μια κοινωνία ή κοινότητα στην οποία υπάρχει ουσιαστική ισότητα μεταξύ των πολιτών και κοινωνική δικαιοσύνη.(Culbenkian, 1973:16-18)»

1.3.Ορισμός της πόλης

Πόλη ή αλλιώς «άστυ», εννοούμε μια γεωγραφική τοποθεσία, που περιλαμβάνει μεγάλα κτιριακά οικοδομήματα, πυκνά δομημένα και με ελάχιστους ελεύθερους χώρους τις περισσότερες φορές. Παρομοίως, η λέξη «Δήμος», δε σημαίνει πια μόνο το σύνολο των ανθρώπων που κατοικούν στο «άστυ», δηλαδή το

λαό, όπως θα λέγαμε σήμερα, αλλά και τις υπηρεσίες και τα όργανα που διοικούν και διαχειρίζονται τα πράγματα της πόλης μας.

Τις περισσότερες φορές μιλάμε για την «πόλη» και εννοούμε το σύνολο των πολιτών, της δομής των υπηρεσιών και όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα μέσα στα γεωγραφικά όριά της. Δηλαδή ο όρο «πόλη» αναφέρεται και στο «άστυ» και στα «προάστια» του, και στον «δήμο» (Σηφικάκης, 2006).

1.3.1. Το αστικό περιβάλλον στην Ελλάδα

«Το 80% από τους ευρωπαίους πολίτες ζουν σε πόλεις. Οι περισσότερες αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα: κακή ποιότητα του αέρα, πυκνή οδική κυκλοφορία και συμφόρηση, μεγάλη ηχορύπανση, μέτρια ποιότητα δομημένου περιβάλλοντος, εγκαταλελειμμένες περιοχές, εκπομπές αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου, άναρχη δόμηση (επέκταση των πόλεων), δημιουργία απορριμμάτων και λυμάτων. Τα προβλήματα αυτά είναι ιδιαιτέρως σύνθετα, τα δε αίτιά τους αλληλένδετα. Γι' αυτό ακριβώς είναι απαραίτητη η ολοκληρωμένη προσέγγιση. Ο καθορισμός κατευθύνσεων και μέτρων συνεργασίας ενδείκνυται περισσότερο από την νομοθετική δράση, λόγω της ποικιλομορφίας των αστικών περιοχών και των ήδη υφιστάμενων υποχρεώσεων, που απαιτούν εξειδικευμένες λύσεις, αλλά και επειδή είναι δύσκολο να θεσπιστούν κοινά πρότυπα για το αστικό περιβάλλον. Ως εκ τούτου, η στρατηγική αυτή βασίζεται στην επικουρικότητα και αποδίδει προτεραιότητα στις τοπικές πρωτοβουλίες, με έμφαση, ταυτόχρονα, στη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων επιπέδων λήψης αποφάσεων (κοινοτικό, εθνικό και τοπικό) και στην ολοκλήρωση των διαφόρων πτυχών της διαχείρισης του αστικού περιβάλλοντος. Η στρατηγική για το αστικό περιβάλλον αποτελεί μία από τις επτά θεματικές στρατηγικές που προβλέπονται στο έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον. Οι πόλεις είναι αδηφάγες: επεκτείνονται συνεχώς, κατατρώγουν τις γειτονικές αγροτικές εκτάσεις, εξαφανίζουν γεωργικές καλλιέργειες. Η καταναλωτική συμπεριφορά των κατοίκων τους είναι αλόγιστη. Ενέργεια, νερό και πρώτες ύλες κατασπαταλώνονται. Η επεξεργασία τους προκαλεί νέο κύκλο κατάχρησης φυσικών πόρων. Τα απόβλητα βιομηχανικών και οικιστικών δραστηριοτήτων αλλοιώνουν το αστικό περιβάλλον και βλάπτουν μια ζώνη που όλο και διευρύνεται, συνήθως χωρίς να επιτυγχάνεται μια μερική έστω ανακύκλωση (π.χ. των στερεών αποβλήτων). Τα προβλήματα, ως εκ τούτου, που δημιουργούνται, είναι πολλά:

- Ατμοσφαιρική ρύπανση
- Ρύπανση νερού και εδάφους
- Αλλοίωση μικροκλίματος (μετατροπή των πόλεων σε ‘θερμικές νησίδες’)
- Εξαφάνιση φυσικών οικοσυστημάτων (π.χ. ρεμάτων) και βλάστησης η οποία ρυθμίζει την ανανέωση του αέρα
- Πλημμύρες, καθώς οι φυσικές απορροές δεν συναντούν φυσικό έδαφος για να τις απορροφήσει
- Συσσώρευση στερεών αποβλήτων χωρίς αποτελεσματική διαχείριση
- Εμφάνιση επικίνδυνων ακτινοβολιών
- Αποσύνθεση του πολεοδομικού ιστού και της κοινωνικής συνοχής
- Κατάχρηση του αυτοκινήτου ως μεταφορικού μέσου, με αποτέλεσμα την ακύρωσή του ως υπηρεσίας και την μετατροπή του σε δυνάστη της καθημερινότητας
- Αφόρητα επίπεδα θορύβου
- Συνωστισμός και κυκλοφοριακή θρόμβωση.
- Καταστροφή της πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς (Giddens 2002: 611-615).»

«Όλες οι σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες είναι έντονες εξαστισμένες. Οι μεγαλύτερες πόλεις στις βιομηχανοποιημένες χώρες έχουν πληθυσμό που φτάνει ως τα είκοσι εκατομμύρια, και τα πολεοδομικά συγκροτήματα τους(σύνολα πόλεων που καλύπτουν μια μεγάλη δομημένη περιοχή) μπορεί να έχουν πολύ μεγαλύτερους πληθυσμούς. Η πιο ακραία μορφή αστικής ζωής σήμερα αντιπροσωπεύεται από αυτό που αποκαλείται μεγαλούπολη, η «πόλη των πόλεων». Ο όρος πρωτοεμφανίζεται στην Αρχαία Ελλάδα, για να δηλώσει μια πόλη- κράτος που θα την ζήλευαν όλοι οι πολιτισμοί, στην σύγχρονη όμως χρήση του ελάχιστα συνδέεται με το όραμα εκείνο» (Giddens 2002: 616).

1.4.Σύγκριση αστικού και αγροτικού περιβάλλοντος

«Η ζωή στις αγροτικές κοινότητες παρουσιάζει αρκετές διαφορές συγκριτικά με τη ζωή στη πόλη και σε αυτό συντελούν διάφοροι παράγοντες. Οι παράγοντες αυτοί είναι τα χαρακτηριστικά που εμφανίζονται κοινά σε κάθε αγροτική κοινότητα και επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τη στάση του αγροτικού πληθυσμού. Αυτά είναι η απασχόληση, η άμεση γειτνίαση με τη φύση, η πυκνότητα του πληθυσμού, η

ομοιογένεια και η ετερογένεια, η κοινωνική διαστρωμάτωση και η κοινωνική κινητικότητα.

Αναλυτικότερα:

α) Απασχόληση: η κυριότερη απασχόληση των κατοίκων των αγροτικών περιοχών είναι η γεωργία με την ευρεία της έννοια. Οι μη γεωργικές απασχολήσεις είναι περιορισμένες, αν και στις δυο τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια αύξηση των ατόμων που δεν απασχολούνται στην γεωργία η απασχολούνται βοηθητικά με αυτήν έχοντας σαν κύριο επάγγελμα ένα μη γεωργικό επάγγελμα. Αυτή η σε μεγάλο βαθμό απασχόληση του αγροτικού πληθυσμού με την γεωργία, αποτελεί και την κύρια αιτία διαφοροποιήσεις του αγροτικού πληθυσμού από τον αστικό πληθυσμό.

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό του γεωργικού επαγγέλματος, που το διαφοροποιεί από τα αστικά επαγγέλματα, είναι η ποικιλομορφία των καθημερινών καθηκόντων που εκτελεί ο γεωργός και η ανάγκη για την ύπαρξη μιας σειράς εμπειριών και επιδεξιοτήτων για να μπορέσει να επιτύχει ως γεωργός.

Όσον αφορά τις επιδράσεις, οι απαιτήσεις του γεωργικού επαγγέλματος είναι αυξημένες και αυξάνονται συνεχώς με την εισαγωγή καινούριας τεχνολογίας στη γεωργία.

β) Άμεση γειννίαση με τη φύση: οι άνθρωποι της υπαίθρου ζουν κοντά στη φύση. Πολύ συχνά και παρά τη χρησιμοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας η σοδειά των γεωργών εξαρτάται άμεσα από αυτούς τους κλιματολογικούς παράγοντες. Έτσι, ανήμποροι να τους δαμάσουν έχουν δημιουργήσει δοξασίες και πεποιθήσεις για τα στοιχεία της φύσης και ήθη και έθιμα που περιλαμβάνουν τελετουργίες που ζητούν την ευμενή μεταχείριση τους. Ως αποτέλεσμα, ο τρόπος σκέψης και η φιλοσοφία των ανθρώπων της υπαίθρου διαφέρει από αυτήν των ανθρώπων που ζουν σε ένα τεχνητό περιβάλλον και εξαρτώνται πολύ λιγότερο από τις καιρικές συνθήκες και τις ξαφνικές μεταπτώσεις.

γ) Πυκνότητα πληθυσμού: η καλλιέργεια της γης, σε αντίθεση με τη βιομηχανία, δεν είναι σε θέση να στηρίξει την επιβίωση ενός μεγάλου αριθμού ατόμων ανά μονάδα επιφάνειας εδάφους. Βέβαια, με την εισαγωγή καινούργιας τεχνολογίας και με την χρησιμοποίηση περισσότερης εργασίας και κεφαλαίου ανά στρέμμα εδάφους, είναι δυνατόν ο αριθμός των ατόμων που επιζούν σε ορισμένη έκταση γεωργικής γης. Τα περιθώρια όμως δεν είναι μεγάλα και είναι πολύ μικρότερα

από αυτή της βιομηχανίας. Έτσι ο αριθμός των ατόμων που κατοικούν σε ένα τετραγωνικό χιλιόμετρο εδάφους είναι πολύ μικρότερος στις αγροτικές περιοχές από ότι στις αστικές περιοχές. Μπορούμε να πούμε ότι όσο αυξάνει η πυκνότητα του πληθυσμού σε μια κοινότητα έχουμε μια βαθμιαία μετάβαση από τον αγροτικό τύπο κοινότητας στον αστικό ή με άλλα λόγια, η πυκνότητα του πληθυσμού θα μπορούσε να αποτελέσει δείκτη της αστικότητας μιας κοινότητας.

δ)) **Ομοιογένεια και ετερογένεια**. Ο πληθυσμός των αγροτικών κοινοτήτων είναι περισσότερος ομοιογενής από πλευράς διαφόρων κοινωνικών και ψυχολογικών χαρακτηριστικών από ό,τι ο πληθυσμός των αστικών κέντρων. Τέτοια επίκτητα χαρακτηριστικά είναι: οι γλωσσικοί ιδιωτισμοί, ήθη και έθιμα, γνώμες και πεποιθήσεις, αξίες, τρόποι συμπεριφοράς κ.α.

Σήμερα με την ανάπτυξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης και την αύξηση του εσωτερικού και εξωτερικού τουρισμού, τα αστικά πρότυπα ζωής εισχωρούν με γοργό ρυθμό στις αγροτικές περιοχές ισοπεδώνοντας τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες που παρουσιάζονται ανάμεσα τους.

ε) **Κοινωνική διαστρωμάτωση**: κάθε κοινωνία έχει ένα σύστημα κοινωνικής διαστρωμάτωσης ή αλλιώς θεσμοθετημένης κοινωνικής ανισότητας. Ένα οποιοδήποτε υλικό αγαθό ή χαρακτηριστικό π.χ πλούτος, εισόδημα, μόρφωση, οικογενειακή καταγωγή, θρήσκευμα κ.τ.λ. μπορεί να αποτελέσει την βάση για κοινωνικές διακρίσεις. Υπάρχουν τρεις διαφορές όσον αφορά την κοινωνική διαστρωμάτωση ανάμεσα στις αγροτικές και αστικές κοινότητες. Αυτές είναι:

- Η ιδιοκτησία της γεωργικής γης αποτελεί τον κύριο παράγοντα κοινωνικών διακρίσεων στις αγροτικές κοινότητες. Αντίθετα, στις αστικές περιοχές, η ιδιοκτησία γεωργικής γης δεν αποτελεί τον κύριο παράγοντα του συστήματος κοινωνικής διαστρωμάτωσης.
- Η αστική κοινότητα είναι περισσότερο διαστρωμένη από πλευράς επαγγελματικής, οικονομικής και κοινωνικοπολιτικής από ότι η αγροτική κοινότητα.
- Το χάσμα ανάμεσα στα ανώτερα και στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα είναι πολύ μεγαλύτερο στις αστικές κοινότητες από ότι στις αγροτικές κοινότητες. Οι έρευνες που έχουν γίνει έχουν διαπιστώσει ότι το χάσμα ανάμεσα στους πλούσιους και στους φτωχούς των αγροτικών περιοχών

διευρύνεται συνεχώς κάτω από την επίδραση της τεχνολογίας που υιοθετείται στην γεωργία

στ) Κοινωνική κινητικότητα: με τον όρο αυτό εννοούμε την μετακίνηση των ατόμων από μια κοινωνική τάξη ή θέση σε μια άλλη. Η κοινωνική κινητικότητα που εμφανίζεται στις αγροτικές περιοχές είναι πολύ περιορισμένη σε σχέση με την κινητικότητα των αστικών περιοχών. Αυτό οφείλεται σε μια σειρά από παράγοντες, όπως:

- Η μεγαλύτερη ομοιογένεια των αγροτικών κοινοτήτων
- Η ύπαρξη λιγότερων ευκαιριών απασχόλησης στις αγροτικές κοινότητες έξω από τον αγροτικό τομέα.
- Η μικρότερη κοινωνική διαφοροποίηση» (Δαουτόπουλος, 1997: 127-129).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η θέση και ο ρόλος της γυναίκας στην αγροτική κοινότητα

2.1. Εισαγωγή

«Είναι γενικά παραδεκτό ότι από τα πρώτα χρόνια που ο άνθρωπος άρχισε να εκμεταλλεύεται τη γη, μέχρι και σήμερα, ήταν πάντα αξιοσημείωτη η συμβολή της γυναίκας στις ανάλογες γεωργικές εργασίες μια και η ίδια εφηύρε. Η θέση της γυναίκας στην ύπαιθρο σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα καθήκοντα κάθε γυναίκας φέρουν δυσκολίες κατά την ένταξη της στο «κοινωνικό γίγνεσθαι». Παρ' όλα αυτά οι προσπάθειες της γυναίκας αγρότισσας δεν αναγνωρίζονται συχνά, φαινόμενο το οποίο συναντάται συχνότερα σε κοινωνίες όπως την Ελληνική.

Πιο συγκεκριμένα, στα παλαιότερα χρόνια το πατριαρχικό σύστημα που ίσχυε, ήθελε ενίοτε τη γυναίκα να δουλεύει στον αγρό απαγορεύοντας της όμως να συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων. Παράλληλα η γυναίκα έπρεπε να είναι υπόδειγμα μητέρας και συζύγου, άβουλο ον, χωρίς ανάγκες και προσωπικές επιθυμίες και πάντα πρόθυμη να πραγματοποιήσει τις επιθυμίες των ατόμων που την «προστάτευαν» (Χρηστέα Δουμάνη 1989: 122-124).

«Με την πάροδο των χρόνων, έπειτα από ατομικούς και ομαδικούς αγώνες η γυναίκα κατόρθωσε να κερδίσει σε σημαντικό βαθμό, το σεβασμό που της αξίζει ως ισότιμο με τον άντρα μέλος της αγροτικής και όχι μόνο κοινωνίας. Έτσι, σε αργά και σταθερά βήματα, άρχισε να αποδεικνύει ότι είναι ισάξιος συμπορευτής με τους άντρες στο χώρο των γραμμάτων, της τέχνης και των επιστημών αλλά και στην εξέλιξη κάθε μορφής πολιτισμού. Λαμβάνοντας υπόψη ότι αποτελούν το μισό περίπου δυναμικό των αγροτικών περιοχών της Ελλάδας, είναι ευνόητο ότι συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία και την ανάπτυξη τους» (Μίχου, 2002: 154).

«Από το γυναικείο αγροτικό δυναμικό μόνο το 19% είναι αρχηγοί γεωργικής εκμετάλλευσης, ενώ το 54% είναι συμβοηθούσα μέλη, δηλαδή μέλη της οικογένειας που εργάζονται στην οικογενειακή εκμετάλλευση χωρίς να παίρνουν μισθό ή ημερομίσθιο, ανεξαρτήτως αν έχουν αρχηγική ή όχι θέση μέσα στην οικογένεια. Ως συνέταιροι – συνεργάτες και αμειβόμενα μέλη εργάζεται το 7% του γυναικείου αγροτικού δυναμικού ενώ το 27% είναι εργάτες δηλαδή παίρνουν ημερομίσθιο.

Πριν όμως αναπτυχθεί γενικότερα η θέση της αγρότισσας στην Ελληνική κοινωνία, είναι απαραίτητο να δοθεί ένας ορισμός για την έννοια «αγρότης». Σύμφωνα λοιπόν με το νόμο 2520/97 «Κίνητρα και οικονομικές ενισχύσεις για τους νέους αγρότες», αγρότης (άνδρας ή γυναίκα) θεωρείται αυτός που ασχολείται με τη γεωργία, κτηνοτροφία, θηραματοπονία, δασοπονία, αλιεία, αγροτουρισμό, αγροτοβιοτεχνία, παραδοσιακή βιοτεχνία και προστασία του φυσικού χώρου, εφόσον διαθέτει για τις δραστηριότητες του αυτές τουλάχιστον το μισό του διαθέσιμου χρόνου του και τα εισοδήματα που αποκτά από τις εν λόγω δραστηριότητες υπερβαίνουν τα τυχόν εισοδήματα του από άλλες πηγές» (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ), 1996).

2.2. Το φεμινιστικό κίνημα στην Ελλάδα

«**Φεμινισμός:** Θεωρία φιλοσοφική και κοινωνιολογική, η οποία παραδέχεται την ισότητα των δυο φύλων, άντρα και γυναίκα, υποστηρίζοντας την χειραφέτηση της γυναίκας και την εξίσωση της προς τον άντρα σε κοινωνικό, οικονομικό, αστικό και πολιτικό επίπεδο, για λόγου ηθικής τάξεως και βελτίωσης της κατάστασης της κοινωνίας.

Ο **φεμινισμός** (από τα λατινικά femina, γυναίκα) είναι πρόνοια για τη βελτίωση της θέσης της γυναίκας. Οι γυναίκες όμως αποτελούν το μισό ή μάλλον κάτι παραπάνω από το μισό της ανθρωπότητας. Μέριμνα, λοιπόν, για τη γυναίκα είναι μέριμνα για την πλειονότητα της όλης ανθρωπότητας.

«Θεωρίες σχετικές με το **Φεμινισμό** παρουσιάστηκαν πολλές φορές σε διάφορους καιρούς και χώρες. Ο **Φεμινισμός** όμως με τη σημερινή έννοια είναι δημιούργημα των ιδεών που καλλιέργησαν κυρίως οι φιλόσοφοι του 18ου αιώνα. πριν την Γαλλική Επανάσταση του 1789 και τις οποίες, στη συνέχεια, ανέπτυξαν οι κατόπιν κοινωνιολόγοι. Βέβαια το πρόβλημα για τη θέση της γυναίκας είχε επανειλημμένα προκύψει σε διάφορους αρχαίους πολιτισμούς και υπήρξαν περιπτώσεις που η γυναίκα αναδείχτηκε σε θέση περίοπτη και μερικές φορές ανώτερη από τον άντρα» (Καζόπουλος 1982: 119).

«Η σχέση των γυναικών με την εργασία αλλά και το ίδιο το περιεχόμενο του όρου εργασία είναι ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει το γυναικείο κίνημα και τη φεμινιστική θεωρία. Η εργασία είναι κεντρικό στοιχείο στην κατασκευή ταυτοτήτων φύλου, γυναικείων και ανδρικών. Οι έννοιες που έχουν χρησιμοποιηθεί για να

περιγράψουν διάφορες μορφές εργασίας, αλλά και όσες αναφέρονται στους αντίστοιχους χώρους όπου οι εργασίες αυτές εκτελούνται, εμπεριέχουν αντιλήψεις για τη θηλυκότητα και την ανδρικότητα, δηλαδή για την ταυτότητα φύλου. Η βιβλιογραφία είναι πλέον πάρα πολύ πλούσια και αναδεικνύει τόσο τις πλευρές που έχουν να κάνουν με τις διεκδικήσεις του κινήματος σε διάφορες εποχές και τόπους όσο και τις μεταβαλλόμενες αντιλήψεις και ερωτήματα για τη θέση των γυναικών στον κόσμο της εργασίας.

Τον όρο εργασία τον χρησιμοποιούμε καθημερινά πάρα πολύ, αλλά το περιεχόμενό του δεν είναι καθόλου αυτονόητο και σταθερό. Παρόλο που αναφέρεται σε ένα ευρύ φάσμα ανθρώπινης δραστηριότητας, πολλές φορές χρησιμοποιείται με συρρικνωμένο περιεχόμενο σε θεωρητικές διατυπώσεις, όπου δηλώνει ένα μόνο συγκεκριμένο είδος αμειβόμενης εργασίας, τη μισθωτή. Η μισθωτή εργασία, αν και σε παγκόσμια κλίμακα αφορά έναν πολύ μικρό αριθμό ατόμων, αξιολογείται ως κύρια μορφή εργασίας, ως το πρότυπο με το οποίο συγκρίνονται άλλες μορφές εργασίας οι οποίες θεωρούνται παρεκκλίσεις αυτού του προτύπου.

Η εκπτώχευση του περιεχομένου του όρου προϋποθέτει στην ουσία ιεραρχικές αξιολογήσεις σε διάφορα επίπεδα. Σε ένα επίπεδο υποδηλώνεται μια αξιολόγηση μεταξύ διαφόρων μορφών αμειβόμενης εργασίας, που καταλήγει στο ότι η μισθωτή εργασία είναι πιο σημαντική από οποιαδήποτε άλλη. Σε άλλο επίπεδο υποδηλώνεται μια ιεράρχηση μεταξύ αμειβόμενης και μη αμειβόμενης εργασίας. Αυτές οι αξιολογήσεις γίνονται μια βάση για διακρίσεις όχι μόνο μεταξύ των μορφών εργασίας αλλά και μεταξύ των υποκειμένων που κάνουν μια συγκεκριμένη εργασία, κατά συνέπεια και μεταξύ των ανδρών και των γυναικών που εμπλέκονται στις αντίστοιχες μορφές εργασίας. Και δεν είναι καθόλου σπάνιο να απαξιώνεται η εργασία που κάνουν οι γυναίκες για το λόγο ακριβώς ότι την κάνουν γυναίκες.

Στο πλαίσιο αυτών των ιεραρχικών αξιολογήσεων ανάγονται σε μη εργασία οι μορφές εκείνες της εργασίας που γενικά δεν αμείβονται, όπως είναι η οικιακή εργασία, η εθελοντική εργασία και διάφορες άλλες. Εκτελούνται κυρίως από γυναίκες και κατατάσσονται στην προσφορά, στην πράξη αγάπης και στη φροντίδα. Αντιθέτως η αμειβόμενη εργασία, κυρίως η μισθωτή, προσδιορίζεται *de facto* ως παραγωγική εργασία. Αυτός ακριβώς είναι ο λόγος που θεωρείται σημαντική σε σχέση με όλες τις άλλες «κατώτερες» εργασίες. Η διάκριση αυτή ενυπάρχει στην κοινή αντίληψη αλλά πολλές φορές και στις θεωρητικές διατυπώσεις. Αντιστοιχεί σε έναν καταμερισμό της

εργασίας κατά φύλο, όπου οι γυναίκες ταυτίζονται κατεξοχήν με τη μη αμειβόμενη και μη παραγωγική εργασία και οι άνδρες με την παραγωγική και αμειβόμενη. Στην πραγματικότητα αυτή η διαχωριστική γραμμή ποτέ δεν είναι απόλυτη ούτε και σταθερή, αφού ο καταμερισμός της εργασίας κατά φύλο παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία τόσο ιστορικά όσο και γεωγραφικά. Όμως έχει καταλήξει να είναι κυρίαρχη η αντίληψη αυτή και να κατασκευάζει μία ιδιωτική και μία δημόσια σφαίρα, διακριτές και χωριστές τη μία από την άλλη, και να συνδέει την καθεμία με ένα φύλο.

Το πώς ορίζεται η εργασία είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει αρκετά τη φεμινιστική προβληματική. Θα αναφερθούμε σε θεωρητικές προσεγγίσεις για την εργασία των γυναικών, οι οποίες εξετάζουν τις συνθήκες και τις σχέσεις μέσα στις οποίες πραγματοποιείται η εργασία των γυναικών και των ανδρών, και τις παρουσιάζουν ως μέρος της κατασκευής του φύλου και των σχέσεων εξουσίας ανάμεσα στα δύο φύλα. Αυτές οι θεωρητικές προσεγγίσεις έχουν αμφισβητήσει τις αντιλήψεις για τον καταμερισμό της εργασίας, σύμφωνα με τις οποίες διαφορετικές μορφές, χώροι και χρόνοι εργασίας αντιστοιχούν στο κάθε φύλο «από τη φύση του». Είναι πλέον πολύ μεγάλη η σχετική βιβλιογραφία που έχει συμβάλει στην επαναξιολόγηση του μη αμειβόμενου μέρους της εργασίας των γυναικών -φέρνοντάς το στο προσκήνιο και εξετάζοντας από διαφορετικές πλευρές τη σημασία του, και που έχει αναδείξει έναν πλούτο μορφών εργασίας και έχει τεκμηριώσει την ποιοτική και ποσοτική συμβολή των γυναικών σε αυτές τις μορφές εργασίας.

Στις παρακάτω περιπτώσεις διαπλέκονται μορφές εργασίας, χώροι και χρόνοι στη διάρκεια μιας μέρας, μιας εβδομάδας ή και μιας ολόκληρης ζωής. Αλλά σε καμία από αυτές δεν θα μπορέσουμε να καταλάβουμε και να ερμηνεύσουμε τους καταμερισμούς εργασίας αν δεν εξετάσουμε και τα δύο είδη γυναικείας εργασίας μαζί.

Συμβοηθούντα μέλη επιχειρήσεων: Η συντριπτική πλειονότητα των εργαζομένων στις οικογενειακές επιχειρήσεις είναι γυναίκες. Οι καταγραφές των στατιστικών εμφανίζουν πραγματικά ένα μικρό μέρος από το σύνολο των γυναικών που συμβάλλουν στην επιβίωση των μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων. Γιατί οι περισσότερες από αυτές δηλώνουν νοικοκυρές και όχι εργαζόμενες στην επιχείρηση. Στις εμπειρικές έρευνες είναι πάρα πολύ συνηθισμένο να απαντούν με «όχι» μian άμεση ερώτηση για το αν εργάζονται (με αμοιβή, εννοείται), ενώ σε κάποια επόμενη ερώτηση όπου τους ζητείται να περιγράψουν τι κάνουν στη διάρκεια μιας μέρας, οι

ίδιες γυναίκες αναφέρουν ότι μπορεί να δουλεύουν και περισσότερες από οκτώ, δέκα ή δώδεκα ώρες στην οικογενειακή επιχείρηση (κατάστημα, βιοτεχνία, ή οτιδήποτε άλλο). Επομένως, μέσα από αυτό το χώρο εργασίας που είναι κατά κάποιο τρόπο προέκταση της οικογένειας και μέσα από μια σχέση με τον εργοδότη (σύζυγο, πατέρα, γιο ή αδελφό) που είναι ταυτόχρονα και σχέση συγγένειας, οι γυναίκες ως συμβοηθούμενα μέλη δεν αποκτούν ούτε τη συνείδηση αλλά ούτε και τα δικαιώματα των εργαζομένων. Μπορεί να δουλέψουν μια ζωή με αυτό τον τρόπο χωρίς ποτέ να φτάσουν να συγκροτήσουν δικαιώματα για σύνταξη ή για προσωπική ασφάλιση. Και βέβαια ξεχνιέται πολύ γρήγορα το πόσο η επιβίωση της οικογενειακής επιχείρησης είναι μια υπόθεση στην οποία έχουν συμβάλει πάρα πολύ και εκείνες. Υπό αυτές τις συνθήκες είναι πολύ δύσκολο για τις γυναίκες εργαζόμενες να διαμορφώσουν ανεξάρτητους στόχους και επιδιώξεις.

Αγροτικές εργασίες: Εδώ είναι ακόμη πιο δύσκολος ο διαχωρισμός της εργασίας που γίνεται για την οικογένεια και εκείνης που γίνεται για την αγροτική μονάδα, μια και στη διάρκεια μιας ημέρας ή μιας εβδομάδας εναλλάσσονται πάρα πολύ συχνά τα δύο αυτά είδη δραστηριότητας.

Στα παραδείγματα είδαμε πόσο ασαφή είναι τα όρια ανάμεσα στις δύο μορφές εργασίας (για την οικογένεια - για την αγορά εργασίας) και πόσο ταυτίζονται οι τύχες των γυναικών με τις επιλογές της οικογένειας. Δεν είναι εύκολο για τις γυναίκες να έχουν ανεξαρτητοποιημένους στόχους και επιδιώξεις. Γι' αυτό το λόγο, ακόμη και όταν στην αγορά εργασίας υπάρχει κάποια εξέλιξη προς την κατεύθυνση της ισότητας, δεν είναι δυνατόν αυτή να περάσει εύκολα στο χώρο της οικογένειας.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι όταν εξετάζονται σε σύνδεση οι δύο μορφές εργασίας, μπορεί το τελικό αποτέλεσμα να μην είναι τόσο θετικό όσο όταν εξετάζεται η μία από αυτές αποκλειστικά.

(Άρθρο από την ιστοσελίδα <http://www.femnetsalonica.gr/ergasiagynaikon.doc> των Ντίνα Βαΐου και Μαρία Στρατηγάκη- 2001:20-23)

2.3. Παραδοσιακά πρότυπα για τη θέση της αγρότισσας

«Η Ελληνίδα που εργάζεται στον αγρό, όπως κάθε γυναίκα άλλωστε, έχει ως κύριο μέλημα της τη σωστή ανατροφή των παιδιών της και δευτερευόντως την ορθότητα της γεωργικής εκμετάλλευσης που έχει αναλάβει, ιδίως μάλιστα όταν τα κτήματα στα οποία εργάζεται δεν ανήκουν στην οικογένεια της. Στα πλαίσια μιας

συνεργατικής οικογένειας, έχει το δικαίωμα να λάβει αποφάσεις που θα αφορούν στη βελτίωση της γεωργικής εκμετάλλευσης, τα οποία όμως συνήθως δεν ασκεί εξαιτίας των υπόλοιπων καθηκόντων της με αποτέλεσμα πολλές φορές να είναι απλά εργάτης και όχι συνεργάτης του συζύγου της»

Τα πιο σημαντικά καθήκοντα της εκτός επαγγέλματος, είναι το νοικοκυριό, η εκπαίδευση των παιδιών της – εφόσον έχει – και γενικότερα οι συνηθισμένες καθημερινές οικιακές εργασίες, που όμως είναι πολύ χρονοβόρες ιδίως έπειτα από την εξάντληση που προκαλεί η κοπιαστική εργασία του αγρότη.

Ας σημειωθεί ότι, βάση δημογραφικών στοιχείων, το 93% των γυναικών ηλικίας πάνω από 28 ετών είναι έγγαμες, με τετραμελή οικογένεια ενώ δεν πρέπει να παραληφθεί ότι το 40% των γυναικών αυτών φροντίζουν μέσα στην οικία τους και άλλα μέλη συγγενών (κυρίως γονείς της ίδιας ή του συζύγου). Το αποτέλεσμα συχνά είναι οι ψυχαγωγικές δραστηριότητες της να περιορίζονται στην τηλεόραση γεγονός στο οποίο συμβάλει η έλλειψη αρκετών μορφών ψυχαγωγίας στις αγροτικές περιοχές σε σύγκριση με τις αστικές. (Δουμάνη 1989: 140-142).»

«Η Ελληνίδα αγρότισσα σε κάποιες περιπτώσεις αισθάνεται πιο καταπιεσμένη από το οικογενειακό και το κοινωνικό περιβάλλον της, διότι στις αγροτικές περιοχές υπάρχουν διαφορετικές αντιλήψεις για τα κοινωνικά «πρέπει», με αποτέλεσμα η αγρότισσα ιδίως νεαρής ηλικίας να μη ζει όπως θα ήθελε λόγω φόβου κοινωνικής κατακραυγής. Η ψυχολογική της κατάσταση όμως, επηρεάζεται και από την έλλειψη επιλογών σε όλα τα θέματα που θα μπορούσαν να αφορούν μια νεαρή γυναίκα. Η Ελληνίδα αγρότισσα προέρχεται σχεδόν πάντα από αγροτική οικογένεια και σπάνια από αστική. Έτσι της έχουν μεταδοθεί εμπειρικά οι συνήθειες της παραδοσιακής αγροτικής μητέρας από το πατρικό της σπίτι, προσπαθώντας στα νεώτερα χρόνια να τις εκσυγχρονίσει καταφέρνοντας να υλοποιήσει τις προσδοκίες της κυρίως στην εξωτερική της εμφάνιση και στον εξοπλισμό του σπιτιού.

Εφόσον ο άντρας εργάζεται περισσότερο από τη γυναίκα, ιδίως μετά την απόκτηση παιδιών, η γυναίκα βρίσκεται πιο κοντά στα παιδιά της με αποτέλεσμα να έχει μια πιο εξέχουσα θέση στην οικογένεια και την κοινωνία. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ασχολείται πιο πολύ σε σύγκριση με τη γυναίκα της πόλης με την υγεία της οικογένειας, εξαιτίας του τρόπου διατροφής της, τον οποίο προσπαθεί να μεταδώσει και στα παιδιά της. Έτσι διατηρεί την ελληνική παράδοση και τον πολιτισμό, διασκεδάζοντας με ελληνική παραδοσιακή μουσική που σπανίζει πια να

θεωρείται μέσο διασκέδασης στις πόλεις. Δυστυχώς, στην περίπτωση που η αγροτική οικία απέχει αρκετά από τα πλησιέστερα αστικά κέντρα, οι δυσκολίες αυξάνουν καθώς σε περίπτωση ιατρικής περίθαλψης, κέντρων εκπαίδευσης, επαγγελματικού προσανατολισμού και ψυχαγωγίας αυξάνουν και τα έξοδα μετακίνησης ή ακόμα χειρότερα είναι αδύνατη η πρόσβαση σε πιο «εξελιγμένες» περιοχές όπως συμβαίνει για παράδειγμα σε περίπτωση δυσμενών καιρικών συνθηκών. Τα προβλήματα αυτά είναι πιθανό να συμβαίνουν και σε μια αστική οικογένεια, σπάνια όμως δυο γονείς στην πόλη αισθάνονται άσχημα γιατί δεν υπάρχει πλησίον σχολείο για να πάει το παιδί τους ή ότι ίσως καθυστερήσουν να βρουν καλά εξοπλισμένη ιατρική μονάδα σε περίπτωση απρόβλεπτης ασθένειας» (Μίχου, 2002: 88-91).

2.4. Ημερήσιες απασχολήσεις και κατανομή του χρόνου της αγρότισσας

«Σύμφωνα με διάφορες έρευνες που έχουν γίνει σε αγροτικές περιοχές με θέμα την κατανομή ημερήσιου χρόνου εργασίας, προκύπτει ότι οι αγρότες εργάζονται λιγότερο από τις αγρότισσες. Με περιοχές έρευνας τη Θεσσαλονίκη, την Καρδίτσα και το Νομό Ηλείας, αναφέρεται ότι ο χρόνος εργασίας των γυναικών είναι κατά 20% - 30% μεγαλύτερος από εκείνου των αντρών.

Σε περιόδους αιχμής ο χρόνος εργασίας μιας αγρότισσας, φθάνει σε 13 ώρες ημερησίως και σε ορισμένες γεωργικές εκμεταλλεύσεις «αγγίζει» και τις 16 ώρες. Στις κανονικές περιόδους του έτους οι γυναίκες χρειάζονται κατά μέσο όρο 2 ½ ώρες για όλες τις καθημερινές εργασίες του σπιτιού και άλλες 2 ώρες για την προετοιμασία γευμάτων για τη διατροφή της οικογένειας.

Στις εργασίες αυτές δεν περιλαμβάνονται εργασίες που επαναλαμβάνονται κάθε εβδομάδα, όπως είναι για παράδειγμα το πλύσιμο των ρούχων. Σημειώνεται ότι οι αγρότισσες απασχολούνται καθημερινά περίπου 20 –30 λεπτά της ώρας για την περιποίηση των οικόσιτων ζώων, 7 με 8 ώρες στο αγρόκτημα και τρεις περίπου ώρες την εβδομάδα στην φροντίδα του λαχανόκηπου. Έτσι υπολογίζεται, ότι το καθημερινό ωράριο εργασίας της αγρότισσας είναι 11 –13 ώρες.

Τα στοιχεία αυτά, μεταβάλλονται ανάλογα με την αγροτική περιοχή (ορεινή, ημιορεινή, πεδινή) και από το είδος των καλλιεργειών και ισχύουν για τις οικογένειες που από παράδοση οι άντρες δεν ασχολούνται με οικιακές εργασίες. Στην κατηγορία αυτή, ανήκει η πλειοψηφία των αγροτικών οικογενειών. Ακόμη, στον προαναφερόμενο καταμερισμό εργασίας δεν περιλαμβάνεται η φροντίδα παιδιών και

ηλικιωμένων που είναι έργο της αγρότισσας. Άλλωστε στις αγροτικές περιοχές, σπάνια υπάρχουν κέντρα φροντίδας ηλικιωμένων και βρεφικοί σταθμοί» (ΕΣΥΕ, 1996).

2.5. Η συμμετοχή της γυναίκας στη λήψη αποφάσεων

«Παλαιότερα, η επιρροή της γυναίκας στη λήψη αποφάσεων, περιοριζόταν μόνο σε θέματα νοικοκυριού ενώ στα νεότερα χρόνια, έχει αποδειχθεί η επιρροή της σε όλα τα θέματα που αφορούν μια οικογένεια, ακόμα κι αν αυτό δεν είναι πάντα εμφανές.

Από διάφορες έρευνες προέκυψε ότι είναι φανερό ότι τη λήψη αποφάσεων σε θέματα νοικοκυριού, έχουν αναλάβει με συντριπτικό ποσοστό σε σύγκριση με τους άντρες, οι αγρότισσες. Σε θέματα που αφορούν τη γεωργική εκμετάλλευση, τις αποφάσεις παίρνει συνήθως ο αγρότης και ενίοτε συμμετέχει και η σύζυγος του, ενώ σε θέματα εκπαίδευσης των παιδιών και εξωοικογενειακής εργασίας της συζύγου, οι αποφάσεις παίρνονται από κοινού. Όσον αφορά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στα συλλογικά όργανα των αγροτών, όπως είναι για παράδειγμα οι συνεταιρισμοί και οι αγροτικοί σύλλογοι, η δραστηριότητα της αγρότισσας είναι ελάχιστη. Τη διαπίστωση αυτή, ενισχύει μια έρευνα (Case Study) που πραγματοποιήθηκε το 1999. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, μέλη συνδικαλιστικών οργανώσεων – συλλόγων ή σωματείων είναι μόνο το 5 % των γυναικών.

Τέλος, αξιοσημείωτο είναι ότι σύμφωνα με μια πρόσφατη μελέτη του CEPFAR (Ευρωπαϊκό Κέντρο Επαγγελματικής Γεωργικής Εκπαίδευσης και Ανάπτυξης) γίνεται φανερό ότι για τη συμμετοχή των γυναικών στα κέντρα λήψης των αποφάσεων ουσιαστικά δεν υπάρχουν νομικά εμπόδια αλλά αντιστάσεις νοοτροπίας» (ΕΣΥΕ, 1996).

2.6. Επίπεδο μόρφωσης της Ελληνίδας αγρότισσας

«Δυστυχώς, αν και το μορφωτικό επίπεδο της αγρότισσας τις τελευταίες δεκαετίες έχει βελτιωθεί αισθητά, παρ' όλα αυτά παραμένει αρκετά χαμηλό για να τη βοηθήσει στους υπόλοιπους τομείς της ζωής της. Αναλυτικότερα, το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών έχουν μόνο απολυτήριο δημοτικού σχολείου, ενώ στο αμέσως επόμενο σε κατάταξη ποσοστό ανήκουν εκείνες που δεν πήγαν σχολείο. Είναι εύλογο

λοιπόν, ότι ελάχιστες αγρότισσες έχουν πάρει απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης και ακόμα λιγότερες είναι κάτοχοι κάποιου πτυχίου.

Επειδή όμως η γυναίκα αγρότισσα κατέχει σημαντικό ρόλο όχι μόνο στην οικογένεια αλλά και στην ανάπτυξη από κάθε άποψη του αγροτικού περιβάλλοντος στο οποίο ζει και κινείται, για να μπορέσει να αντεπεξέλθει στον πολυδιάστατο ρόλο της έχει ανάγκη συνεχούς εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.

Στην επίτευξη του στόχου αυτού σημαντικός παράγοντας θεωρείται από το 1950 η Υπηρεσία Γεωργικών Εφαρμογών καθώς επίσης και η Υπηρεσία Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας (ΑΟΟ) που υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Γεωργικών Εφαρμογών και Έρευνας (ΥΠ.ΓΕ.). Η τελευταία σύμφωνα με τον Ι. Μίχο αποσκοπεί στο σχεδιασμό και την πραγματοποίηση ενός αναπτυξιακού προγράμματος για την αγροτική οικογένεια και γενικότερα για την τη γυναίκα που εργάζεται στον αγρό καθώς επίσης και για την εξίσωση της με το άλλο φύλλο.

Αναλυτικότερα προς την εισαγωγή του υποκεφαλαίου αυτού, στη χώρα μας, το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων γυναικών στον αγροτικό τομέα έχει απολυτήριο δημοτικού σχολείου, ενώ το ποσοστό των γυναικών που δεν πήγαν δημοτικό σχολείο ή δεν το τελείωσαν είναι πολύ μικρό και παρατηρείται στις ηλικίες άνω των 55 ετών. Ακόμα μικρότερο από το τελευταίο ποσοστό, είναι εκείνο των γυναικών που έχουν απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης ή πτυχίο Ανώτερων ή Ανώτατων σχολών. Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη τα προηγούμενα προκύπτει ότι η συνεισφορά της ΑΟΟ θα σταθεί πολύτιμη συνεργός στην άνοδο του μορφωτικού επιπέδου, και της κοινωνικής και πολιτιστικής θέσης της Ελληνίδας αγρότισσας.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τη γυναίκα η ΑΟΟ επιδιώκει την ενθάρρυνση των αγροεργατριών στη λήψη αποφάσεων σχετικών με τη δημιουργία δικής τους επιχείρησης με οικονομικά κίνητρα, και άλλα μέτρα υποστήριξης αλλά και την αποτροπή των νέων γυναικών από τάσεις αστυφιλίας με έμμεσο αποτέλεσμα την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Δύο από τους σημαντικότερους Τομείς Δράσεις της ΑΟΟ είναι η ευαισθητοποίηση των αγροτισσών για ενεργό συμμετοχή στην οργάνωση αγροτικών δρώμενων όπως είναι για παράδειγμα ο αγροτουρισμός αλλά και σε πολιτιστικούς συλλόγους της περιοχής τους. Εξειδικευμένα προγράμματα της ΑΟΟ όπως είναι διάφορα επιμορφωτικά – εκπαιδευτικά, ερευνητικά και άλλα διακρατικά ή μη προγράμματα προκαλούν το ενδιαφέρον της Ελληνίδας αγρότισσας όχι όμως στον

ίδιο βαθμό όπως εκείνα που στοχεύουν στην προώθηση της ισότητας των ευκαιριών στον τομέα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης στα πλαίσια ισότητας των δυο φύλλων (Μίχου 2002:153-155).»

2.7. Ο ρόλος και η θέση της γυναίκας στην αγροτική κοινότητα

«Στο παραδοσιακό αγροτικό περιβάλλον οι ρόλοι του άντρα και της γυναίκας είναι τελείως διαφορετικοί, αλλά συμπληρωματικοί. Το σπίτι είναι το βασίλειο της γυναίκας. Η ευθύνη της είναι να φροντίζει τις φυσικές και συναισθηματικές ανάγκες της οικογένειας της. Ο ρόλος της είναι συντονιστικός και συνδετικός. Η γυναίκα είναι το σύμβολο της αγάπης που δένει την οικογένεια. Η θέση του άντρα είναι έξω από το σπίτι, στην κοινότητα, όπου αγωνίζεται για να θρέψει τη γυναίκα και τα παιδιά του, να εξασφαλίσει τα συμφέροντά τους, να τους προστατέψει από επιθέσεις και να εκπροσωπήσει ευπρόσωπα την οικογένεια του στον έξω κόσμο. Σε μια σχέση πλήρους αλληλεξάρτησης, όπως αυτή που υπάρχει ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα στο πλαίσιο της συνεργατικής οικογένειας, δεν υπάρχουν ανώτερος και κατώτερος ρόλος. Παρά όλη την πολύ υποταγμένη στάση που τηρεί η γυναίκα απέναντι στον άντρα της, η συμβολή της στην επιβίωση της οικογένειας είναι πάρα πολύ σημαντική ώστε να θεωρηθεί δευτερεύουσα. Η έντονη παρουσία των γυναικών δεν μπορεί να συνδεθεί με την εικόνα της «καταπιεσμένης γυναίκας». Η ευθύτητα και η ένταση στο βλέμμα τους, η απουσία κάθε νευρικότητας, τα περιορισμένα αλλά εύστοχα σχόλια, οι ζυγισμένες πράξεις τους και η εγκαρδιότητα τους, σίγουρα δεν συμβαδίζουν με την έννοια της καταπίεσης. Η παραδοσιακή γυναίκα δε μπορεί να θεωρηθεί καταπιεσμένη. Το μόνο μεγάλο μειονέκτημα της γυναικείας μοίρας είναι ότι αποκτά σημασία μόνο αφού γίνεται μητέρα, και αυτό δεν είναι πάντα εφικτό για όλες τις γυναίκες. Μόνο αφού αποκτήσει παιδιά μπορεί η παραδοσιακή γυναίκα να αναλάβει το σημαντικό ρόλο του φορέα και φύλακα της οικογενειακής ακεραιότητας και συνοχής. Στην ουσία η μητρότητα σημαίνει για την παραδοσιακή γυναίκα ότι έπαυε πια να είναι ένα ασήμαντο πρόσωπο και παίρνει τη θέση του σημαίνοντος ατόμου» (Δουμάνη,1989:69-70).

«Η σημερινή γυναίκα του χωριού έχει μια πιο ολοκληρωμένη προσωπικότητα και ασχολείται με περισσότερες δραστηριότητες στη ζωή της. Αναλαμβάνει περισσότερες πρωτοβουλίες και έχει αρχίσει να συμμετέχει περισσότερο στα κοινά.

Δεν ζει σε μια τόσο ‘κλειστή’ κοινωνία, όμως είναι υποχρεωμένη να ακολουθεί τους κανόνες και της επιταγές του ‘μικρόκοσμου’ μέσα στον οποίο ζει.

Μπορεί η σημερινή γυναίκα της αγροτικής κοινωνίας να εργάζεται και εκείνη παράλληλα με τον άντρα, παρατηρούνται όμως κάποιες ομοιότητες με τη ζωή της παλαιότερης γυναίκας, όπου έπαιρνε αξία με το θεσμό της μητρότητας και φρόντιζε εξολοκλήρου για τις δουλειές του σπιτιού και των παιδιών.

Μέχρι να παντρευτεί η νέα γυναίκα μένει στο πατρικό της σπίτι, όπου η κάθε κίνησή της είναι ενταγμένη στο πλαίσιο του σπιτικού της, όπως το έχει οργανώσει η μητέρα της. Η «σωστή κόρη» είναι πάνω από όλα είναι «υπάκουη», δηλαδή κάνει αυτό που της ζητάει η μητέρα της και αυτό που πρέπει ώστε να τη βοηθήσει στη διαχείριση του σπιτιού. Όταν παντρεύεται η νεαρή νύφη πηγαίνει στην οικογένεια του άντρα της και εκεί πρέπει να κάνει προσπάθεια ώστε να ενταχθεί στην τάξη πραγμάτων, όπως την ορίζει η πεθερά της. Στα πρώτα χρόνια του γάμου της η καινούρια νύφη είναι υποταγμένη στους άλλους ενήλικους της οικογένειας του άντρα της. Αλλά, παρά την υποτελή της θέση είναι αναπόσπαστο πια μέλος της οικογένειας» (Χρηστέα Δουμάνη, 1989: 70).

2.8. Η ανάγκη αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου

«Οι ανάγκες που χρήζει να καλύψει η γυναίκα των αγροτικών περιοχών, στα πλαίσια της αξιοποίησης του διαθέσιμου ελεύθερου χρόνου, είναι οι εξής:

- **Ανάγκη για ψυχαγωγία και διασκέδαση.** Όσον αφορά την ψυχαγωγία, η γυναίκα της υπαίθρου την έχει ανάγκη, όπως κάθε άνθρωπος άλλωστε. Τις περισσότερες φορές οι συνθήκες είναι τέτοιες που η ανάγκη αυτή μένει ανικανοποίητη. Οι παράγοντες που επιδρούν στην μη-ικανοποίηση αυτής της ανάγκης είναι οι εξής:
- Οι ελλειπείς ευκαιρίες για ψυχαγωγία και διασκέδαση στα πλαίσια της κοινότητας όπου ζει.
- Η έλλειψη συγκοινωνίας, η οποία θα διευκόλυνε την πρόσβαση σε διπλανές κοινότητες, όπου υπάρχουν κέντρα διασκέδασης, ταβέρνες κ.τ.λ.
- Οι απαρχαιωμένες αντιλήψεις για την αγρότισσα που την θέλουν να κοπιάζει όλη μέρα χωρίς να αμείβεται και να μην ικανοποιεί τις προσωπικές της ανάγκες, αλλά να θυσιάζεται για τα μέλη της οικογένειάς της» (Βάγια, 1976:119).

- **Ανάγκη για τουρισμό με τη μορφή οργανωμένων διακοπών, και όχι με τη μορφή απλής παύσης της εργασίας.** Ένας άλλος τρόπος φυγής από την καθημερινότητα είναι ο τουρισμός. Για τη γυναίκα της υπαίθρου που τους θερινούς μήνες οι αγροτικές εργασίες απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας, οι οργανωμένες διακοπές είναι αδύνατες και τις περισσότερες φορές μη πραγματοποιήσιμες. Τα αυξημένα καθήκοντά της και τα ελλιπή οικονομικά μέσα που έχει μια αγροτική οικογένεια στη διάθεση της καθιστούν αδύνατη τη πραγματοποίηση διακοπών. Ο θεσμός των διακοπών δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στις αγροτικές περιοχές, όπως είναι στα αστικά κέντρα. Δεν συνηθίζει μια αγροτική οικογένεια να κάνει διακοπές με την ίδια συχνότητα που κάνει διακοπές η αστική οικογένεια και αυτό γιατί στην πόλη το εργατικό δυναμικό που εργάζεται σε κάποια εταιρία, βιομηχανία ή δημόσια υπηρεσία, κάνει χρήση ενός βασικού δικαιώματος, της ‘άδειας μετ’ αποδοχών’. Λογικό είναι εφόσον δεν εργάζεται για κάποιο χρονικό διάστημα να αναζητήσει να ξεφύγει για λίγο από τη γεμάτη ρουτίνα καθημερινότητα του.
- **Ανάγκη για επιμόρφωση.** Η ανάγκη για επιμόρφωση τις περισσότερες φορές μένει ανικανοποίητη. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα δεν καλύπτουν συχνά όλες τις αγροτικές περιοχές. Τα ελλιπή μέσα συγκοινωνίας δημιουργούν δυσκολίες στην πρόσβαση επιμορφωτικών προγραμμάτων. Οι αυξημένες φροντίδες του σπιτιού και οι ελλειπείς υπηρεσίες φύλαξης παιδιών προστίθεται στον κατάλογο των παραγόντων που δρουν ανασταλτικά στη συμμετοχή της γυναίκας της υπαίθρου στα επιμορφωτικά προγράμματα.
- **Ανάγκη για κοινωνικές σχέσεις και συμμετοχή στα κοινά.** Όσον αφορά την κοινωνική και πολιτική συμμετοχή της γυναίκας του χωριού κυριαρχεί η αντίληψη ότι η γυναίκα δεν πρέπει να ανακατεύεται στα κοινά. Η συμμετοχή της γυναίκας της αγροτικής περιοχής στα συλλογικά όργανα των αγροτών και στη πολιτική ζωή είναι ακόμη και σήμερα πολύ χαμηλή. Φαίνεται ότι παρά την ανάπτυξη των νόμων, η στάση των γυναικών αλλάζει με πολύ αργό ρυθμό, η δε θετική επίδραση του βελτιωμένου νομικού πλαισίου στον τρόπο ζωής και τις αντιλήψεις των γυναικών αργεί να φανεί. Παρά το γεγονός ότι βάσει νόμων δεν υφίσταται διάκριση κατά των γυναικών σχετικά με τη

συμμετοχή τους σε συνδικαλιστικές οργανώσεις, η εκπροσώπηση τους είναι πολύ χαμηλή.

- **Ανάγκη για δημιουργική απασχόληση.** Μια επιπλέον ανάγκη που έχει η γυναίκα της υπαίθρου είναι η ανάγκη για δημιουργική απασχόληση. Εκτός από την αγροτική ή μη εργασιακή της απασχόληση η γυναίκα της υπαίθρου έχει τη δυνατότητα να ασχολείται με την καλλιέργεια ενός κήπου για ιδιοκατανάλωση, πιθανά με τη φροντίδα κάποιων κατοικίδιων ζώων ή με εργόχειρα. Αυτές τις δραστηριότητες, όμως, η γυναίκα της υπαίθρου τις θεωρεί περισσότερο σαν επιπλέον φόρτο εργασίας, και όχι σαν ενασχολήσεις του ελεύθερου χρόνου τους.
- **Ανάγκη προσωπικής φροντίδας και περιποίησης.** Με τον όρο της προσωπικής φροντίδας εννοείται όχι μόνο η βελτίωση της αισθητικής εικόνας, αλλά και την σωματική άσκηση και ενημέρωση σε θέματα υγείας και σωστής διατροφής. Η ανάγκη για προσωπική φροντίδα και η περιποίηση υφίσταται και για τη γυναίκα της υπαίθρου, στον ίδιο βαθμό που ισχύει για όλους τους ανθρώπους. Οι παραδοσιακές αντιλήψεις, όμως, που θέλουν τη γυναίκα συντηρητική από αισθητικής άποψης και όχι μόνο, δεν αφήνουν πολλά περιθώρια στη γυναίκα της υπαίθρου. Επίσης, στις αγροτικές περιοχές υπάρχουν ελάχιστες υπηρεσίες που αφορούν την προσωπική περιποίηση της γυναίκας.» (Βαγιά, 1976: 118-120).

2.9. Νομοθετικά μέτρα για την Ελληνίδα αγρότισσα από το 1915 μέχρι σήμερα

«Όσον αφορά τη νομική θέση της Ελληνίδας αγρότισσας, αναβαθμίζεται συνεχώς με ορόσημο το έτος 1982. Μέχρι τότε μέλη Αγροτικών συνεταιρισμών είχαν δικαίωμα να γίνουν μόνο χήρες των οποίων οι σύζυγοι είχαν εξωγεωργική απασχόληση καθώς και οι γυναίκες των μεταναστών.

Από το 1982 λοιπόν καθιερώθηκε η ισότιμη μεταχείριση ανδρών γυναικών που ασχολούνται με τη γεωργία σε θέματα συμμετοχής σε αγροτικές συνδικαλιστικές οργανώσεις, αυτοτελούς συνταξιοδότησης με τους ίδιους όρους και δανειοδότησης.

Μερικά χρόνια αργότερα (1997), με πρωτοβουλία της παγκόσμιας οργάνωσης «Women's World Summit Foundation» και σκοπό την αναγνώριση και την προβολή του έργου της αγρότισσας, καθιερώθηκε η 15η Οκτωβρίου ως παγκόσμια ημέρα για τη γυναίκα της υπαίθρου.

Οι ετήσιες εκδηλώσεις της οργάνωσης αυτής, μεταξύ των άλλων αποβλέπουν και στη βελτίωση της νομικής θέσης της αγρότισσας. Διότι, όπως είπε και σε ένα λόγο της η Elly Pradervand, συντονίστρια της Διεθνούς Εκστρατείας Ενημέρωσης και Ενίσχυσης της αγρότισσας, οι αγρότισσες όλου του κόσμου είναι οι πραγματικές ηρωίδες του πλανήτη μας. Απόδειξη του τελευταίου, είναι ότι οι αγρότισσες κάνουν τα περισσότερα, διαθέτοντας τα λιγότερα μέσα από οποιαδήποτε άλλη ομάδα ανθρώπων» (Σβώκος 2000: 31)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Περιγραφή των δυο κοινοτήτων που θα διεξαχθεί η έρευνα

3.1. Εισαγωγή

Το ερευνητικό μας μέρος πραγματοποιήθηκε σε δυο κοινότητες. Η πρώτη είναι η κοινότητα Σγουροκεφαλίου του Δήμου Επισκοπής και η δεύτερη είναι το Μιλλιαράδων του Δήμου Βιάννου. Παρακάτω γίνεται μια περιγραφή των παραπάνω κοινοτήτων.

3.2. Κοινότητα Σγουροκεφαλίου

«Το Σγουροκεφάλι ανήκει στο Δήμο Επισκοπής. Ο Δήμος Επισκοπής βρίσκεται στο 10ο χλμ του δρόμου Καρτερού –Επισκοπής και συνορεύει βόρεια με τον Δήμο Γουβών ,νότια με τους Δήμους Θρασανού και Ν .Καζαντζάκη ,ανατολικά με τον Δήμο Καστελίου και δυτικά με τον Δήμο Αρχανών. Η κοινότητα Σγουροκεφαλίου έχει στο σύνολο της όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα πληθυσμό που ανέρχεται στους 415 κατοίκους. Από αυτούς οι 215 είναι άντρες και οι 200 είναι γυναίκες (με βάση την απογραφή του 2001). Η κοινότητα έχει πάρει το όνομα της από έναν ηλικιωμένο κύριο που έμενε στην κορυφή του χωριού και είχε σγουρά μαλλιά και από εκεί προήλθε και η ονομασία του χωριού.

1. ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Οικισμοί	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολα
1. Αιτάνια	164	151	315
2. Γάλιπε	74	76	150
3. Γαλίφα	126	121	247
4. Επισκοπή	473	487	960
5. Καινούριο Χωριό	72	70	142
6. Σγουροκεφάλι	215	200	415
7. Σκοπέλα	22	26	48
8. Σταμνοί	77	69	146
9. Χοχλακιές	26	24	50

Συνολικός Πληθυσμός	1249	1224	2473
------------------------	------	------	------

Το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων παρουσιάζει διαφορά η οποία οφείλεται στην ηλικία. Οι μεγαλύτερες ηλικίες δεν έχουν στην πλειοψηφία τους λάβει μόρφωση ανώτερης εκπαίδευσης ενώ στα άτομα της τρίτης ηλικίας εμφανίζεται το φαινόμενο του αναλφαβητισμού το οποίο προέρχεται από τις δύσκολες συνθήκες ζωής που επικρατούσαν παλαιότερες δεκαετίες. Παρόλα αυτά, η πλειοψηφία των νέων φοιτεί στα σχολεία της περιοχής και δεν σημειώνονται φαινόμενα εγκατάλειψης του σχολείου τουλάχιστον πριν το γυμνάσιο το οποίο αποτελεί και τη βασική εκπαίδευση. Η δυνατότητα στην παροχή εκπαίδευσης είναι ισότιμη τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια του Δήμου και δεν παρουσιάζονται διακρίσεις στο συγκεκριμένο τομέα της εκπαίδευσης. Η πλειοψηφία των μαθητών του δημοτικού και του γυμνασίου φοιτούν στα σχολεία του χωριού και του δήμου Επισκοπής ενώ ένας μεγάλος αριθμός των μαθητών του λυκείου φοιτά σε σχολεία του Ηρακλείου προκειμένου να έχει εύκολη πρόσβαση σε φροντιστήρια και σε άλλους χώρους εξωσχολικής δραστηριότητας. Από το στοιχείο αυτό προκύπτει και το πρόβλημα διατήρησης της λειτουργίας του λυκείου το οποίο παρουσιάζει πρόβλημα σχετικά με το μαθητικό δυναμικό του. Παρόλα αυτά με προσπάθειες τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των φορέων του δήμου έχει διατηρηθεί η λειτουργία του λυκείου και μάλιστα τα τελευταία χρόνια είναι αξιοσημείωτη η επιτυχία των μαθητών του σε σχολές της ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης. Από παλαιότερες έρευνες που έχουν γίνει στο Δήμο από άλλους σπουδαστές του ΤΕΙ προέκυψε ότι κυρίως οι ενήλικες και οι ηλικιωμένοι ασχολούνται με τη γεωργία η οποία αποτελεί και βασικό οικονομικό έσοδο του Δήμου. Συχνά η απασχόληση με τη γεωργία δεν είναι η βασική εργασία αλλά συμπληρωματική προκειμένου να εξασφαλίσουν επιπλέον έσοδα εκτός απ' αυτά της κύριας επαγγελματικής τους απασχόλησης. Οι νέοι του Δήμου δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τον τομέα της γεωργίας και συνήθως επιλέγουν την απασχόλησή τους σε άλλους τομείς όπως αυτόν των τουριστικών επαγγελμάτων τα οποία ανθίζουν σε γειτονικούς δήμους όπως του Ηρακλείου και των Γουβών. Πολλές αναφορές τόσο των φορέων όσο και των κατοίκων σημειώνουν τις λίγες θέσεις εργασίας εντός του δήμου Επισκοπής και τη δυσκολία εύρεσης εργασίας.

Από την άλλη πλευρά η επαγγελματική απασχόληση των γυναικών κρίνεται ιδιαίτερα δύσκολη στα πλαίσια του δήμου γεγονός το οποίο οφείλεται στον κλειστό χαρακτήρα της κοινωνίας. Παρόλα αυτά, παρατηρείται η απασχόληση των γυναικών σε οικογενειακές επιχειρήσεις καθώς και σε τουριστικά επαγγέλματα κατά την θερινή περίοδο που υπάρχει και μεγαλύτερη ζήτηση υπηρεσιών στον συγκεκριμένο τομέα.

3.2.1. Περιγραφή κοινωνικού κλίματος

Αρχικά στην κοινότητα παρατηρείται η ύπαρξη άτυπων δικτύων κοινωνικής φροντίδας στα πλαίσια του δήμου το οποίο υποδηλώνει ως ένα βαθμό την διατήρηση στενών και αρμονικών σχέσεων μεταξύ των κατοίκων και την εκδήλωση του ενδιαφέροντος για τον συνάνθρωπο. Γενικότερα υπάρχει συσπείρωση ανάμεσα στους κατοίκους και η ενότητα αυτή αποδεικνύεται από τη συνοχή που παρουσιάζουν σε περιόδους που εκδηλώνονται προβλήματα στο δήμο και προσπαθούν να τα επιλύσουν.

3.2.2. Ρόλος της οικογένειας

Ο θεσμός της οικογένειας παραμένει σε γενικές γραμμές ισχυρός και εξακολουθεί να θεωρείται σημαντικός. Η οικογένεια τείνει να γίνει πυρηνική, η επικοινωνία όμως ανάμεσα στα μέλη της δεν έχει χαθεί. Η θέση των μελών στην οικογένεια δεν παρουσιάζει διαφοροποίηση από αυτή στις παραδοσιακές και κλειστές κοινωνίες αφού ο πατέρας παραμένει ως ένα βαθμό αυτός που λαμβάνει τις σημαντικές αποφάσεις. Παρόλα αυτά, η θέση της μητέρας έχει αποκτήσει περισσότερες δικαιοδοσίες αφού σε πολλές περιπτώσεις απορροφάται στην αγορά εργασίας και καλύπτει και αυτή ανάγκες της οικογένειας.

3.2.3. Η θέση της γυναίκας

Οι γυναίκες του Σγουροκεφαλίου δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερα έντονη κοινωνική ζωή λόγω της κλειστής μορφής που έχει η δομή της κοινωνίας. Κύριος τομέας ασχολίας τους είναι η φροντίδα της οικογένειας και η απασχόλησή τους με τη γεωργία όταν διαθέτουν καλλιεργήσιμη γη. Κατά τον ελεύθερο χρόνο τους πραγματοποιούν κοινωνικές επισκέψεις σε συγγενείς ή γείτονες ενώ «Η Εργάνη» που αποτελεί τον σύλλογο γυναικών του Δήμου Επισκοπής αποτελεί διέξοδο για τις

γυναίκες κατά τον ελεύθερο χρόνο τους ενώ ταυτόχρονα τους δίνεται η ευκαιρία να πλουτίσουν τις γνώσεις όσον αφορά την τέχνη του αργαλειού και γενικότερα τον τρόπο δημιουργίας υφαντών και ταυτόχρονα να εκμεταλλευτούν αυτές τις γνώσεις ώστε να κερδίζουν ορισμένα χρήματα. Πολλές γυναίκες που επιθυμούν να συμμετέχουν στο σύλλογο γυναικών, αντιμετωπίζουν δυσκολία μεταφοράς όταν προέρχονται από γειτονικά δημοτικά διαμερίσματα καθώς και αντιστάσεις από το οικογενειακό τους περιβάλλον και κυρίως από τους συζύγους τους. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα στις γυναίκες να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα χωρίς να αντιμετωπίζονται με επιφυλακτικότητα και αρνητική διάθεση όταν συντηρούν κάποια οικογενειακή τους επιχείρηση. Τέλος, ένας μεγάλος αριθμός γυναικών κατά την περίοδο των θερινών μηνών εργάζονται σε γειτονικούς δήμους που έχουν τουριστική κίνηση και απασχολούνται σε σχετικά επαγγέλματα.

3.2.4. Η θέση του άνδρα

Οι άντρες του δήμου σ' αντίθεση με τις γυναίκες κατέχουν περισσότερες ελευθερίες οι οποίες σχετίζονται με όλες τις εκφάνσεις του τρόπου ζωής όπως την ψυχαγωγία και την επαγγελματική αποκατάσταση. Ένας μεγάλος αριθμός των αντρών ασχολείται με την γεωργία χωρίς όμως να αποτελεί και το βασικό τους επάγγελμα. Συνήθως τη χρησιμοποιούν ως δευτερεύον προκειμένου να καλύψουν επιπλέον υλικές και οικονομικές ανάγκες οι οποίες δεν είναι δυνατό να ικανοποιηθούν από το κύριο επάγγελμα που εξασκούν.

3.2.5. Σχέσεις μεταξύ φορέων Σγουροκεφαλίου-Δήμου Επισκοπής – Τοπικό ενδιαφέρον των κατοίκων

«Συνολικά οι κάτοικοι της Επισκοπής παρουσιάζουν έντονο ενδιαφέρον για την πρόοδο και την ανάπτυξη του δήμου τους ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζουν μια επιφυλακτική στάση απέναντι σε ξένους που επισκέπτονται ή ζουν στην περιοχή. Διατυπώνονται μάλιστα αρνητικά σχόλια τόσο από απλούς κατοίκους όσο και από φορείς της κοινότητας για την έλλειψη ενδιαφέροντος που υπάρχει από την πλευρά των ατόμων που εργάζονται σε φορείς του δήμου αλλά δεν κατάγονται από την Επισκοπή αφού θεωρούν ότι δεν τους απασχολεί η πρόοδος του τόπου αλλά νοιάζονται μόνο να κερδίσουν χρήματα από τις δουλειές που ασκούν. Παρόλα αυτά υπάρχει σε γενικές γραμμές καλή και εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ των

φορέων χωρίς όμως να εκλείπει το στοιχείο της αντιπαλότητας και του ανταγωνισμού ανάμεσα σ' ορισμένους. Η αντιπαλότητα αυτή συχνά οφείλεται στην καταγωγή την οποία μπορεί να έχουν οι εκπρόσωποι των φορέων. Οι κάτοικοι από την πλευρά τους είναι σχετικά ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες που τους προσφέρουν οι φορείς του δήμου αλλά αναφέρονται και προβλήματα από τις ηλικιακές ομάδες και τα χαρακτηριστικά τους τις οποίες εξυπηρετεί ο κάθε φορέας. Για παράδειγμα οι ηλικιωμένοι εκδηλώνουν δυσανασχέτηση για την καθυστερημένη εξυπηρέτηση που έχουν από το αγροτικό ιατρείο και την έλλειψη προσωπικού, οι αγρότες δεν φαίνονται ικανοποιημένοι από την πολιτική του Αγροτικού Συνεταιρισμού, οι πρόεδροι των Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων των σχολείων της περιοχής αντιμετωπίζουν προβλήματα συνεργασίας με τους γονείς των μαθητών οι οποίοι δεν συμμετέχουν στις εκδηλώσεις του σχολείου και πολλοί κάτοικοι εκδηλώνουν την ανησυχία τους για την ποιότητα του συστήματος ύδρευσης αφού έχουν γίνει αρκετές αναφορές για συσσώρευση αμιάντου στους σωλήνες υδροδότησης. Παρόλα αυτά η πλειοψηφία των κατοίκων της Επισκοπής παρουσιάζεται ικανοποιημένη από την κοινωνική ζωή που υπάρχει στο δήμο και δεν επιθυμούν να την εγκαταλείψουν αφού κρίνουν ότι έχει πολλά πλεονεκτήματα η ζωή στο χωριό χωρίς όμως να παραβλέπουν τις ελλείψεις του οι οποίες συνίστανται στην έλλειψη χώρων ψυχαγωγίας, στην απουσία χώρων αναψυχής για τα παιδιά, στις μειωμένες θέσεις εργασίας εντός του δήμου και στον κλειστό χαρακτήρα τον οποίο παρουσιάζει η κοινωνία στον οποίο οφείλονται και ορισμένες προκαταλήψεις οι οποίες περιορίζουν την ελεύθερη κινητικότητα των γυναικών στην περιοχή. Στο χωριό υπάρχει έλλειψη ανοιχτών χώρων ,αφού υπάρχει μόνο ένα μικρό πάρκο εντός των ορίων του οικισμού και αυτό είναι μικρής έκτασης .Παράλληλα από το χωριό απουσιάζει ένας χώρος άθλησης ,καθώς το γήπεδο βρίσκεται σε αρκετά απομακρυσμένη περιοχή .

3.2.6. Μέσα εφοδιασμού

Στην Επισκοπή λειτουργεί ένα πρατήριο υγρών καυσίμων ,καθώς και πολλά άλλα καταστήματα όπως: δυο super market, ένα πρατήριο άρτου, ένας παραδοσιακός φούρνος, ένα σύγχρονο κομμωτήριο, ένα κουρείο, τρία κρεοπωλεία, δύο φαρμακεία, δύο ψησταριές (ένα οβελιστήριο και μια πιτσαρία), ένα βιβλιοπωλείο, μια τράπεζα (Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα), τρεις καφετέριες και τέλος επτά καφενεία .

Η μεταφορά από την Επισκοπή προς Ηράκλειο γίνεται με αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης, μοτοσυκλέτες και με τα δρομολόγια του ΚΤΕΛ. Όσον αφορά το τελευταίο μέσο, το ΚΤΕΛ έχει δρομολόγια από Επισκοπή-Ηράκλειο τις 7:15 πμ, στις 13:30 και το τελευταίο αναχωρεί στις 15:30 και έτσι δεν εξυπηρετεί αρκετούς από τους κατοίκους και ιδίως τους νέους .

3.2.7. Πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι»

Το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» ,είναι ένα πρόγραμμα επιδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση και απευθύνεται σε άτομα αδυνάτων πληθυσμιακών ομάδων όπως : άτομα της τρίτης ηλικίας, άτομα με αναπηρία και σε άνεργες γυναίκες. Αυτή τη στιγμή το πρόγραμμα τρέχει εδώ και 5 μήνες και έχουν καταγραφεί γύρω στα 60 άτομα που θα κάνουν χρήση του. Οι ειδικοί του προγράμματος υπολογίζουν πως ο αριθμός θα αυξηθεί στους 100 χρήστες.

Το πρόγραμμα στελεχώνεται από έναν κοινωνιολόγο, μια νοσηλεύτρια και δύο οικιακές βοηθούς. Οι υπηρεσίες που παρέχονται είναι η ψυχολογική υποστήριξη, η ιατρική παρακολούθηση και η διατήρηση της καθαριότητας στον χώρο διαμονής των εξυπηρετούμενων.

3.2.8. Οικονομική κατάσταση των κατοίκων του Δήμου Επισκοπής

Όσον αφορά το οικονομικό επίπεδο των κατοίκων στην περιοχή του Σγουροκεφαλίου, αυτό κυμαίνεται σε σχετικά ικανοποιητικό επίπεδο. Οι περισσότερες κατοικίες είναι ιδιόκτητες, ενώ υπάρχουν και κάποια κτίσματα τα οποία ενοικιάζονται, είτε για την δημιουργία καταστημάτων, είτε για στέγαση - κυρίως αλλοδαποί. Οι χώροι παραγωγής είναι στην πλειοψηφία τους ιδιόκτητοι.

Όπως προαναφέρθηκε, το Σγουροκεφάλι και ολόκληρος ο Δήμος Επισκοπής είναι κατά κύριο λόγο αγροτικός. Οι περισσότεροι κάτοικοι ασχολούνται με την γεωργία, αποτελεί όμως συμπληρωματικό εισόδημα, καθώς έχουν και δεύτερο επάγγελμα. Αμέσως μετά, ακολουθεί ο τουριστικός τομέας, το εμπόριο και οι υπόλοιπες υπηρεσίες.

Οι κάτοικοι του χωριού δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα ανεργίας και απασχολούνται έστω και εποχιακά. Όσον αφορά τον εργαζόμενο πληθυσμό, τόσο άντρες, όσο και γυναίκες συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία, με μια μικρή

υπεροχή των αντρών. Οι γυναίκες απασχολούνται κυρίως στις δραστηριότητες του Συλλόγου γυναικών, σε αγροτικές δραστηριότητες, στο εμπόριο και εποχιακά στους κοχλιούς» (Μελέτη κοινότητας 2005 από σπουδαστές του ΤΕΙ)

3.3. Κοινότητα Μιλιαράδων

«Το χωριό Μιλιαράδων βρίσκεται στα νοτιοανατολικά του νομού Ηρακλείου. Αποτελεί δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Βιάννου από το 1998. Έχει έκταση 11,781τ. χλμ και υψόμετρο περίπου 300 μέτρα και χαρακτηρίζεται ως ορεινή περιοχή. Σύμφωνα με τη τελευταία απογραφή του 2001, ο πληθυσμός του δημοτικού διαμερίσματος Μιλιαράδων ήταν 226 άτομα. Κάνοντας μία σύγκριση με την απογραφή του 1991 όπου ο πληθυσμός του ήταν 302 άτομα παρατηρούμε μία μείωση του συνολικού πληθυσμού για το Μιλιαράδων που αναδεικνύει για άλλη μια φορά την ερήμωση της υπαίθρου και των αγροτικών περιοχών καθώς ο νεότερος πληθυσμός μετακινείται προς τα μεγάλα αστικά κέντρα για εύρεση εργασίας. Το χωριό Μιλιαράδων έχει αγροτικό χαρακτήρα, καθώς υπάρχουν μεγάλες κτηνοτροφικές και γεωργικές εκτάσεις. Επομένως οι ασχολίες των κατοίκων του εντάσσονται σ' αυτούς τους παραγωγικούς τομείς, τη κτηνοτροφία και τη γεωργία.

3.3.1. Περιγραφή κοινωνικού κλίματος

Στο χωριό Μιλιαράδων παρατηρείται η χρήση των άτυπων δικτύων κοινωνικής φροντίδας κάτι που δείχνει ότι στη κοινότητα υπάρχει έντονα το στοιχείο της αλληλοβοήθειας και της αλληλοϋποστήριξης μεταξύ των κατοίκων του. Σε κρίσιμες περιόδους αλλά και γενικότερα στη καθημερινή τους ζωή, οι κάτοικοι απευθύνονται στα άτυπα δίκτυα κοινωνικής φροντίδας της κοινότητας τους καθώς μπορούν να τα εμπιστευτούν και είναι περισσότερα προσιτά προς εκείνους. Βέβαια η παρουσία του «κουτσομπολιού» υπάρχει ανάμεσα στους κατοίκους όπως άλλωστε είναι φυσικό να συμβαίνει κάτι τέτοιο στα πλαίσια μιας κλειστής κοινωνίας όπως είναι το Μιλιαράδων.

Το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία. Έτσι ο νεότερος πληθυσμός μέχρι την ηλικία των 18 φοιτά στο δημοτικό σχολείο της κοινότητας Εμπάρου και στο γυμνάσιο και λύκειο αντίστοιχα του δήμου Αρκαλοχωρίου. Οι μεσαίες ηλικίες έχουν λάβει εκπαίδευση μέχρι το δημοτικό

σχολείο όπως και τα άτομα της τρίτης ηλικίας με ελάχιστες περιπτώσεις ατόμων με αναλφαβητισμό.

3.3.2. Ρόλος της οικογένειας

Η οικογένεια ως ένας από τους σημαντικότερους θεσμούς της κοινωνίας κατέχει ουσιαστικό ρόλο στη ζωή του ατόμου. Η μορφή της οικογένειας που κυριαρχεί στη κοινότητα του Μιλιαράδων είναι η παραδοσιακή-εκτεταμένη οικογένεια. Όπως συμβαίνει σε τέτοιου είδους οικογένειες, ο πατέρας είναι εκείνος που έχει τη μεγαλύτερη δύναμη μέσα στην οικογένεια, είναι όπως απλά θα λέγαμε το μεγάλο «στήριγμα» της οικογένειας. Από την άλλη μεριά η θέση της μητέρας είναι εξίσου σημαντική καθώς συμβάλλει με την εργασία της είτε μέσα στο σπίτι είτε με εξωτερικές εργασίες στην κάλυψη των αναγκών της οικογένειας. Βέβαια ο ρόλος της μητέρας συγκριτικά με τον ρόλο του πατέρα είναι περιορισμένος.

3.3.3. Η θέση της γυναίκας

Η ζωή των γυναικών στο Μιλιαράδων περιορίζεται στη φροντίδα της οικογένειας τους και στις αγροτικές εργασίες με τις οποίες ασχολούνται οι περισσότερες. Η γυναίκα λοιπόν, έχει τη κύρια ευθύνη της φροντίδας του σπιτιού και της ανατροφή των παιδιών της και παράλληλα ασχολείται και με εξωτερικές εργασίες όπως είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Ως προς τον ελεύθερο χρόνο τους οι γυναίκες λόγω της κλειστής κοινωνίας που ζουν και που δεν έχουν και πολλές επιλογές να κάνουν, ασχολούνται με διάφορες χειροτεχνίες όπως με το κέντημα, πλέξιμο, επίσης πραγματοποιούν επισκέψεις σε συγγενικά τους πρόσωπα, φίλους και γείτονες.

Ως προς το αν είναι ικανοποιημένες γενικά από τη ζωή τους στο χωριό, σύμφωνα πάντα με δικές τους αναφορές υποστηρίζουν ότι παρόλο τη σημαντική προσφορά τους μέσα στην οικογένεια, δεν υπάρχει και τόσο μεγάλη αναγνώριση από την πλευρά των ανδρών πράγμα τους προκαλεί δυσαρέσκεια. Επιπλέον οι περισσότερες, δεν είναι ικανοποιημένες ως προς την εργασία τους σε αγροτικές δουλειές καθώς όπως τονίζουν είναι δύσκολες και επίπονες εργασίες και δεν αμείβονται οι ίδιες αλλά οι άνδρες τους.

Η συμμετοχή τους προς τα κοινά περιορίζεται σημαντικά είτε επειδή δεν είναι και τόσο δεκτικοί οι άνδρες απέναντι σ' αυτό, να μπορούν δηλαδή και οι γυναίκες να

συμμετάσχουν και να ασκούν ενεργό ρόλο στη κοινότητα τους, είτε λόγω της δικής τους ανασφάλειας ότι δηλαδή μπορεί να επικριθούν αρνητικά από τους άνδρες λόγω της εσφαλμένης εικόνας που επικρατεί στις μέρες μας που οι γυναίκες θεωρούνται λιγότερο δυναμικές και ικανές σε σχέση με τους άνδρες και η θέση τους πρέπει να είναι αποκλειστικά στο σπίτι.

Οι επιδιώξεις όμως των γυναικών είναι άλλες και όχι αυτές που θέλουν να είναι οι άνδρες τους. Όπως οι ίδιες αναφέρουν, επιθυμούν να ιδρύσουν ένα γυναικείο συνεταιρισμό στο χωριό τους όπου θα ασχολούνται με τη ζαχαροπλαστική και θα προωθούν παραδοσιακά εδέσματα. Με αυτόν τον τρόπο θα επωφελούνται οικονομικά οι ίδιες και παράλληλα θα διαφημίζουν τον τόπο τους από την εμπορία των προϊόντων τους.

3.3.4. Η θέση του άνδρα

Οι άνδρες του χωριού, ασχολούνται με τη γεωργία και τη κτηνοτροφία. Ως προς τη θέση τους μέσα στην οικογένεια, διαδραματίζουν τον σημαντικότερο ρόλο, συγκριτικά με τις γυναίκες. Οι χώροι ψυχαγωγίας τους είναι τα καφενεία του χωριού. Πολλοί άνδρες τον ελεύθερο χρόνο τους ασχολούνται με διάφορα χόμπι όπως για παράδειγμα με το κυνήγι. Ακόμα οι άνδρες συμμετέχουν ενεργά στα κοινά και στους συλλόγους του χωριού τους δηλαδή στον πολιτιστικό και θρησκευτικό σύλλογο προσφέροντας όσα μπορούν για το καλό του τόπου τους. Σε γενικές γραμμές οι άνδρες βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τις γυναίκες καθώς τους δίνονται περισσότερες ευκαιρίες στη προσωπική αλλά και στη κοινωνική ζωή τους.

3.3.5. Σχέσεις των κατοίκων ανάμεσα σε φορείς του Μιλιαράδου, φορείς του Δήμου – Τοπικό ενδιαφέρον των κατοίκων

Οι σχέσεις μεταξύ των τοπικών φορέων του Μιλιαράδου χαρακτηρίζονται από σχέσεις συνεργασίας και αλληλοϋποστήριξης που ενδιαφέρονται για το κοινό καλό του χωριού τους. Βέβαια σε ορισμένες περιπτώσεις αναπτύσσονται προστριβές μεταξύ τους που μπορεί να οφείλονται σε ασυμφωνία για κάποια θέματα όμως ξεπερνιούνται με τον χρόνο.

Ως προς τη σχέση των κατοίκων με τις υπηρεσίες που προσφέρονται από τον δήμο τους, οι κάτοικοι δείχνουν να μην είναι ιδιαίτερα ικανοποιημένοι από αυτές καθώς τις χαρακτηρίζουν ανεπαρκείς. Ειδικότερα είναι δυσαρεστημένοι από τη

περιορισμένη λειτουργία του Αγροτικού Ιατρείου καθώς αυτό λειτουργεί κάθε 15 ημέρες στο χωριό. Επίσης υπάρχει έντονη δυσαρέσκεια για τη περιορισμένη πρόσβαση τους στο δήμο αφού υπάρχει συγκοινωνία από το χωριό προς το δήμο 2 φορές την εβδομάδα (λεωφορείο του δήμου) με αποτέλεσμα όσοι δεν έχουν ιδιωτικό αυτοκίνητο (ηλικιωμένοι) να δυσκολεύονται να μετακινηθούν. Ακόμα πολλοί κάτοικοι υποστηρίζουν ότι η εξυπηρέτηση τους από τις υπηρεσίες του δήμου δεν είναι έγκαιρη ή παρατηρούν από ορισμένους υπαλλήλους του δήμου να μην δείχνουν την απαραίτητη προσοχή για τους ίδιους αλλά και γενικότερα για την πρόοδο του χωριού τους.

Οι κάτοικοι Μιλλιαράδων σε γενικές γραμμές νοιάζονται για το καλό του τόπου τους, κάνουν προσπάθειες για την ανάπτυξη και την εξέλιξη του και πολλές φορές έρχονται σε αντιδικία με όσους απειλήσουν την ενότητα και την αρμονία του χωριού τους.

Η συγκοινωνία με τα ΚΤΕΛ υπάρχει σε όλες τις περιοχές αλλά δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής για όλα τα δημοτικά διαμερίσματα. Ειδικότερα για τα δημοτικά διαμερίσματα Μιλλιαράδων και Ξενιάκου όπου εκτελείται μόνο ένα δρομολόγιο ημερησίως από και προς την έδρα των νομών.

3.3.6. Οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων

Ο πρωτογενής τομέας είναι ο σημαντικότερος από άποψη απασχόλησης και εισοδήματος καθώς απασχολεί το 67,91% των κατοίκων της περιοχής. Συγκεκριμένα, το γεωργικό εισόδημα διαμορφώνεται πρωτίστως από την καλλιέργεια ελιάς και δευτερευόντως από την καλλιέργεια των θερμοκηπιακών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων.

Όσον αφορά στον κλάδο της κτηνοτροφίας, έχει παραδοσιακό χαρακτήρα και περιορίζεται στην ποιμενική και οικόσιτη αιγοπροβατοτροφία με κατεύθυνση τόσο κρεοπαραγωγική όσο και γαλακτοπαραγωγική. (Πληροφορίες από τους κατοίκους του Μιλλιαράδων)

3.3.7. Δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Βιάννου

«Τα δημοτικά διαμερίσματα του Δ. Βιάννου και ο πληθυσμός τους σύμφωνα με τις απογραφές του 1981, 1991 και 2001 παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πληθυσμιακή μεταβολή Δημοτικών Διαμερισμάτων εξεταζόμενης περιοχής, νομών, περιφέρειας (1981, 1991, 2001).

	ΔΗΜΟΙ - ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜ ΑΤΑ	X A P	3.2.5.1.1	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ		
				1981	1991	2001	81-91	91-01	81-01
9106	Δ. ΒΙΑΝΝΟΥ		221,539	7.416	7.129	6.463	- 3,87 %	- -9,34%	- 12,85 %
910602 00	ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	O	8,847	585	559	414	- 4,44%	- 25,94%	- 29,23 %
910603 00	ΑΜΙΡΑ	O	15,145	862	766	850	- 11,14 %	- 10,97%	- 1,39%
910601 00	ΑΝΩ ΒΙΑΝΝΟΥ	O	29,214	1.365	1.218	1.181	- 10,77 %	- -3,04%	- 13,48 %
910604 00	ΑΦΡΑΤΙΟΥ	O	4,150	250	310	174	24,00 %	- 43,87%	- 30,40 %
910605 00	ΒΑΧΟΥ	O	9,047	211	190	143	- 9,95%	- 24,74%	- 32,23 %
910606 00	ΕΜΠΑΡΟΥ	O	14,073	529	487	434	- 7,94%	- 10,88%	- 17,96 %
910607 00	ΚΑΛΑΜΙΟΥ	O	10,785	432	439	516	1,62%	17,54%	19,44 %
910608 00	ΚΑΤΩ ΒΙΑΝΝΟΥ	O	12,421	229	226	176	- 1,31%	- 22,12%	- 23,14

										%
910609 00	ΚΑΤΩ ΣΥΜΗΣ	O	18,364	248	261	305	5,24%	16,86%		22,98 %
910610 00	ΚΕΦΑΛΟΒΡ ΥΣΙΟΥ	O	6,398	234	292	199	24,79 %	- 31,85%		- 14,96 %
910611 00	ΜΑΡΘΑΣ	O	10,146	374	347	293	- 7,22%	- 15,56%		- 21,66 %
910612 00	ΜΙΛΛΙΑΡΑΔ ΩΝ	O	11,871	348	302	226	- 13,22 %	- 25,17 %		- 35,06 %
910613 00	ΞΕΝΙΑΚΟΥ	O	15,948	389	333	321	- 14,40 %	- -3,60%		- 17,48 %
910614 00	ΠΕΥΚΟΥ	O	12,471	330	317	265	- 3,94%	- 16,40%		- 19,70 %
910615 00	ΣΥΚΟΛΟΓΟ Υ	O	13,545	474	500	439	5,49%	- 12,20%		- 7,38%
910616 00	ΧΟΝΔΡΟΥ	O	29,114	556	582	527	4,68%	-9,45%		- 5,22%

Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων ΕΣΥΕ 1981, 1991, 2001.

Η πληθυσμιακή μείωση που παρουσιάζει η εξεταζόμενη περιοχή στο σύνολό της, οφείλεται στην εσωτερική μετανάστευση του πληθυσμού από τα μικρά Δ.Δ. προς τα αγροτικά, τουριστικά και ημιαστικά κέντρα τα οποία γειτνιάζουν με την περιοχή μελέτης, καθώς και στις πρωτεύουσες των δυο νομών, προσβλέποντας στις περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης που υπάρχουν εκεί, καθώς και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

3.3.8. Ηλικιακή διάρθρωση πληθυσμού Δήμου Βιάννου

ΔΗΜΟΙ- ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ	0-14	15-29	30-44	45-64	65 +
Δ.ΒΙΑΝΝΟΥ	7.129	1.204	1.076	1.091	2.044	1.714
%	100%	16,89%	15,09%	15,30%	28,67%	24,04%
ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	559	111	93	86	154	115
%	100%	19,86%	16,64%	15,38%	27,55%	20,57%
ΑΜΙΡΑ	766	133	114	120	234	165
%	100%	17,36%	14,88%	15,67%	30,55%	21,54%
ΑΝΩ ΒΙΑΝΝΟΥ	1.218	202	173	153	365	325
%	100%	16,58%	14,20%	12,56%	29,97%	26,68%
ΑΦΡΑΤΙΟΥ	310	78	50	72	70	40
%	100%	25,16%	16,13%	23,23%	22,58%	12,90%
ΒΑΧΟΥ	190	28	21	23	54	64
%	100%	14,74%	11,05%	12,11%	28,42%	33,68%
ΕΜΠΑΡΟΥ	487	70	68	67	147	135
%	100%	14,37%	13,96%	13,76%	30,18%	27,72%
ΚΑΛΑΜΙΟΥ	439	60	88	77	116	98
%	100%	13,67%	20,05%	17,54%	26,42%	22,32%
ΚΑΤΩ ΒΙΑΝΝΟΥ	226	34	24	33	63	72
%	100%	15,04%	10,62%	14,60%	27,88%	31,86%
ΚΑΤΩ ΣΥΜΗΣ	261	44	41	44	63	69
%	100%	16,86%	15,71%	16,86%	24,14%	26,44%
ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΙΟΥ	292	43	52	40	89	68
%	100%	14,73%	17,81%	13,70%	30,48%	23,29%
ΜΑΡΘΑΣ	347	56	46	45	106	94
%	100%	16,14%	13,26%	12,97%	30,55%	27,09%
ΜΙΛΛΙΑΡΑΔΩΝ	302	54	49	43	78	78
%	100%	17,88%	16,23%	14,24%	25,83%	25,83%
ΞΕΝΙΑΚΟΥ	333	38	48	33	117	97

%	100%	11,41%	14,41%	9,91%	35,14%	29,13%
ΠΕΥΚΟΥ	317	57	45	56	77	82
%	100%	17,98%	14,20%	17,67%	24,29%	25,87%
ΣΥΚΟΛΟΓΟΥ	500	76	81	92	166	85
%	100%	15,20%	16,20%	18,40%	33,20%	17,00%
ΧΟΝΔΡΟΥ	582	120	83	107	145	127
%	100%	20,62%	14,26%	18,38%	24,91%	21,82%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ 1991

Δημογραφικοί δείκτες

Δ.-Δ.Δ.	ΣΥΝΟΛ Ο	0-14	65 +	ΝΕΑΝΙΚΟ ΤΗΤΑ	ΓΗΡΑΝ ΣΗ	ΕΞΑΡΤΗ ΣΗ
ΒΙΑΝΝΟΥ	7.129	1.204	1.714	0,17	0,24	0,41
ΑΓ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	559	111	115	0,20	0,21	0,40
ΑΜΙΡΑ	766	133	165	0,17	0,22	0,39
ΑΝΩ ΒΙΑΝΝΟΥ	1.218	202	325	0,17	0,27	0,43
ΑΦΡΑΤΙΟΥ	310	78	40	0,25	0,13	0,38
ΒΑΧΟΥ	190	28	64	0,15	0,34	0,48
ΕΜΠΑΡΟΥ	487	70	135	0,14	0,28	0,42
ΚΑΛΑΜΙΟΥ	439	60	98	0,14	0,22	0,36
ΚΑΤΩ ΒΙΑΝΝΟΥ	226	34	72	0,15	0,32	0,47
ΚΑΤΩ ΣΥΜΗΣ	261	44	69	0,17	0,26	0,43
ΚΕΦΑΛΟΒΡ ΥΣΙΟΥ	292	43	68	0,15	0,23	0,38
ΜΑΡΘΑΣ	347	56	94	0,16	0,27	0,43
ΜΙΛΛΙΑΡΑ ΔΩΝ	302	54	78	0,18	0,26	0,44

ΞΕΝΙΑΚΟΥ	333	38	97	0,11	0,29	0,41
ΠΕΥΚΟΥ	317	57	82	0,18	0,26	0,44
ΣΥΚΟΛΟΓΟ Υ	500	76	85	0,15	0,17	0,32
ΧΟΝΔΡΟΥ	582	120	127	0,21	0,22	0,42
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟ Υ	264.906	59.446	34.602	0,22	0,13	0,36
ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	71.279	13.767	13.882	0,19	0,19	0,39
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙ Α ΚΡΗΤΗΣ	540.054	115.130	81.411	0,21	0,15	0,36

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ 1991

Να σημειωθεί ότι:

Δείκτης νεανικότητας = (άρρεν + θήλυ) 0-14/σύνολο πληθυσμού

Δείκτης γήρανσης = (άρρεν + θήλυ) 65+ / σύνολο πληθυσμού

Δείκτης εξάρτησης = [(άρρεν + θήλυ) 65+ + (άρρεν + θήλυ) 0-14]/ σύνολο πληθυσμού». (Μελέτη Αναπτυξιακής Ηρακλείου)».

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μια συνοπτική παρουσίαση των δυο κοινοτήτων που διεξήχθη η έρευνα. Όσον αφορά την Κοινότητα Σγουροκεφαλίου του Δήμου Επισκοπής έγινε μια παρουσίαση με στοιχεία από παλαιότερη μελέτη κοινότητα που είχε διεξαχθεί στο Δήμο. (Κωνσταντίνα Παπαδοπούλου- Ισαβέλλα Σαμαρά :2005-2006)

Όσον αφορά την Κοινότητα Μιλιαράδων του Δήμου Βιάννου έγινε μια παρουσίαση με στοιχεία που πάρθηκαν από το Δήμο, την Αναπτυξιακή Ηρακλείου και με την επαφή που είχαμε με την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων με τους ίδιους τους κατοίκους της κοινότητας .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Οι σκοποί και η μεθοδολογία της έρευνας

4.1. Βασικός προβληματισμός που οδήγησε στην επιλογή του θέματος

Η επιλογή της του συγκεκριμένου θέματος έγινε από κοινή απόφαση για το λόγο ότι και οι δυο μας μεγαλώσαμε σε αγροτική κοινότητα και θέλαμε η έρευνα να γίνει σε ένα χώρο γνώριμο προς εμάς και να αφορά τις γυναίκες μιας και εμείς οι ίδιες ανήκουμε σε αυτή την κατηγορία. Κύριος προβληματισμός μας είναι να ερευνήσουμε πως ζει μια γυναίκα την καθημερινότητα της σε ένα χωριό μακριά από την πόλη.

4.2. Ο Σκοπός της έρευνας

Η συγκεκριμένη πτυχιακή έχει σκοπό να ερευνήσει την καθημερινότητα και το ρόλο της γυναίκας σε δυο αγροτικές κοινότητες σε σχέση με τον ελεύθερο της χρόνο, την εργασία της και την σχέση της με την οικογένεια της και την κοινότητα που διαμένει.

4.3. Υποθέσεις της έρευνας

Οι βασικές υποθέσεις της έρευνάς μας θα μπορούσαν να καταγραφούν ως εξής:

Ο ελεύθερος χρόνος της γυναίκας σε μια αγροτική κοινότητα είναι πολύ μικρός/περιορισμένος(κάτω από 2 ώρες ημερησίως)

Οι γυναίκες σε μια αγροτική κοινότητα είναι πολύ πιθανόν να μην εργάζονται ή να εργάζονται στην οικογενειακή επιχείρηση ή το χωράφι/ κτηνοτροφία.

Οι γυναίκες στην αγροτική κοινότητα προτιμούν να κάνουν χρήση των άτυπων δικτύων (οικογένεια, φίλοι, γειτονιά, κοινότητα) φροντίδας και βοήθειας όταν υπάρχει ανάγκη.

Η προσέγγιση και χρήση των επίσημων δικτύων αρωγής και φροντίδας δυσχεραίνεται από εξωγενείς παράγοντες(υποδομή, συγκοινωνίες, έλλειψη ενημέρωσης).

Παρά την ενεργή συμμετοχή τους στην κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα της οικογένειας και της κοινότητας η συμμετοχή τους στα κοινά είναι περιορισμένη.

Ο ρόλος και η ισχύς τους μέσα στο σύστημα «οικογένεια» είναι περιορισμένος παρά την προσφορά τους σε πλήθος τομέων της καθημερινότητας.

4.4. Προκαταρκτικά στάδια της έρευνας

Για την διεξαγωγή του ερευνητικού μέρους της εργασίας μας αλλά και τον καθορισμό της μεθοδολογίας στην οποία θα βασιζόμασταν για την υλοποίηση της έρευνάς μας ακολουθήσαμε τα παρακάτω στάδια:

4.4.1. Προσδιορισμός και διατύπωση του προς έρευνα θέματος

Αρχικά προσπαθήσαμε να προσδιορίσουμε ποιο θα είναι ακριβώς το θέμα που θα μας ενδιέφερε να μελετήσουμε κι έπειτα διατυπώσαμε το ερευνητικό θέμα, το οποίο έχει τον εξής τίτλο: Γυναίκα στην Αγροτική Κοινότητα: Μια περιπτώσιολογική μελέτη της κοινότητας Σγουροκεφαλίου (Δήμος Επισκοπής) και της κοινότητας Μιλιαράδων (Δήμος Βιάννου).

Μέσα από την αποσαφήνιση του παραπάνω θέματος δόθηκαν άμεσα οι περιορισμοί ως προς την αναζήτηση του δείγματος. Σύμφωνα με τον ορισμό του θέματος διευκρινίστηκε ότι το δείγμα μας θα αποτελείται από γυναίκες των δύο παραπάνω Δήμων.

Επομένως, τα συμπεράσματα ανάγονται στο σύνολο του γυναικείου πληθυσμού και το δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό, εφόσον αποτελείται από γυναίκες ηλικίας από 18-64 ετών ανεξαρτήτως οικογενειακής και οικονομικής κατάστασης. Το μέγεθος του δείγματος περιελάμβανε 120 γυναίκες συνολικά.

4.4.2. Φύση των πληροφοριών που συλλέξαμε

Για τον καθορισμό των πληροφοριών που επιθυμούσαμε να συλλέξουμε αναπτύξαμε μία προβληματική έπειτα από διεξοδική μελέτη της βιβλιογραφίας και θέσαμε τους θεματικούς άξονες της έρευνας οι οποίοι συμπεριλάμβαναν τις πληροφορίες που θεωρήσαμε σκόπιμες να συλλεχθούν για την μελέτη του εξεταζόμενου θέματος.

4.4.3. Ερευνητική μέθοδος

Μετά και από τον καθορισμό των θεματικών αξόνων προχωρήσαμε στον τρόπο με τον οποίο θα συλλέγαμε τα στοιχεία που θέλαμε. Έτσι αποφασίσαμε (κάτι με το οποίο συμφώνησε και ο υπεύθυνος καθηγητής μας) να ακολουθήσουμε τη

μέθοδο συμπλήρωσης σχετικού ερωτηματολογίου και η μελέτη του θέματος βασίστηκε στην ποσοτική έρευνα. Σύμφωνα με τον αριθμό του δείγματος και τους τομείς που θέλαμε να ερευνήσουμε, θεωρήσαμε ότι το καταλληλότερο και αποτελεσματικότερο εργαλείο για την έρευνά μας ήταν το ερωτηματολόγιο, τόσο για τη συλλογή όσο και για την επεξεργασία, ανάλυση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων.

4.4.4. Τρόπος αντιμετώπισης δυσκολιών

Υπολογίζοντας τις πιθανές δυσκολίες που θα μπορούσαμε να συναντήσουμε κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής του ερευνητικού μέρους της εργασίας μας, σκεφτήκαμε ακριβώς τι θα κάναμε για να τις ξεπεράσουμε ή για να τις αντιμετωπίσουμε. Έτσι αποφασίσαμε στην περίπτωση που κάποια γυναίκα, κατόπιν της ενημέρωσης, αρνιόταν να συμμετέχει στην έρευνα, και εφόσον της είχαμε τονίσει την τήρηση του απορρήτου, να μην την πιέσουμε αλλά να καταφύγουμε στην αναζήτηση άλλου ερωτώμενου. Επίσης, σκεφτήκαμε το ενδεχόμενο κάποιος από τους ερωτώμενους να μην δεχτεί να συμμετάσχει, αλλά στην πορεία να μην μπορέσει να απαντήσει σε κάποιες ερωτήσεις λόγω του ότι θα χρειαζόταν κάποιες επισημάνσεις για την ευκολότερη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Σε αυτή την περίπτωση, θα προσπαθούσαμε να γίνουμε περισσότερο επεξηγηματικές σε αυτό που ο ερωτώμενος θα θεωρούσε δυσνόητο.

4.4.5. Χρονοδιάγραμμα της έρευνας

Το χρονικό όριο που καθορίσαμε για την ολοκλήρωση του ερευνητικού μέρους της εργασίας μας προσδιορίστηκε από τη στιγμή υποβολής της αίτησης της πτυχιακής μας εργασίας γύρω στους πέντε (5) μήνες. Πιο αναλυτικά, φροντίσαμε ώστε η διαμόρφωση και η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων να πραγματοποιηθεί μέσα σε τρεις μήνες το αργότερο, ενώ δύο μήνες αφιερώθηκαν για την επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων.

4.4.6. Διαμόρφωση και συμπλήρωση του ερωτηματολογίου

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, για τη συλλογή των πληροφοριών της έρευνας θεωρήσαμε ως καταλληλότερο εργαλείο το ερωτηματολόγιο. Οι βασικοί στόχοι της έρευνας, που αναφέρθηκαν παραπάνω, προσδιόρισαν τους θεματικούς άξονες πάνω

στους οποίους θα έπρεπε να κινείται το ερωτηματολόγιό μας. Οι άξονες από τους οποίους αποτελείται το ερωτηματολόγιο είναι τέσσερις. Πιο συγκεκριμένα είναι οι εξής:

Α' ΜΕΡΟΣ: Δημογραφικά στοιχεία.

Β' ΜΕΡΟΣ: Ερωτήσεις σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των γυναικών της αγροτικής κοινότητας.

Γ' ΜΕΡΟΣ: Ερωτήσεις σχετικά με την εργασία των γυναικών της αγροτικής κοινότητας.

Δ' ΜΕΡΟΣ: Ερωτήσεις σχετικά με τις σχέσεις της γυναίκας με την οικογένεια της και την κοινότητα της.

Οι παραπάνω θεματικοί άξονες καθόρισαν και το περιεχόμενο των ερωτήσεων που περιλάμβανε το ερωτηματολόγιό μας. Οι ερωτήσεις αυτές ήταν κυρίως «κλειστού τύπου», με καθορισμένες εκ των προτέρων δυνατές απαντήσεις, ώστε ο ερωτώμενος να ενθαρρυνθεί να δώσει απαντήσεις πάνω στα θέματα τα οποία αφορούσαν την έρευνα. Επιπλέον χρησιμοποιήθηκαν και μια «ανοικτού τύπου» ερωτήσεις, χωρίς περιορισμό ως προς την απάντηση που θα έδινε ο κάθε ερωτώμενος.

Αφού, λοιπόν, έγινε η διαμόρφωση του ερωτηματολογίου, με βάση το θεωρητικό μέρος της εργασίας μας και τις υποθέσεις έρευνας στις οποίες θέλαμε να δώσουμε απαντήσεις, προχωρήσαμε στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, ο συνολικός αριθμός των οποίων ήταν 120.

Η προσέγγιση του δείγματος έγινε από εμάς τις ίδιες, μέσω επιτόπιας ενημέρωσης και συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου.

Ως προς τον τρόπο προσέγγισής μας, προσπαθήσαμε να συμβάλλουμε στην δημιουργία ενός άνετου και φιλικού κλίματος. Αξίζει να σημειώσουμε ότι σε όλες τις γυναίκες γινόταν πριν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου μια ενημέρωση για τον σκοπό και το λόγο για τον οποίο γινόταν η έρευνα, ενώ τονίζαμε και το θέμα της διατήρησης της ανωνυμίας τους.

4.4.7. Επεξεργασία δεδομένων

Καθώς το ερευνητικό μέρος της εργασίας μας βασιζόταν στην ποσοτική έρευνα, χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό πακέτο SPSS v12. Για τη διερεύνηση των

συσχετίσεων μεταξύ των κατηγοριών χρησιμοποιήθηκε ο στατιστικός έλεγχος χ^2 , θέτοντας επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, ($p<0,05$).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ανάλυση αποτελεσμάτων έρευνας

5.1. Δημογραφικά στοιχεία

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται οι ερωτήσεις που αποσκοπούν στη διερεύνηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών των ερωτηθέντων (οικογενειακή κατάσταση, αριθμός παιδιών, ηλικία, τόπος γέννησης, επίπεδο μόρφωσης, επάγγελμα, επάγγελμα συζύγου). Το δείγμα αποτελείτο μόνο από γυναίκες και στο σύνολό 120, δύο δημοτικών διαμερισμάτων του Δήμου Επισκοπής(Σγουροκεφάλι) και Δήμου Βιάννου (Μιλλιαράδων).

Από τις 120 ερωτηθείσες γυναίκες το ποσοστό των 75% ήταν **έγγαμες**, ακολουθούν το 15% των γυναικών που ήταν **άγαμες**, το 5% ήταν **χήρες**, το 4,2% ήταν **διαζευγμένες**, και το 0,8% ήταν **άλλο**(βλ. Πίνακα 1.1).

Πίνακας 1.1 Οικογενειακή κατάσταση

	Frequen cy	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Έγγαμη	90	75.0	75.0	75.0
Άγαμη	18	15.0	15.0	90.0
Διαζευγμ	5	4.2	4.2	94.2
Χήρα	6	5.0	5.0	99.2
Άλλο	1	.8	.8	100.0
Total	120	100.0	100.0	

Η πλειοψηφία των γυναικών δηλαδή το 32,5% έχουν **2 παιδιά**, ακολουθούν με ποσοστό 30,8% οι γυναίκες που έχουν **3 παιδιά** και συνεχίζουν με ποσοστό 18,3% αυτές που **δεν έχουν παιδιά**. Σε μικρότερα και ίδια ποσοστά ανήκουν οι γυναίκες που έχουν **1 παιδί** και **4 παιδιά** με ποσοστό 7,5% και το 1,7% των γυναικών έχουν **5 παιδιά** (βλ.Πίνακας 1.2).

Πίνακας 1.2:Αριθμός παιδιών

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	22	18.3	18.6	18.6
	1	9	7.5	7.6	26.3
	2	39	32.5	33.1	59.3
	3	37	30.8	31.4	90.7
	4	9	7.5	7.6	98.3
	5	2	1.7	1.7	100.0
	Total	118	98.3	100.0	
Missin g	System	2	1.7		
Total		120	100.0		

Όσον αφορά τον τόπο γέννησης των γυναικών η πλειοψηφία αναφέρει ότι έχουν γεννηθεί σε **χωριό** σε ποσοστό 72,5%,ακολουθεί το 21,7% που έχουν γεννηθεί σε **πόλη** και το 1,7% που έχουν γεννηθεί σε **επαρχία** (βλ.Πίνακας 1.3)

Πίνακας 1.3:Τόπος γέννησης

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Χωριό	87	72.5	75.7	75.7
	Πόλη	26	21.7	22.6	98.3
	Επαρχί α	2	1.7	1.7	100.0
	Total	115	95.8	100.0	
Missing	System	5	4.2		
Total		120	100.0		

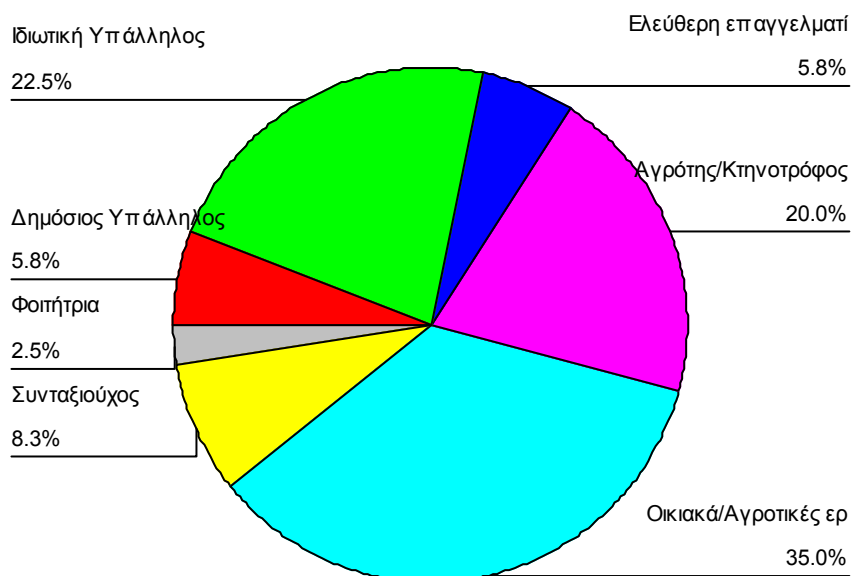
Όσον αφορά τώρα το επίπεδο μόρφωσης τους η πλειοψηφία σε ποσοστό 50,8% έχουν τελειώσει το **Δημοτικό**, το 21.7% είναι απόφοιτες **Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης**, το 10,8% είναι **αναλφάβητες**, μόλις το 2% έχουν κάνει **Μεταπτυχιακές σπουδές**(βλ.Πίνακας1.4).

Πίνακας1.4:Επίπεδο μόρφωσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αναλφάβητη	13	10.8	10.8	10.8
	Δημοτικού	61	50.8	50.8	61.7
	Μέσης	26	21.7	21.7	83.3
	Εκπαίδευσης				
	Τριτοβάθμια	18	15.0	15.0	98.3
	ς				
	Εκπαίδευσης				
	Μεταπτυχιακ	2	1.7	1.7	100.0
	ές Σπουδές				
	Total	120	100.0	100.0	

Από τις ερωτηθέντες γυναίκες, το 35% δηλώνουν **Οικιακά/ Αγροτικές εργασίες** ,το 22,5% δήλωσαν ότι ανήκουν στην κατηγορία των **Ιδιωτικών Υπαλλήλων**, στην κατηγορία **Αγρότης/ Κτηνοτρόφος** δηλώνουν το 20% των γυναικών. Το 8,3% ανήκει στην κατηγορία των **Συνταξιούχων**, το **5,8%** δήλωσαν ότι είναι **Δημόσιοι Υπάλληλοι** καθώς επίσης και οι **Ελεύθεροι Επαγγελματίες** δηλώνουν με το ίδιο ποσοστό και το μόλις 2% είναι **Φοιτήτριες** (βλ. Γράφημα 1-4).

ΓΡΑΦΗΜΑ 1-4: Κατανομή των ερωτηθέντων ανά επάγγελμα

Όσον αφορά τώρα το επάγγελμα των συζύγων από τις ερωτηθέντες γυναίκες το 4,2% αναφέρουν ότι ο σύζυγος τους είναι **Δημόσιος υπάλληλος**, το 7,5% είναι **Ιδιωτικός υπάλληλος**, το 24,2% είναι **Ελεύθερος Επαγγελματίας**. Ακολουθεί σε πλειοψηφία ο **Αγρότης/ Κτηνοτρόφος** με ποσοστό 25,8%, το 0,8% δηλώνουν ότι ο σύζυγος τους είναι **επιχειρηματίας** και το 14,2% δηλώνουν **συνταξιούχος** (βλ. Πίνακας 1.6). Το ποσοστό των 23,3% που δεν έχουν απαντήσει στην ερώτηση αυτή ανήκει στις γυναίκες που δηλώνουν άγαμες, χήρες και γενικά δεν έχουν σύζυγο και έτσι δεν μπορούν να δηλώσουν το επάγγελμα του.

Πίνακας1.6: Επάγγελμα συζύγου

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δημόσιος	5	4.2	5.4	5.4
	Υπάλληλος Ιδιωτική	9	7.5	9.8	15.2
	Υπάλληλος Ελεύθερος	29	24.2	31.5	46.7
	επαγγελματίας Αγρότης/Κτην	31	25.8	33.7	80.4
	οτρόφος Επιχειρηματία	1	.8	1.1	81.5
	ς Συνταξιούχος	17	14.2	18.5	100.0
	Total	92	76.7	100.0	
	Missing	System	28	23.3	
Total		120	100.0		

5.2. Ερωτήσεις σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των γυναικών

Στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται οι ερωτήσεις που αποσκοπούν στην διερεύνηση του ελεύθερου χρόνου των γυναικών στην αγροτική κοινότητα.

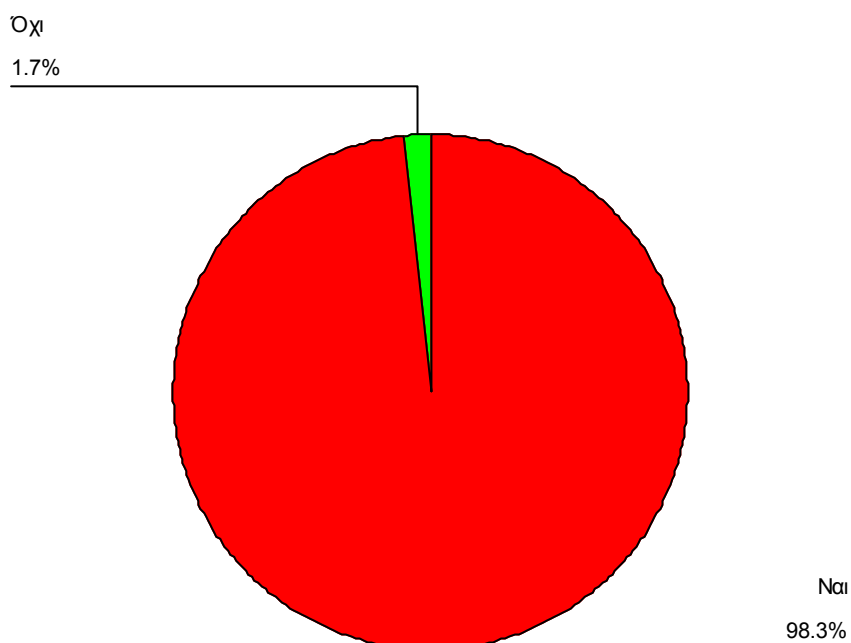
ΕΡΩΤΗΣΗ Β1: Θεωρείτε σημαντικό να έχει ελεύθερο χρόνο μια γυναίκα;
(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ναι, όχι)

Σχεδόν το σύνολο των ερωτηθέντων γυναικών θεωρεί σημαντικό να έχουν ελεύθερο χρόνο οι γυναίκες). Πιο συγκεκριμένα το 98,3% απάντησαν **ναι** και το μόλις 1,7% απάντησαν **όχι** (βλ. Πίνακας Β.1- Γράφημα Β-1) Δεν χρειάζεται ταυτόχρονα πίνακας και γράφημα για την ίδια ερώτηση, με τον πίνακα καλύπτεστε

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1 : Θεωρείτε σημαντικό να έχει ελεύθερο χρόνο μια γυναίκα;

	Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	118	98.3	98.3	98.3
Όχι	2	1.7	1.7	100.0
Total	120	100.0	100.0	

ΓΡΑΦΗΜΑ Β-1: Θεωρείτε σημαντικό να έχει ελεύθερο χρόνο μια γυναίκα;

ΕΡΩΤΗΣΗ Β2: Πόσες περίπου ώρες ημερησίως έχετε ελεύθερο χρόνο;
(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: καθόλου, μια ώρα, δυο ώρες, περισσότερες από δυο ώρες)

Η πλειοψηφία των γυναικών απάντησε ότι έχει **μια ώρα** σε ποσοστό 49,2%, το 22,5% των γυναικών απάντησε ότι έχει δυο ώρες και το 11,7% απάντησε ότι έχει **περισσότερες από δυο ώρες**. Σε ποσοστό 16,7% των γυναικών απάντησαν ότι δεν έχουν **καθόλου** ελεύθερο χρόνο.(βλ.Πίνακας Β.2).

Πίνακας Β.2: Πόσες περίπου ώρες ημερησίως έχετε ελεύθερο χρόνο;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	20	16.7	16.7	16.7
	Μία ώρα	59	49.2	49.2	65.8
	Δύο ώρες	27	22.5	22.5	88.3
	Περισσότερες από δύο ώρες	14	11.7	11.7	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Β2.1 Ποιο διάστημα της ημέρας έχετε ελεύθερο χρόνο;
(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: το πρωί , το μεσημέρι, το βράδυ)

Η πλειοψηφία των γυναικών που έχουν απαντήσει ότι έχουν ελεύθερο χρόνο αναφέρουν ότι έχουν ελεύθερο χρόνο το **βράδυ (6-12μ.μ.)** σε ποσοστό 52,5%. Ακολουθεί σε ποσοστό 26,7% οι γυναίκες που έχουν απαντήσει ότι έχουν ελεύθερο χρόνο το **μεσημέρι (12-6μ.μ.)** και ακολουθεί με μικρότερο ποσοστό των 6% οι γυναίκες που έχουν ελεύθερο χρόνο το **πρωί** (βλ.Πίνακας Β.3). Το ποσοστό των 15% που δεν έχουν απαντήσει στην ερώτηση αυτή , έχουν απαντήσει στην ερώτηση Β2 ότι δεν έχουν ελεύθερο χρόνο.

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων γυναικών που έχουν ελεύθερο χρόνο κατά την διάρκεια της ημέρας έχουν κυρίως το βράδυ (6μ.μ. -12 π.μ.).

Πίνακας:Β.3: Ποιο διάστημα της ημέρας έχετε ελεύθερο χρόνο;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	To πρωί (6-12π.μ.)	7	5.8	6.9	6.9
	To μεσημέρι(12-6μ.μ.)	32	26.7	31.4	38.2
	To βράδυ(6-12μ.μ.)	63	52.5	61.8	100.0
	Total	102	85.0	100.0	
Missing	System	18	15.0		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Β3: Πως θα χαρακτηρίζατε τον ελεύθερο σας χρόνο;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν:ελάχιστο, λίγο, αρκετό, πολύ, πάρα πολύ)

Η πλειοψηφία του συνόλου των γυναικών που απάντησαν στην συγκεκριμένη ερώτηση το 41,7% θεωρεί τον ελεύθερο τους χρόνο **ελάχιστο** και το 39,2% θεωρεί τον ελεύθερο τους χρόνο **λίγο**. Σε μικρότερο ποσοστό ανήκουν οι γυναίκες που θεωρούν τον ελεύθερο τους χρόνο **αρκετό** με ποσοστό 10,8% και ακολουθεί με ποσοστό 0,8% οι γυναίκες που έχουν απαντήσει ότι έχουν **πάρα πολύ** ελεύθερο χρόνο (βλ. Πίνακας Β.4). Το 7,5% των γυναικών που δεν έχουν απαντήσει στο πως θα χαρακτήριζαν τον ελεύθερο τους χρόνο έχουν απαντήσει στην ερώτηση Β2 ότι δεν έχουν καθόλου ελεύθερο χρόνο και επομένως δεν έχουν απαντήσει σε αυτήν την ερώτηση.

Παρατηρούμε εδώ ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών θεωρεί τον ελεύθερο τους χρόνο ελάχιστο ή λίγο.

Πίνακας Β.4: Πως θα χαρακτηρίζατε τον ελεύθερο σας χρόνο;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστο	50	41.7	45.0	45.0
	Λίγο	47	39.2	42.3	87.4
	Αρκετό	13	10.8	11.7	99.1
	Πάρα πολύ	1	.8	.9	100.0
	Total	111	92.5	100.0	
Missing	System	9	7.5		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Β4: Με τι ασχολείστε τον ελεύθερο σας χρόνο;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν:εφημερίδες/περιοδικά/βιβλία, μουσική,φίλοι,ύπνος,ψώνια,χειροτεχνίες,άλλο)

Σχετικά με τις ασχολίες των γυναικών τον ελεύθερο τους χρόνο πρώτη σε ποσοστό 28,9% έρχεται ότι ασχολούνται με **χειροτεχνίες (πλέξιμο, κέντημα)** ακολουθεί με ποσοστό 27,5% ότι **συναντούν φίλους**, σε ποσοστό 14,8% ακολουθούν οι γυναίκες που **διαβάζουν εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία** και σε ποσοστό 13,4% πάνε για ύπνο. Με μικρότερα ποσοστά ακολουθούν οι γυναίκες που πάνε για **ψώνια (όχι αγορές για το σπίτι π.χ. super market κ.τ.λ.)** σε ποσοστό 8.7%, με 3,4% είναι οι γυναίκες που **ακούν μουσική** και ολοκληρώνεται η ερώτηση με τις γυναίκες που έχουν απαντήσει **άλλο** με ποσοστό 3,4% (π.χ. κάνουν γυμναστική).(Πίνακας Β.5).

Πίνακας Β.5: Με τι ασχολείστε τον ελεύθερο σας χρόνο;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Διαβάζω εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία	22	14.8	14.8	14.8

Ακούω μουσική Συναντάω φίλους	5	3.4	3.4	18.1
Πάω για ύπνο	41	27.5	27.5	45.6
Πάω για ψώνια	20	13.4	13.4	59.1
Ασχολούμε με χειροτεχνίες	13	8.7	8.7	67.8
Άλλο	43	28.9	28.9	96.6
Total	5	3.4	3.4	100.0
	149	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ B5: Αν δεν έχετε για ποιο λόγο;

Προσωπική απάντηση του ερωτώμενου

Η ερώτηση αυτή απευθυνόταν στις γυναίκες που έχουν απαντήσει ότι δεν έχουν καθόλου ελεύθερο χρόνο. Από τις γυναίκες αυτές που δεν έχουν ελεύθερο χρόνο απάντησαν ότι λόγω πολλών ασχολιών μέσα στο σπίτι και λόγω φόρτου εργασίας δεν έχουν ελεύθερο χρόνο (βλ. Πίνακας B.6).

Πίνακας B.6: Για ποιο λόγο δεν έχετε ελεύθερο χρόνο;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Φόρτος εργασίας - Πολλές ασχολίες	14	11.7	100.0	100.0
Missing System	106	88.3		
Total	120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Β6: Ο ελεύθερος χρόνος των γυναικών στο χωριό είναι περιορισμένος σε σχέση με την πόλη.

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: συμφωνώ, συμφωνώ μέτρια, ούτε συμφωνώ-ούτε διαφωνώ, διαφωνώ, διαφωνώ απόλυτα)

Η πλειοψηφία των γυναικών απάντησαν ότι **συμφωνούν** ότι ο ελεύθερος χρόνος των γυναικών που ζουν στο χωριό είναι περιορισμένος σε σύγκριση με αυτόν των γυναικών που ζουν στην πόλη σε ποσοστό 67,5%. Ακολουθούν οι γυναίκες που απάντησαν ότι **συμφωνούν μέτρια** σε ποσοστό 15,8%, σε ποσοστό 10,8% ανήκουν οι γυναίκες που **ούτε συμφωνούν –ούτε διαφωνούν** και μόλις το 5,8% **διαφώνησαν** με την ερώτηση αυτή (βλ. Πίνακα Β.7).

Παρατηρούμε εδώ ότι το **μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων γυναικών πιστεύουν ότι ο ελεύθερος χρόνος των γυναικών στο χωριό είναι περιορισμένος σε σχέση με την πόλη.**

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.7: Ο ελεύθερος χρόνος των γυναικών στο χωριό είναι περιορισμένος σε σχέση με την πόλη.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμφωνώ	81	67.5	67.5	67.5
	Συμφωνώ	19	15.8	15.8	83.3
	Ούτε συμφωνώ,	13	10.8	10.8	94.2
	ούτε Διαφωνώ	7	5.8	5.8	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

5.3. Ερωτήσεις σχετικά με την εργασία των γυναικών

Στην ενότητα αυτή αναλύονται τα αποτελέσματα που αφορούν την εργασιακή δραστηριότητα των γυναικών στην αγροτική κοινότητα.

ΕΡΩΤΗΣΗ Γ1:Είδος απασχόλησης

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: μόνιμη, εποχιακή, περιστασιακή, ημιαπασχόληση).

Από τις ερωτηθέντες γυναίκες το 41,7% δήλωσε ότι η εργασία τους είναι **μόνιμη**. Ακολουθούν γυναίκες που δηλώνουν ότι η εργασία τους είναι **εποχιακή** με ποσοστό 25,8% και ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά οι γυναίκες που χαρακτηρίζουν την εργασία τους **περιστασιακή** σε ποσοστό 6,7% και με μικρότερο ακόμα ποσοστό 4,2% ανήκουν οι γυναίκες που χαρακτηρίζουν την εργασία τους **ημιαπασχόληση**.

Το ποσοστό των 21,7% των γυναικών που δεν έχουν απαντήσει στην συγκεκριμένη ερώτηση δεν εργάζονται (βλ. Πίνακας Γ.1).

Πίνακας Γ.1: Είδος απασχόλησης

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μόνιμη	50	41.7	53.2	53.2
	Εποχιακή	31	25.8	33.0	86.2
	Περιστασι ακή	8	6.7	8.5	94.7
	Ημιαπασχό ληση	5	4.2	5.3	100.0
	Total	94	78.3	100.0	
Missing	System	26	21.7		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Γ2: Ο εργασιακός σας χώρος είναι:

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: Μέχρι 2km από τον τόπο διαμονή σας, μέχρι 5km από τον τόπο διαμονή σας, πάνω από 5 km από τον τόπο διαμονή σας, άλλο).

Από τις γυναίκες που ερωτήθηκε και εργάζονται σε ποσοστό 38,3% του συνόλου εργάζονται **μέχρι 2 km από τον τόπο διαμονής τους** ακολουθεί με ποσοστό 25%το **άλλο προσδιορίστε** (π.χ. 25km από τον τόπο διαμονής τους, 40 km κ.τ.λ.). σε ποσοστό 9,2% εργάζονται οι γυναίκες **πάνω από 5 km από τον τόπο διαμονής τους** και ακολουθούν οι γυναίκες που εργάζονται **μέχρι 5km από τον τόπο διαμονής τους** σε ποσοστό 5% (βλ. Πίνακας Γ.2).

Πίνακας Γ.2: Ο εργασιακός σας χώρος είναι

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Μέχρι 2km από τον τόπο διαμονής σας	46	38.3	48.9	48.9
Μέχρι 5km από τον τόπο διαμονής σας	6	5.0	6.4	55.3
Πάνω από 5km από τον τόπο διαμονής σας	11	9.2	11.7	67.0
Άλλο	30	25.0	31.9	98.9
11	1	.8	1.1	100.0
Total	94	78.3	100.0	
Missing System	26	21.7		
Total	120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Γ3: Αν εργάζεστε σε οικογενειακή επιχείρηση, τι είδους επιχείρηση είναι:

Προσωπική Απάντηση του ερωτώμενου (τι εννοείτε? Ερώτηση ανοιχτού τύπου?)

Από τις απαντήσεις που πήραμε από τις γυναίκες έχουμε ένα ποσοστό της τάξεως των 30,8% που εργάζονται σε αγροτική οικογενειακή επιχείρηση και ένα ποσοστό 25,8% που εργάζονται σε άλλου τύπου επιχείρηση όπως για παράδειγμα : οικογενειακό καφενείο, οικογενειακό παντοπωλείο κ.τ.λ. (βλ.Πίνακας Γ.3).

Πίνακας Γ.3: Αν εργάζεστε σε οικογενειακή επιχείρηση, τι είδους είναι;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αγροτική	37	30.8	54.4	54.4
	Άλλου τύπου	31	25.8	45.6	100.0
	Total	68	56.7	100.0	
Missing	System	52	43.3		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Γ4: Πληρώνεστε για αυτήν την εργασία;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ναι, όχι)

Από τις γυναίκες που απάντησαν ότι εργάζονται σε οικογενειακή επιχείρηση το 39,2% του συνόλου **δεν πληρώνονται** για την εργασία που προσφέρουν και το 19,2% **πληρώνονται** για αυτήν την εργασία (πίνακας Γ.4).

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών που εργάζονται σε οικογενειακή επιχείρηση δεν πληρώνονται για την εργασία που προσφέρουν.

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ.4 :Πληρώνεστε για αυτήν την εργασία;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	23	19.2	32.9	32.9
	Όχι	47	39.2	67.1	100.0
	Total	70	58.3	100.0	
Missin g	System	50	41.7		

Total	120	100.0		
-------	-----	-------	--	--

ΕΡΩΤΗΣΗ Γ.5: Αν όχι, γιατί δεν πληρώνεστε;

Προσωπική Απάντηση του ερωτώμενου

Από τις γυναίκες που απάντησαν στην προηγούμενη ερώτηση ότι δεν πληρώνονται για την εργασία που προσφέρουν στην οικογενειακή τους επιχείρηση είτε είναι αγροτική είτε άλλου τύπου το δικαιολογούν λέγοντας όλη η πλειοψηφία ότι τα χρήματα χρησιμοποιούνται για την κάλυψη αναγκών της οικογένειας και τα διαχειρίζεται ο άντρας(πίνακας Γ.5).

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ.5: Αν όχι, γιατί δεν πληρώνεστε;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Κάλυψη οικογενειακών αναγκών (τα διαχειρίζεται ο άντρας)	47	39.2	100.0	100.0
Missing	System	73	60.8		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Γ.6:Είστε ικανοποιημένες από την εργασία σας;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν:ελάχιστα, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ)

Για το αν είναι ικανοποιημένες οι γυναίκες από την εργασία τους απάντησε το 25,8% ότι είναι **αρκετά** ικανοποιημένες και ακολουθούν με 21,7% των γυναικών ότι είναι **ελάχιστα**, με ποσοστό 19,2% οι γυναίκες είναι **λίγο**, με ποσοστό 4,2% ότι είναι **πάρα πολύ** και τέλος με ποσοστό 3,3% των γυναικών ότι είναι **πολύ** ικανοποιημένες(βλ. Πίνακας Γ.6).

Πίνακας Γ.6: Είστε ικανοποιημένες από την εργασία σας;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστα	26	21.7	29.2	29.2
	Λίγο	23	19.2	25.8	55.1
	Αρκετά	31	25.8	34.8	89.9
	Πολύ	4	3.3	4.5	94.4
	Πάρα πολύ	5	4.2	5.6	100.0
	Total	89	74.2	100.0	
Missing	System	31	25.8		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Γ.6.1: Αν απαντήσατε 1 ή 2 στην προηγούμενη ερώτηση για ποιο λόγο δεν είστε;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: υπερβολικός φόρτος εργασίας, χαμηλές αποδοχές, δεν ανταποκρίνεται στις φιλοδοξίες μου, άλλο προσδιορίστε)

Σε αυτήν την ερώτηση απάντησαν οι γυναίκες που εργάζονται και έχουν απαντήσει στην προηγούμενη ερώτηση ότι είναι **λίγο ή ελάχιστα** ικανοποιημένες από την εργασία τους. Το 23,3% του συνόλου των γυναικών απάντησαν ότι δεν είναι ευχαριστημένες **λόγω χαμηλών αποδοχών** και ακολουθεί με ποσοστό 13,3% λόγω **υπερβολικού φόρτου εργασίας** και σε ένα μικρό ποσοστό 5% **δεν ανταποκρίνεται στις φιλοδοξίες τους** (βλ. πίνακας Γ.7).

Το ποσοστό το 58,3% που δεν έχει απαντήσει σε αυτήν την ερώτηση είτε δεν εργάζονται είτε είναι ευχαριστημένες από την εργασία τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ.7: Αν απαντήσατε 1 ή 2 στην προηγούμενη ερώτηση για ποιο λόγο δεν είστε;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Υπερβολικός φόρτος	16	13.3	32.0	32.0

	Χαμηλές	28	23.3	56.0	88.0
	Δεν ανταποκρίνεται στις	6	5.0	12.0	100.0
	Total	50	41.7	100.0	
Missing	System	70	58.3		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Γ.7: Πιστεύετε ότι περαιτέρω εκπαίδευση - κατάρτιση θα σας βοηθούσε στην επαγγελματική σας εξέλιξη;
(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: συμφωνώ, συμφωνώ μέτρια, ούτε συμφωνώ-ούτε διαφωνώ, διαφωνώ, διαφωνώ απόλυτα)

Η πλειοψηφία των γυναικών απάντησαν ότι **συμφωνούν** ότι η περαιτέρω εκπαίδευση –κατάρτιση θα βοηθούσε στην επαγγελματική τους εξέλιξη σε ποσοστό 60%. Ακολουθούν οι γυναίκες που **διαφώνησαν** σε ποσοστό 15,%, **συμφωνούν μέτρια** σε ποσοστό 13,3%, και τέλος σε ποσοστό 11,7 % ανήκουν οι γυναίκες που **ούτε συμφωνούν –ούτε διαφωνούν** με την ερώτηση αυτή (βλ. Πίνακας Γ.8)

Παρατηρούμε εδώ ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων γυναικών πιστεύει ότι η περαιτέρω κατάρτιση- εκπαίδευση θα βοηθούσε στην επαγγελματική τους εξέλιξη.

Πίνακας Γ.8: Πιστεύετε ότι περαιτέρω εκπαίδευση - κατάρτιση θα σας βοηθούσε στην επαγγελματική σας εξέλιξη;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Συμφωνώ	72	60.0	60.0	60.0
	Συμφωνώ μέτρια	16	13.3	13.3	73.3
	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	14	11.7	11.7	85.0
	Διαφωνώ	18	15.0	15.0	100.0

Total	120	100.0	100.0	
-------	-----	-------	-------	--

ΕΡΩΤΗΣΗ Γ.8 Θα επιθυμούσατε να παρακολουθήσετε ειδικά προγράμματα κατάρτισης σχετικά με άλλη εργασία που θα σας ενδιέφερε;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν:ναι, όχι)

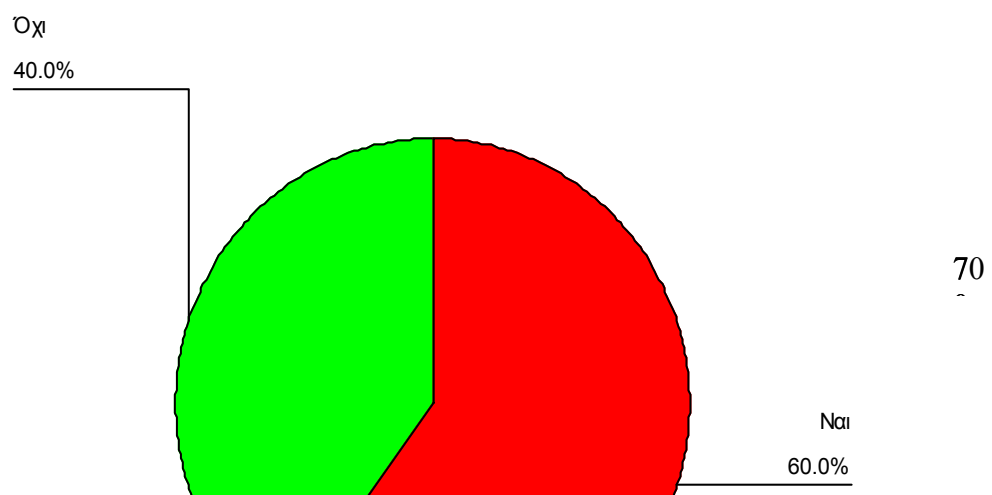
Η πλειοψηφία των γυναικών απάντησαν με ποσοστό 60% ότι ναι θα επιθυμούσαν να παρακολουθήσει ειδικά προγράμματα κατάρτισης σχετικά με άλλη εργασία που θα τους ενδιέφερε και το 40% απάντησαν **όχι** δεν επιθυμούν να παρακολουθήσουν ειδικά προγράμματα κατάρτισης (βλ.Πίνακας Γ.9- Γράφημα Γ-9).

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων γυναικών δεν είναι ευχαριστημένες με την εργασία τους και θα τους ενδιέφερε να παρακολουθήσουν ειδικά προγράμματα με άλλη εργασία.

Πίνακας Γ.9: Θα επιθυμούσατε να παρακολουθήσετε ειδικά προγράμματα κατάρτισης σχετικά με άλλη εργασία που θα σας ενδιέφερε;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ναι	72	60.0	60.0	60.0
Όχι	48	40.0	40.0	100.0
Total	120	100.0	100.0	

ΓΡΑΦΗΜΑ Γ-9: Θα επιθυμούσατε να παρακολουθήσετε ειδικά προγράμματα κατάρτισης σχετικά με άλλη εργασία που θα σας ενδιέφερε;

5.4. Ερωτήσεις σχετικά με τις σχέσεις της γυναίκας με την οικογένεια και την κοινότητα.

Στην ενότητα αυτή διερευνούμε με τις κατάλληλες ερωτήσεις να δούμε ποιες είναι οι σχέσεις της γυναίκας με την οικογένεια τους και με την κοινότητα στην οποία διαμένουν.

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.1 :Σε περίπτωση ανάγκης που απευθύνεστε πρώτα;(απαντήστε από το 1-5 ανάλογα με τη σειρά προτεραιότητας που απευθύνεστε).

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: οικογένεια, φίλοι, γειτονιά, κοινότητα, επίσημες υπηρεσίες)

Στην ερώτηση που απευθύνεστε πρώτα σε περίπτωση ανάγκης η πλειοψηφία απάντησε ότι απευθύνεται πρώτα στην **οικογένεια** με ποσοστό 96,7% και ακολουθούν με ποσοστό 1,7% ότι απευθύνονται σε **φίλους** και τέλος απευθύνονται πρώτα στην **κοινότητα** με ποσοστό 0,8% καθώς επίσης και στις **επίσημες υπηρεσίες** με το ίδιο ποσοστό 0,8%(βλ. Πίνακας Δ.1).

Παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των γυναικών απευθύνονται σε περιπτώσεις ανάγκης σε άτυπα δίκτυα (οικογένεια, φίλοι, γειτονιά, κοινότητα, επίσημες υπηρεσίες).

Πίνακας Δ.1: Σε περίπτωση ανάγκης που απευθύνεστε πρώτα;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Οικογένεια	116	96.7	96.7	96.7
	Φίλοι	2	1.7	1.7	98.3
	Γειτονιά	1	.8	.8	99.2
	Κοινότητα	1	.8	.8	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.1.1 Πόσο συχνά καταφεύγετε στην οικογένεια σας σε περίπτωση ανάγκης;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ποτέ, λίγες φορές, συνήθως, πάντοτε)

Σχετικά με το πόσο συχνά καταφεύγουν στην οικογένεια σε περιπτώσεις ανάγκης το 80,8% απάντησαν ότι **καταφεύγουν πάντοτε**. Ακολουθούν με ποσοστό **13,3%** ότι **καταφεύγουν συνήθως**, με 6% ότι καταφεύγουν **λίγες φορές** και το 0,8% απάντησε **ποτέ** (βλ.Πίνακας Δ.2).

Παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των γυναικών καταφεύγουν πάντοτε στην οικογένεια σε περιπτώσεις ανάγκης.

Πίνακας Δ.2: Πόσο συχνά καταφεύγετε στην οικογένεια σας σε περίπτωση ανάγκης;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ποτέ	1	.8	.8	.8
Λίγες φορές	6	5.0	5.0	5.8
Συνήθως	16	13.3	13.3	19.2
Πάντοτε	97	80.8	80.8	100.0
Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ 1.2:Πόσο συχνά καταφεύγετε στους φίλους σας σε περίπτωση ανάγκης;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ποτέ, λίγες φορές, συνήθως, πάντοτε)

Από το σύνολο των ερωτηθέντων γυναικών το 36,7% απευθύνεται **συνήθως** σε φίλους, το 30% απευθύνεται **λίγες φορές** σε φίλους και ακολουθούν με ποσοστό 27,5% ότι **πάντοτε** απευθύνονται και τέλος με ποσοστό 5,8% δεν απευθύνονται **ποτέ** σε φίλους (βλ. Πίνακας Δ.3)

Πίνακας Δ.3: Πόσο συχνά καταφεύγετε στους φίλους σας σε περίπτωση ανάγκης;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	7	5.8	5.8	5.8
	Λίγες φορές	36	30.0	30.0	35.8
	Συνήθως	44	36.7	36.7	72.5
	Πάντοτε	33	27.5	27.5	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ1.3: Πόσο συχνά καταφεύγετε στην γειτονιά σας σε περίπτωση ανάγκης;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ποτέ, λίγες φορές, συνήθως, πάντοτε)

Από το σύνολο των ερωτηθέντων γυναικών το 40% απευθύνεται **συνήθως** στην γειτονιά το 37,5% απευθύνεται **λίγες φορές** σε γείτονες και ακολουθούν με ποσοστό 13,3% ότι **ποτέ** δεν απευθύνονται και τέλος με ποσοστό 8,3% απευθύνονται **πάντοτε** στην γειτονιά (βλ. Πίνακας Δ.4).

Πίνακας Δ.4: Πόσο συχνά καταφεύγετε στην γειτονιά σας σε περίπτωση ανάγκης;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	16	13.3	13.4	13.4
	Λίγες φορές	45	37.5	37.8	51.3
	Συνήθως	48	40.0	40.3	91.6
	Πάντοτε	10	8.3	8.4	100.0
	Total	119	99.2	100.0	
Missing	System	1	.8		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ1.4: Πόσο συχνά καταφεύγετε στην κοινότητα σας σε περίπτωση ανάγκης;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ποτέ, λίγες φορές, συνήθως, πάντοτε)

Από το σύνολο των ερωτηθέντων γυναικών το 38,3% απευθύνεται **συνήθως** στην κοινότητα το 36,7% απευθύνεται **λίγες φορές** σε γείτονες και ακολουθούν με ποσοστό 24,2% ότι **ποτέ** δεν απευθύνονται και τέλος με ποσοστό 0,8,% απευθύνονται **πάντοτε** στην κοινότητα (βλ. Πίνακας Δ.5).

Πίνακας Δ.5: Πόσο συχνά καταφεύγετε στην κοινότητα σας σε περίπτωση ανάγκης;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	29	24.2	24.2	24.2
	Λίγες φορές	44	36.7	36.7	60.8
	Συνήθως	46	38.3	38.3	99.2
	Πάντοτε	1	.8	.8	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.1.5: Πόσο συχνά καταφεύγετε στις επίσημες υπηρεσίες (Δήμος, Νομαρχία) σε περίπτωση ανάγκης;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ποτέ, λίγες φορές, συνήθως, πάντοτε).

Από το σύνολο των ερωτηθέντων γυναικών το 53,3% απευθύνεται **λίγες φορές** στις Επίσημες Υπηρεσίες το 25% απευθύνεται **συνήθως** σε Επίσημες Υπηρεσίες και ακολουθούν με ποσοστό 20,8% ότι **ποτέ** δεν απευθύνονται και τέλος με ποσοστό 0,8,% απευθύνονται **πάντοτε** στις Επίσημες Υπηρεσίες (βλ. Πίνακας Δ.6).

Πίνακας Δ.6: Πόσο συχνά καταφεύγετε στις επίσημες υπηρεσίες (Δήμος, Νομαρχία) σε περίπτωση ανάγκης;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	25	20.8	20.8	20.8
	Λίγες φορές	64	53.3	53.3	74.2
	Συνήθως	30	25.0	25.0	99.2
	Πάντοτε	1	.8	.8	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ2: Αν καταφεύγετε συνήθως σε άτυπα δίκτυα φροντίδας, γιατί γίνεται αυτό;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: Λόγω έλλειψης ενημέρωσης, Λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης σε άγνωστα άτομα, Λόγω ανύπαρκτης υποδομής στην περιοχή που διαμένω, Λόγω δύσκολης πρόσβασης σ' άλλα συστήματα φροντίδας).

Η πλειοψηφία απάντησε ότι λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης σε άγνωστα άτομα καταφεύγουν σε άτυπα δίκτυα φροντίδας σε ποσοστό 21,7%. Ακολουθούν με ποσοστό 20% οι γυναίκες που απάντησαν ότι λόγω δύσκολης πρόσβασης σε άλλα συστήματα φροντίδας καταφεύγουν σε άτυπα δίκτυα φροντίδας και με μικρότερα ποσοστά ακολουθούν οι γυναίκες που απάντησαν λόγω ανύπαρκτης υποδομής στην περιοχή που διαμένουν με ποσοστό 10% και με ποσοστό 5% λόγω έλλειψη ενημέρωσης (βλ. Πίνακας Δ.7).

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν μόνο οι γυναίκες που έχουν απαντήσει στις ερωτήσεις Δ1.1-Δ1.5. ότι συνήθως ή πάντοτε καταφεύγουν σε περιπτώσεις ανάγκης σε άτυπα δίκτυα φροντίδας (στην οικογένεια, στους φίλους, στην γειτονιά, στην κοινότητα και στις επίσημες υπηρεσίες).

Πίνακας Δ.7: Αν καταφεύγετε συνήθως σε άτυπα δίκτυα φροντίδας, γιατί γίνεται αυτό;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λόγω έλλειψης ενημέρωσης	6	5.0	8.8	8.8
	Λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης σε άγνωστα	26	21.7	38.2	47.1
	Λόγω ανύπαρκτης υποδομής στην περιοχή	12	10.0	17.6	64.7
	Λόγω δύσκολης πρόσβασης σ' άλλα	24	20.0	35.3	100.0
	Total	68	56.7	100.0	
Missing	System	52	43.3		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ3: Συζητάτε συχνά με γείτονες - φίλους προβλήματα που αφορούν την οικογένεια;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: πάντοτε , πολύ συχνά, καθόλου συχνά, ποτέ).

Στην ερώτηση αν συζητούν οι ερωτηθέντες γυναίκες με γείτονες - φίλους προβλήματα που αφορούν την οικογένεια τους το μεγαλύτερο ποσοστό 36,7% απάντησαν ότι **ποτέ** δεν συζητούν και ακολουθεί με ποσοστό 32,5% οι γυναίκες που απάντησαν ότι **πολύ συχνά** συζητούν τα προβλήματα τους με τους φίλους - γείτονες.

Σε ποσοστό 20,8% απάντησε **καθόλου συχνά** δεν τα συζητούν και το μόλις 9,2% απάντησε ότι **πάντοτε** τα συζητά (βλ. Πίνακας Δ.8).

Πίνακας Δ.8: Συζητάτε συχνά με γείτονες και φίλους προβλήματα που αφορούν την οικογένεια;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάντοτε	11	9.2	9.2	9.2
	Πολύ συχνά	39	32.5	32.8	42.0
	Καθόλου συχνά	25	20.8	21.0	63.0
	Ποτέ	44	36.7	37.0	100.0
	Total	119	99.2	100.0	
Missing	System	1	.8		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.4: Τι είδους προβλήματα συζητάτε συνήθως; (περισσότερες από μια απαντήσεις)

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: **προβλήματα που αφορούν την σχέση με τον σύζυγο σας, προβλήματα που αφορούν την ανατροφή των παιδιών σας, προβλήματα που αφορούν την δουλειά σας ή άλλο προσδιορίστε).**

Σχετικά με τι είδους προβλήματα συζητούν η πλειοψηφία των γυναικών απάντησε με ποσοστό 36,2% ότι **συζητούν προβλήματα που αφορούν την δουλειά τους**. Ακολουθούν με ποσοστό 19,5% οι γυναίκες που απάντησαν ότι **συζητούν προβλήματα που αφορούν την ανατροφή των παιδιών τους**, με ποσοστό 17,4% απάντησαν ότι **συζητούν προβλήματα που αφορούν την σχέση σας με τον σύζυγο τους**. Με μικρό ποσοστό 2,7% απάντησαν στην ερώτηση **άλλο προσδιορίστε** (βλ. Πίνακας Δ.9).

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών που απάντησαν σε αυτήν την ερώτηση συζητούν με τους φίλους – γείτονες προβλήματα που αφορούν κυρίως την δουλειά τους και με μικρότερο ποσοστό συζητούν προβλήματα που αφορά την σχέση τους με τον σύζυγο τους.

Πίνακας Δ.9: Τι είδους προβλήματα συζητάτε συνήθως;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Προβλήματα που αφορούν την σχέση σας με τον σύζυγο	26	17.4	23.0	23.0
	Προβλήματα που αφορούν την ανατροφή των παιδιών	29	19.5	25.7	48.7
	Προβλήματα που αφορούν την δουλειά	54	36.2	47.8	96.5
	Άλλο	4	2.7	3.5	100.0
	Total	113	75.8	100.0	
Missing	System	36	24.2		
Total		149	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ5: Η φροντίδα των παιδιών της οικογένειας αφορά συνήθως:(περισσότερες από μια απαντήσεις)

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν:την μητέρα, τον πατέρα, και τους δυο, τρίτα πρόσωπα (γιαγιά , παππούς, νταντά).

Η πλειοψηφία των γυναικών απάντησε ότι η φροντίδα των παιδιών της οικογένειας αφορά και τους δυο με ποσοστό 45,6% και ακολουθεί με ποσοστό 36,2% ότι αφορά μόνο την μητέρα. Και τέλος ακολουθεί με μικρό ποσοστό μόλις το 4% ότι αφορά τρίτα πρόσωπα (γιαγιά , παππούς, νταντά) (βλ. Πίνακας Δ.10)

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό από τις ερωτηθείσες γυναίκες θεωρούν ότι η φροντίδα των παιδιών αφορά και τους δυο γονείς.

Πίνακας Δ.10: Η φροντίδα των παιδιών της οικογένειας αφορά συνήθως:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Την μητέρα	54	36.2	42.2	42.2
	Και τους δύο	68	45.6	53.1	95.3
	Τρίτα				
	πρόσωπα	6	4.0	4.7	100.0
	(γιαγιά, παππούς)				
	Total	128	85.9	100.0	
Missing	System	21	14.1		
Total		149	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ6: Αν η φροντίδα των παιδιών αφορά την μητέρα για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας, λόγω της έλλειψης ελεύθερου χρόνου του πατέρα εξαιτίας της δουλειάς, λόγω αδιαφορίας, Λόγω απουσίας του πατέρα (φυγή, θάνατος κ.τ.λ.), άλλο προσδιορίστε.

Οι γυναίκες που απάντησαν ότι η φροντίδα των παιδιών αφορά την μητέρα θεωρούν σε ποσοστό των 36,7% ότι αυτό συμβαίνει λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας. Ακολουθούν με μεγάλη διαφορά τα ποσοστά 4,2% λόγω της έλλειψης ελεύθερου χρόνου του πατέρα εξαιτίας της δουλειάς, το 0,8% λόγω απουσίας του πατέρα (φυγή, θάνατος κ.τ.λ.) και με το ίδιο ποσοστό 0,8% το άλλο προσδιορίστε (βλ. Πίνακας Δ.11).

Παρατηρούμε ότι οι γυναίκες που απάντησαν ότι η φροντίδα των παιδιών αφορά μόνο την μητέρα πιστεύουν ότι συμβαίνει αυτό λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας.

Πίνακας Δ.11: Αν η φροντίδα των παιδιών αφορά την μητέρα για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινωνίας	44	36.7	80.0	80.0
	Λόγω της έλλειψης ελεύθερου χρόνου	5	4.2	9.1	89.1
	Λόγω της διαφοράς	4	3.3	7.3	96.4
	Λόγω της απουσίας του πατέρα (φυγή, διαζύγιο κ.τ.λ.)	1	.8	1.8	98.2
	Άλλο	1	.8	1.8	100.0
	Total	55	45.8	100.0	
Missing	System	65	54.2		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ7: Η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά συνήθως:

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: την γυναίκα, τον άντρα, και τους δύο, επίσημες δομές(γηροκομείο κ.τ.λ.), άλλο προσδιορίστε.

Οι ερωτηθέντες γυναίκες θεωρούν ότι η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά σε ποσοστό 47% **την γυναίκα** και ακολουθεί αμέσως μετά η απάντηση **και τους δυο** σε ποσοστό 34,2% και σε μικρό ποσοστό 2% ακολουθούν **οι επίσημες δομές (γηροκομείο κ.τ.λ.)**. παρατηρούμε ότι καμία γυναίκα δεν έχει απαντήσει ότι η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά μόνο **τον άντρα**(βλ. Πίνακας Δ.12).

Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών θεωρούν ότι η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά την γυναίκα.

Πίνακας Δ.12: Η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά συνήθως:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Την γυναίκα	70	47.0	56.5	56.5
	Και τους δύο Επίσημες δομές (γηροκομεία)	51	34.2	41.1	97.6
	Total	124	83.2	100.0	
Missing	System	25	16.8		
Total		149	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ8: Αν η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά τη γυναίκα για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας, λόγω της έλλειψης ελεύθερου χρόνου του άντρα εξαιτίας της δουλειάς, άλλο προσδιορίστε)

Το μεγαλύτερο ποσοστό 49,2% από τις ερωτηθέντες γυναίκες απάντησαν ότι η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά τη γυναίκα **λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας**. Ακολουθούν με ποσοστό 7,5% οι απαντήσεις **λόγω της έλλειψης ελεύθερου χρόνου του πατέρα εξαιτίας της δουλειάς** και ένα ποσοστό 4,2% απάντησαν **άλλο προσδιορίστε** (π.χ. ο άντρας δεν ξέρει να φροντίσει τους ηλικιωμένους) (βλ. Πίνακας Δ.13).

Παρατηρούμε ότι οι γυναίκες θεωρούν ότι η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά μόνο την γυναίκα λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας.

Πίνακας Δ.13: Αν η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά τη γυναίκα για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινωνίας της	59	49.2	80.8	80.8
	Λόγω της έλλειψης ελεύθερου χρόνου	9	7.5	12.3	93.2
	Άλλο	5	4.2	6.8	100.0
	Total	73	60.8	100.0	
Missing	System	47	39.2		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.9: Έχετε συμμετάσχει ποτέ στα κοινά;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ποτέ , μια φορά , μερικές φορές, πολλές φορές, πάντα)

Σχετικά με το αν έχουν συμμετάσχει ποτέ στα κοινά οι γυναίκες το 70,8% δηλαδή η πλειοψηφία απάντησε ότι **ποτέ** δεν έχει συμμετάσχει. Ακολουθούν με ποσοστό 15,8% οι γυναίκες που απάντησαν ότι έχουν συμμετάσχει **μια φορά**, με ποσοστό 11,7% έχουν απαντήσει ότι έχουν συμμετάσχει **μερικές φορές** και ολοκληρώνεται η ανάλυση με ποσοστό 1,7% ότι έχουν συμμετάσχει **πολλές φορές** στα κοινά (βλ. Πίνακας Δ.16 -Γράφημα Δ-16).

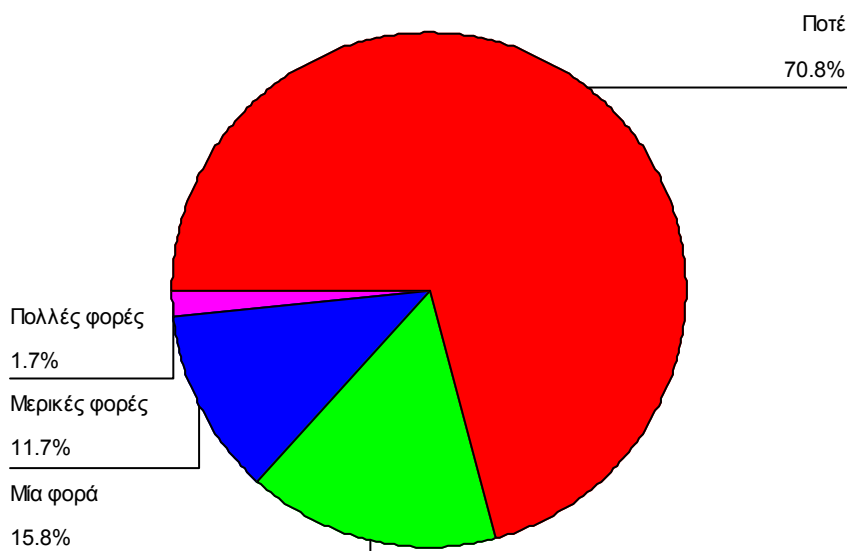
Παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό βάση της ανάλυσης δεν συμμετέχει στα κοινά.

Πίνακας Δ.16: Έχετε συμμετάσχει ποτέ στα κοινά;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	85	70.8	70.8	70.8

Μία	19	15.8	15.8	86.7
Μερικές	14	11.7	11.7	98.3
φορές				
Πολλές	2	1.7	1.7	100.0
φορές				
Total	120	100.0	100.0	

ΓΡΑΦΗΜΑ Δ-16: Έχετε συμμετάσχει ποτέ στα κοινά;

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ10: Από τους παρακάτω συλλόγους- οργανισμούς σε ποιους έχετε λάβει μέρος ενεργά στην κοινότητα σας; (περισσότερη από μια απάντηση) (Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: Θρησκευτικός - ενοριακός σύλλογος, πολιτιστικός σύλλογος, σύλλογος νεολαίας, πολιτικά κόμματα, γυναικείος συνεταιρισμός, σε κανένα από τα παραπάνω).

Η πλειοψηφία των γυναικών απάντησε με ποσοστό 53% ότι δεν έχει συμμετάσχει σε κανένα από τους παραπάνω φορείς. Ακολουθούν σε ποσοστό 11,4% οι γυναίκες που απάντησαν ότι έχουν συμμετάσχει στον πολιτιστικό σύλλογο, το 10,1%

απάντησε ότι έχει συμμετάσχει στον **γυναικείο συνεταιρισμό** και ακολουθούν με μικρά ποσοστά οι γυναίκες που απάντησαν ότι έχουν συμμετάσχει στον **θρησκευτικό - ενοριακό σύλλογο** με ποσοστό 4,7% , στον **σύλλογο νεολαίας** 2,7% και τέλος με ποσοστό 1,3% σε **πολιτικά κόμματα** (βλ. Πίνακας Δ.17).

Πίνακας Δ.17: Σε ποιους από τους παρακάτω φορείς έχετε λάβει μέρος ενεργά στην κοινότητα σας;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Θρησκευτικό ς - ενοριακός σύλλογος	7	4.7	5.6	5.6
	Πολιτιστικός σύλλογος Σύλλογος	17	11.4	13.7	19.4
	νεολαίας Πολιτικά κόμματα	4	2.7	3.2	22.6
	Γυναικείος συν/μός	2	1.3	1.6	24.2
	Σε κανένα από τα	15	10.1	12.1	36.3
	παραπάνω Total	79	53.0	63.7	100.0
Missing	System	124	83.2	100.0	
Total		25	16.8		
		149	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.11: Η μη συμμετοχή των γυναικών στα κοινά οφείλεται κατά την γνώμη σας;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας, λόγω της έλλειψης ελεύθερου χρόνου, λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος της ίδιας, άλλο προσδιορίστε.)

Σχετικά με το που οφείλεται κατά την γνώμη τους η μη συμμετοχή των γυναικών στα κοινά, το 45% απάντησε ότι οφείλεται στην **νοοτροπία της αγροτικής κοινότητας**. Ακολουθεί το 33,3% που δεν συμμετάσχει λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου, το 19,2% απάντησε ότι δεν συμμετάσχει λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος της ίδιας και μόλις το 0,8% απάντησε **άλλο προσδιορίστε** (βλ. Πίνακας Δ.18)

Παρατηρούμε ότι οι γυναίκες δεν συμμετέχουν στα κοινά λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας.

Πίνακας Δ.18: Η μη συμμετοχή των γυναικών στα κοινά που οφείλεται κατά την γνώμη σας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας	54	45.0	45.4	45.4
	Λόγω της έλλειψης ελεύθερου χρόνου	40	33.3	33.6	79.0
	Λόγω της έλλειψης ενδιαφέροντος της ίδιας	23	19.2	19.3	98.3
	4	2	1.7	1.7	100.0
	Total	119	99.2	100.0	
Missing	System	1	.8		
Total		120	100.0		

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.12: Αν ποτέ σας δινόταν η ευκαιρία να ασχοληθείτε με τα κοινά, ο πιθανός λόγος θα ήταν:

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: η προσφορά σας στον τόπο σας, αντίδραση στην νοοτροπία της αγροτικής κοινότητας, απόδραση από την καθημερινότητα).

Η πλειοψηφία 50,8% των γυναικών απάντησε ότι θα ασχολούνται με τα κοινά για να **προσφέρουν στον τόπο τους**. Το 44,2% θα ασχολούνταν με τα κοινά για να

αποδράσουν από την καθημερινότητα και τέλος ένα 5% απάντησε ότι θα συμμετείχε στα κοινά για **αντίδραση στην νοοτροπία της αγροτικής κοινότητας** (βλ. ΓΡΑΦΗΜΑ Δ-19).

Παρατηρούμε ότι οι γυναίκες αν τους δινόταν η ευκαιρία να ασχοληθούν με τα κοινά θα το έκαναν για να προσφέρουν στον τόπο τους.

ΓΡΑΦΗΜΑ Δ-19: Αν ποτέ σας δινόταν η ευκαιρία να ασχοληθείτε με τα κοινά, ο πιθανός λόγος θα ήταν:

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.13: Τα μέσα μαζικής μεταφοράς εξυπηρετούν την πρόσβασή σας στις υπηρεσίες του Δήμου ή της πλησιέστερης πόλης σας;
(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: **ελάχιστα, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ**)

Η πλειοψηφία των γυναικών 41,7% απάντησε ότι τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς εξυπηρετούν **ελάχιστα** της πρόσβασή τους στις υπηρεσίες του Δήμου ή της πλησιέστερης πόλης. Το 34,2% απάντησε ότι εξυπηρετούν **λίγο, αρκετά** εξυπηρετούν το 21,7% των γυναικών, **πάρα πολύ** εξυπηρετούν το 1,7% του συνόλου

και μόλις το 0,8% εξυπηρετούν **πολύ** την πρόσβαση τους στις υπηρεσίες του Δήμου ή της πλησιέστερης πόλης (βλ. Πίνακας Δ.20).

Παρατηρούμε ότι οι ερωτηθείσες γυναίκες είναι ελάχιστα ή λίγο ικανοποιημένες από τα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Πίνακας Δ.20: Τα μέσα μαζικής μεταφοράς εξυπηρετούν την πρόσβαση σας στις υπηρεσίες του Δήμου ή της πλησιέστερης πόλης σας;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστα	50	41.7	41.7	41.7
	Λίγο	41	34.2	34.2	75.8
	Αρκετά	26	21.7	21.7	97.5
	Πολύ	1	.8	.8	98.3
	Πάρα πολύ	2	1.7	1.7	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.14: Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένη από τις παροχές που σας προσφέρουν οι διοικητικές υπηρεσίες;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ελάχιστα, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ)

Από τις ερωτηθέντες γυναίκες απάντησε το 45% ότι είναι **αρκετά** ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι διοικητικές υπηρεσίες. **Λίγο** ικανοποιημένες απάντησε το 28,3% του συνόλου των γυναικών, **ελάχιστα** ικανοποιημένες απάντησε το 15%, **πολύ** ικανοποιημένες απάντησε το 10% και μόλις το 2% απάντησε ότι είναι **πάρα πολύ** ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι διοικητικές υπηρεσίες (βλ. Πίνακας Δ.21).

Παρατηρούμε ότι οι ερωτηθείσες γυναίκες είναι αρκετά ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι διοικητικές υπηρεσίες.

Πίνακας Δ.21: Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένη από τις παροχές που σας προσφέρουν οι διοικητικές υπηρεσίες;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστ α	18	15.0	15.0	15.0
	Λίγο	34	28.3	28.3	43.3
	Αρκετά	54	45.0	45.0	88.3
	Πολύ	12	10.0	10.0	98.3
	Πάρα πολύ	2	1.7	1.7	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.14: Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένη από τις παροχές που σας προσφέρουν οι κοινωνικές υπηρεσίες;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ελάχιστα, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ)

Από τις ερωτηθέντες γυναίκες απάντησε το 37,5% ότι είναι **αρκετά** ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι κοινωνικές υπηρεσίες. **Λίγο** ικανοποιημένες απάντησε το 27,5% του συνόλου των γυναικών, **ελάχιστα** ικανοποιημένες απάντησε το 22,5%, **πολύ** ικανοποιημένες απάντησε το 10,8% και μόλις το 1,7% απάντησε ότι είναι **πάρα πολύ** ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι κοινωνικές υπηρεσίες (βλ.Πίνακας Δ.22).

Παρατηρούμε ότι οι ερωτηθείσες γυναίκες είναι αρκετά ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι κοινωνικές υπηρεσίες.

Πίνακας Δ.22: Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένη από τις παροχές που σας προσφέρουν οι κοινωνικές υπηρεσίες;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστ α	27	22.5	22.5	22.5
	Λίγο	33	27.5	27.5	50.0
	Αρκετά	45	37.5	37.5	87.5

Πολύ	13	10.8	10.8	98.3
Πάρα πολύ	2	1.7	1.7	100.0
Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.14: Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένη από τις παροχές που σας προσφέρουν οι ιατρικές υπηρεσίες;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ελάχιστα, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ)

Από τις ερωτηθέντες γυναίκες απάντησε το 36,7% ότι είναι **λίγο** ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι κοινωνικές υπηρεσίες. **Αρκετά** ικανοποιημένες απάντησε το 34,2% του συνόλου των γυναικών, **πολύ** ικανοποιημένες απάντησε το 15%, **ελάχιστα** ικανοποιημένες απάντησε το 7,5% και το 6,7% απάντησε ότι είναι **πάρα πολύ** ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι ιατρικές υπηρεσίες (βλ. Πίνακας Δ.23).

Παρατηρούμε ότι οι ερωτηθείσες γυναίκες είναι λίγο ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι ιατρικές υπηρεσίες.

Πίνακας Δ.23: Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένη από τις παροχές που σας προσφέρουν οι ιατρικές υπηρεσίες;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ελάχιστα	9	7.5	7.5	7.5
Λίγο	44	36.7	36.7	44.2
Αρκετά	41	34.2	34.2	78.3
Πολύ	18	15.0	15.0	93.3
Πάρα πολύ	8	6.7	6.7	100.0
Total	120	100.0	100.0	

ΕΡΩΤΗΣΗ Δ.14: Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένη από τις παροχές που σας προσφέρουν οι λοιπές υπηρεσίες;

(Απαντήσεις που μπορούσαν να δοθούν: ελάχιστα, λίγο, αρκετά, πολύ, πάρα πολύ)

Από τις ερωτηθέντες γυναίκες απάντησε το 44,2% ότι είναι **λίγο** ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι κοινωνικές υπηρεσίες. **Αρκετά** ικανοποιημένες απάντησε το 30,8% του συνόλου των γυναικών, **ελάχιστα** ικανοποιημένες απάντησε το 14,2%, **πολύ** ικανοποιημένες απάντησε το 6,7% και το 0% απάντησε ότι είναι **πάρα πολύ** ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι ιατρικές υπηρεσίες(β.λ.Πίνακας Δ.24).

Παρατηρούμε ότι οι ερωτηθείσες γυναίκες είναι λίγο ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρουν οι λοιπές υπηρεσίες.

Πίνακας Δ.24:Σε τι βαθμό είστε ικανοποιημένη από τις παροχές που σας προσφέρουν οι λοιπές υπηρεσίες;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστα	17	14.2	14.8	14.8
	Λίγο	53	44.2	46.1	60.9
	Αρκετά	37	30.8	32.2	93.0
	Πολύ	8	6.7	7.0	100.0
	Total	115	95.8	100.0	
Missing	System	5	4.2		
Total		120	100.0		

5.5. Παρουσίαση συσχετίσεων της έρευνας

Με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαμε θέσει εξ αρχής, εξετάσαμε για την κατηγορία του δείγματός μας (γυναίκες των δυο αγροτικών κοινοτήτων) κάποιες μεταβλητές, σε σχέση με αντιπροσωπευτικές ερωτήσεις από το ερωτηματολόγιο. Σκοπός μας ήταν να εντοπίσουμε τυχόν συσχετίσεις μεταξύ τους και να επαληθεύσουμε ή όχι τις υποθέσεις εργασίας

Έτσι λοιπόν προχωρήσαμε στη διαδικασία συσχέτισης των ερωτήσεων που είχαμε θέσει στις γυναίκες:

Όσον αφορά το επάγγελμα της γυναίκας ερώτηση Α5- με το Επίπεδο μόρφωσης της ερώτηση Α4, παρατηρούμε ότι το επάγγελμα της γυναίκας έχει να κάνει με το επίπεδο μόρφωσης τους άρα υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα σε αυτές τις ερωτήσεις.

Crosstab

		Επίπεδο μόρφωσης					Total
		Αναλφάβητη	Δημοτικού	Μέσης Εκπαίδευσης	Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Μεταπτυχιακές Σπουδές	
Επάγγελμα	Δημόσιος			1	5	1	7
Γυναίκας	Υπάλληλος						
	Ιδιωτική	2	11	8	6		27
	Υπάλληλος						
	Ελεύθερη επαγγελματίας		2	4	1		7
	Αγρότης/Κτηνοτρόφος	2	19	2		1	24
	Οικιακά/Αγροτικές εργασίες	3	26	10	3		42
	Συνταξιούχος	6	3	1			10
	Φοιτήτρια				3		3
Total		13	61	26	18	2	120

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	91.598(a)	24	.000
Likelihood Ratio	73.951	24	.000
Linear-by-Linear Association	11.373	1	.001
N of Valid Cases	120		

a. 27 cells (77.1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

Όσον αφορά το επάγγελμα της γυναίκας ερώτηση A5 - με το πόσες ώρες ημερησίως έχετε ελεύθερο χρόνο στην ερώτηση B2, παρατηρούμε ότι το επάγγελμα της γυναίκας δεν έχει να κάνει με το πόσες ώρες ημερησίως έχει ελεύθερο χρόνο τους άρα δεν υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα σε αυτές τις ερωτήσεις.

Crosstab

Count

		Πόσες περίπου ώρες ημερησίως έχετε				Total
		Καθόλου	Μία ώρα	Δύο	Περισσότερ	
Επάγγελμα Γυναίκας	Δημόσιος	1	4	2		7
	Ύδιωτική	5	10	6	6	27
	Ελεύθερη	3	4			7
	Αγρότης/Κτήνο	6	15	3		24
	Οικιακά/Αγροτ	4	18	12	8	42
	Σύνταξιούχος Φοιτήτρια	1	6	3		10
Total		20	59	27	14	120

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22.977(a)	18	.191
Likelihood Ratio	29.481	18	.043
Linear-by-Linear Association	.782	1	.377
N of Valid Cases	120		

a. 21 cells (75.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .35.

Όσον αφορά το επάγγελμα της γυναίκας ερώτηση Α5- με το αν είναι ικανοποιημένες από την εργασία τους στην ερώτηση Γ6, παρατηρούμε ότι το επάγγελμα της γυναίκας έχει να κάνει με το αν είναι ικανοποιημένες από την εργασία τους άρα υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα σε αυτές τις ερωτήσεις.

Crosstab

Count

		Είστε ικανοποιημένες από την εργασία σας;					Total
		Ελάχιστα	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ	
Επάγγελμα Γυναίκας	Δημόσιος			5		1	6
	Υπάλληλος						
	Ιδιωτική	1	9	12	1	1	24
	Υπάλληλος						
	Ελεύθερη						
	επαγγελματία	1	3	3			7
ς							
Αγρότης/Κτη	15	4	3	2		24	
νοτρόφος							
Οικιακά/Αγρ							
οτικές	8	4	7	1	1	21	
εργασίες							
Συνταξιούχος	1	3			2	6	
Φοιτήτρια			1			1	
Total		26	23	31	4	5	89

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	49.736(a)	24	.002
Likelihood Ratio	53.154	24	.001
Linear-by-Linear Association	1.322	1	.250
N of Valid Cases	89		

a. 26 cells (74.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .04.

Όσον αφορά το επάγγελμα της γυναίκας ερώτηση Α5- με το αν έχουν συμμετάσχει ποτέ στα κοινά ερώτηση Δ9, παρατηρούμε ότι το επάγγελμα της γυναίκας δεν έχει να κάνει με το αν έχουν συμμετάσχει ποτέ στα κοινά, άρα δεν υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα σε αυτές τις ερωτήσεις.

Crosstab

Count

		Έχετε συμμετάσχει ποτέ στα κοινά;				Total
		Ποτέ	Μία	Μερικές	Πολλές	
Επάγγελμα	Δημόσιος	4	3			7
Γυναίκα	Ίδιώτικη	18	7	1	1	27
	Ελεύθερη	5	1	1		7
	Αγρότης/Κτήνο	20	2	2		24
	Οικιακά/Αγροτ	28	5	8	1	42
	Σύνταξιούχος	8		2		10
	Φοιτήτρια	2	1			3
Total		85	19	14	2	120

Chi-Square Tests

		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson	Chi-Square	16.523(a)	18	.556
	Likelihood Ratio	18.810	18	.404
	Linear-by-Linear Association	.189	1	.664
N of Valid Cases		120		

a. 23 cells (82.1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

5.6. Υποθέσεις έρευνας

Με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαμε θέσει πριν την διεξαγωγή του ερευνητικού μέρους της εργασίας μας και στηριζόμενοι στην ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας που προηγήθηκε, καταλήγουμε στην επιβεβαίωση ή τη διάψευση των υποθέσεων εργασίας.

Πιο συγκεκριμένα: Όσον αφορά την **1η ερευνητική υπόθεση**, σχετικά με το αν ο ελεύθερος χρόνος της γυναίκας σε μια αγροτική κοινότητα είναι πολύ μικρός περιορισμένος (κάτω από 2 ώρες ημερησίως), με βάση τον στατιστικό έλεγχο χ^2 , η ανάλυση επαληθεύει την αρχική μας υπόθεση καθώς: $\chi^2 = 40.200$, $p < 0$. Από τις 120 ερωτηθέντες γυναίκες το 88,3% δηλώνει ότι έχει κάτω από δυο ώρες ημερησίως ελεύθερο χρόνο και μόλις το 11,7% έχει πάνω από δυο ώρες ημερησίως.

Πόσες περίπου ώρες ημερησίως έχετε ελεύθερο χρόνο;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	20	16.7	16.7	16.7
	Μία ώρα	59	49.2	49.2	65.8
	Δύο ώρες	27	22.5	22.5	88.3
	Περισσότερες από δύο	14	11.7	11.7	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

Ο παρακάτω πίνακας μας δείχνει στην ερώτηση αυτή τα πιθανά ποσοστά σε κάθε απάντηση ανάλογα με τον αριθμό των ερωτηθέντων (Expected N) και την διαφορά (Residual) που υπάρχει ανάμεσα στα πραγματικά ποσοστά.

Πόσες περίπου ώρες ημερησίως έχετε ελεύθερο χρόνο;

	Observed N	Expected N	Residual
Καθόλου	20	30.0	-10.0
Μία ώρα	59	30.0	29.0
Δύο ώρες	27	30.0	-3.0
Περισσότερες	14	30.0	-16.0

από δύο ώρες			
Total	120		

Όσον αφορά τη **2η ερευνητική υπόθεση**, σχετικά με το ότι οι γυναίκες σε μια αγροτική κοινότητα είναι πολύ πιθανόν να μην εργάζονται ή να εργάζονται στην οικογενειακή επιχείρηση ή το χωράφι/ κτηνοτροφία. Με βάση τον στατιστικό έλεγχο χ^2 , η ανάλυση επαληθεύει την αρχική μας υπόθεση. Από τις ερωτηθείσες γυναίκες δηλώνουν ότι εργάζονται το 56,7% εργάζεται σε οικογενειακή επιχείρηση. Από τις γυναίκες που εργάζονται σε οικογενειακή επιχείρηση μόνο το 32,9% πληρώνεται ενώ το 67,1% δηλώνει ότι δεν πληρώνονται.

Πληρώνεστε γι' αυτήν την εργασία;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	23	19.2	32.9	32.9
	Όχι	47	39.2	67.1	100.0
	Total	70	58.3	100.0	
Missin g	System	50	41.7		
Total		120	100.0		

Όσον αφορά την **3η ερευνητική υπόθεση**, σχετικά με το ότι οι γυναίκες στην αγροτική κοινότητα προτιμούν να κάνουν χρήση των άτυπων δικτύων (οικογένεια, φίλοι, γειτονιά, κοινότητα) φροντίδας και βοήθειας όταν υπάρχει ανάγκη. Με βάση τον στατιστικό έλεγχο χ^2 , η ανάλυση επαληθεύει την αρχική μας υπόθεση επειδή: $\chi^2 = 203.400$, $p < 0$.

Σε περίπτωση ανάγκης που απευθύνεστε πρώτα;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	--	---------------	---------	------------------	-----------------------

Valid	Οικογέ	116	96.7	96.7	96.7
	Φίλοι	2	1.7	1.7	98.3
	Γειτονι	1	.8	.8	99.2
	Κοινότη	1	.8	.8	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

Όσον αφορά την **4η ερευνητική υπόθεση**, σχετικά με το ότι η προσέγγιση και χρήση των επίσημων δικτύων αρωγής και φροντίδας δυσχεραίνεται από εξωγενείς παράγοντες (υποδομή, συγκοινωνίες, έλλειψη ενημέρωσης).

Με βάση τον στατιστικό έλεγχο χ^2 , η ανάλυση επαληθεύει την αρχική μας υπόθεση. Το 75,8% των γυναικών απάντησαν ότι τα μέσα μαζικής μεταφοράς εξυπηρετούν **ελάχιστα ή λίγο** την πρόσβαση τους στις υπηρεσίες του Δήμου ή της πλησιέστερης πόλης τους.

Τα μέσα μαζικής μεταφοράς εξυπηρετούν την πρόσβαση σας στις υπηρεσίες του Δήμου ή της πλησιέστερης πόλης σας;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστα	50	41.7	41.7	41.7
	Λίγο	41	34.2	34.2	75.8
	Αρκετά	26	21.7	21.7	97.5
	Πολύ	1	.8	.8	98.3
	Πάρα	2	1.7	1.7	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

Όσον αφορά την **5η ερευνητική υπόθεση**, σχετικά με το ότι παρά την ενεργή συμμετοχή τους στην κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα της οικογένειας και της κοινότητας, η συμμετοχή τους στα κοινά είναι περιορισμένη.

Με βάση τον στατιστικό έλεγχο χ^2 , η ανάλυση επαληθεύει την αρχική μας υπόθεση. Το 70,8% των γυναικών δεν έχουν συμμετάσχει ποτέ στα κοινά παρά την

ενεργή συμμετοχή τους στην κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα της οικογένειας και της κοινότητας.

Έχετε συμμετάσχει ποτέ στα κοινά;

		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	85	70.8	70.8	70.8
	Μία	19	15.8	15.8	86.7
	Μερικές	14	11.7	11.7	98.3
	Πολλές	2	1.7	1.7	100.0
	Total	120	100.0	100.0	

Όσον αφορά την **6η ερευνητική υπόθεση**, σχετικά με το ότι ο ρόλος και η ισχύς τους μέσα στο σύστημα «οικογένεια» είναι περιορισμένος παρά την προσφορά τους σε πλήθος τομέων της καθημερινότητας.

Η υπόθεση αυτή επαληθεύεται από ολόκληρο το ερευνητικό μέρος για το λόγο ότι αφορά την συνολική εικόνα των ποσοστών των ερωτήσεων που έδωσαν οι ερωτηθέντες γυναίκες. Πιο συγκεκριμένα σε ένα μεγάλο ποσοστό από τις εργαζόμενες γυναίκες που εργάζονται σε οικογενειακή επιχείρηση δεν πληρώνονται για την εργασία που προσφέρουν πράγμα που καθιστά την ισχύ τους περιορισμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η γενική εικόνα των ερωτώμενων όπως προκύπτει από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας έχει συμπερασματικά ως εξής:

6.1. Γυναίκες και ελεύθερος χρόνος

Συμπερασματικά, από τη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων παρατηρούμε ότι οι γυναίκες έχουν περιορισμένο ελεύθερο χρόνο (κάτω από 2 ώρες) γεγονός που τους προκαλεί έντονη δυσφορία όπως μας ανέφεραν. Σύμφωνα με το θεωρητικό μας μέρος αναφέραμε ότι οι γυναίκες των αγροτικών κοινοτήτων έχουν υπερβολικό φόρτο εργασίας εκπληρώνοντας σε καθημερινή βάση πλήθος οικογενειακών αναγκών αλλά και εξωτερικών εργασιών. (ΕΣΥΕ). Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι γυναίκες να μην έχουν στην διάθεση τους αρκετό ελεύθερο χρόνο. Οι κύριες ασχολίες τους κατά τον ελεύθερο χρόνο τους είναι η δημιουργία χειροποίητων ειδών και οι συναντήσεις με φίλους.

Αυτό διαπιστώθηκε και στην έρευνα που διεξήγαμε καθώς η πλειονότητα των γυναικών με ποσοστό 88,3% δήλωσε ότι έχουν περιορισμένο ελεύθερο χρόνο (κάτω από 2 ώρες). Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι ο υπερβολικός φόρτος εργασίας οδηγεί στην απουσία ή στην ανεπάρκεια του ελεύθερου χρόνου της πλειονότητας των γυναικών των δύο αγροτικών κοινοτήτων. Αυτό που θα προτείναμε εμείς όσον αφορά τον ελεύθερο χρόνο των γυναικών, είναι η αποδέσμευση- ελάφρυνση των γυναικών από ορισμένες επίπονες ασχολίες όπως για παράδειγμα η φροντίδα των ηλικιωμένων όπου σύμφωνα με τη νοοτροπία των συγκεκριμένων κοινοτήτων προστίθεται στα πλαίσια των καθηκόντων των γυναικών και αυτό διαπιστώθηκε και από την έρευνα μας. Εκείνο που θα μπορούσε να γίνει όσον αφορά τη φροντίδα των ηλικιωμένων είναι να ενταχθούν στο Πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι των Δήμων τους προκειμένου να τους παρέχεται ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και υποστήριξη. Δεν μπορεί να υπάρξει “εναλλακτική πρόταση” ως προς το αναλάβει και ο άντρας ένα μέρος από την φροντίδα των ηλικιωμένων γιατί όπως μας είπαν και χαρακτηριστικά οι ερωτηθέντες γυναίκες «δεν είναι δουλειά του άντρα η φροντίδα των ηλικιωμένων».

Επίσης η αποδέσμευση αυτή των γυναικών θα μπορούσε να προκύψει μέσα από τις δομές που θα αναπτύξει πιθανόν ο Δήμος π.χ(κάποιο κέντρο ημερήσιας φροντίδας των ηλικιωμένων όπως είναι το ΚΗΦΗ).

Μια άλλη πρόταση μας όσον αφορά τον ελεύθερο χρόνο των γυναικών, θα μπορούσε να ήταν και η ακόλουθη: τον ελάχιστο ελεύθερο χρόνο τους (μία/δύο ώρες) που δηλώνουν ότι έχουν θα μπορούσαν να τον αφιερώσουν για την ψυχαγωγία τους με το να συναθροίζονται όλες μαζί σε κάποιο χώρο όπως για παράδειγμα να ιδρύσουν ένα γυναικείο σύλλογο. Μ' αυτόν τον τρόπο, θα ξέφευγαν από τη καθημερινότητα τους, καθώς θα ανέπτυσσαν δεσμούς φιλίας, θα συζητούσαν διάφορα θέματα που τις απασχολούν, και γενικά θα περνούσαν ευχάριστα τον χρόνο τους. Η ανάγκη αυτή θα μπορούσε να εκπληρωθεί και σε άλλους χώρους όπως π.χ. σε κέντρα ψυχαγωγίας του δήμου τους ή άλλων κοντινών κοινοτήτων εφόσον βέβαια η συγκοινωνία από τα μέσα μεταφοράς γίνονταν συχνότερη. Παρόλο που στους Δήμους λειτουργούν γυναικείοι σύλλογοι (π.χ. Η Εργάνη), οι γυναίκες δεν συμμετέχουν ενεργά όπως φάνηκε και από την έρευνα μας. Έτσι θεωρούμε απαραίτητο να υπάρξει κάποιο κίνητρο από τους συγκεκριμένους συλλόγους ώστε να υπάρξει ενδιαφέρον και απήχηση σε αυτούς τους συλλόγους. Όταν αναφερόμαστε στην λέξη κίνητρο θα μπορούσε να ήταν για παράδειγμα κάποια μαθήματα π.χ. υπολογιστών που με την ολοκλήρωσή τους θα είχαν μια πιστοποίηση που θα τους χρησίμευε σε κάποια ενδεχομένως δουλειά στο μέλλον ή μαθήματα όσον αφορά το φτιάξιμο χειροποίητων κεντημάτων δηλαδή κατάρτιση γενικά σε κάτι που θα επωφελούνταν στο μέλλον οικονομικά.

Εάν επιτευχθούν τα παραπάνω, αυτό θα ωφελήσει ιδιαίτερα τις γυναίκες όπου θα μπορούν κι εκείνες να περνούν λίγες ώρες «ξέγνοιαστες» χωρίς υποχρεώσεις και ευθύνες.

6.2. Γυναίκα και εργασία

Όσον αφορά τον τομέα της εργασίας των γυναικών, σύμφωνα με το θεωρητικό μας μέρος το 54% εργάζονται σε οικογενειακή επιχείρηση χωρίς να παίρνουν μισθό ή ημερομίσθιο, ανεξαρτήτως αν έχουν αρχηγική ή όχι θέση μέσα στην οικογένεια (Ι.ΜΙΧΟΥ). Σε σύγκριση τώρα με το ερευνητικό μας μέρος το 56,7% εργάζονται σε οικογενειακή επιχείρηση και μόλις το 19,2% αμείβεται για την εργασία του.

Παρατηρούμε από την έρευνα μας ότι οι γυναίκες είτε εργάζονται σε οικογενειακή είτε σε οποιαδήποτε άλλη εργασία δηλώνουν ότι είναι ελάχιστα ή λίγο ικανοποιημένες από την εργασία τους σε ποσοστό 55,1%. Και αυτό συμβαίνει κατά

κύριο λόγο όπως φάνηκε και από την ανάλυση των αποτελεσμάτων ότι οφείλεται σε ποσοστό 56% στις χαμηλές αποδοχές που έχουν από την εργασία που προσφέρουν.

Αυτό συμβαίνει είτε γιατί εργάζονται σε οικογενειακή επιχείρηση όπως αναφέρθη και παραπάνω και δεν ανταμείβονται είτε γιατί τα προσόντα τους σε άλλη εργασία εκτός οικογενειακής επιχείρησης δεν είναι αρκετά ώστε να ανταμοίβονται σε ικανοποιητικό βαθμό.

Μία πρόταση που μπορούμε να παραθέσουμε για τον τομέα της εργασίας των γυναικών είναι:

- Η δημιουργία μικρών μονάδων ειδών διατροφής (όπως είναι, για παράδειγμα, η παραγωγή και η τυποποίηση σκευασμάτων δημητριακών και βρώσιμων ελιών αλλά και η αποξήρανση, η συντήρηση, η συσκευασία αρωματικών φυτών).
- Η δημιουργία μικρών μονάδων αγροτικής οικοτεχνίας – χειροτεχνίας. Όπου κύριες απασχολήσεις της γυναίκας είναι συνήθως σε μικρά εργαστήρια, η ραπτική παραδοσιακών ενδυμάτων και ειδών οικιακού υφαντισμού, το κέντημα, η υφαντική, είδη χειροτεχνίας και γενικότερα είδη λαϊκής τέχνης που τείνουν να εκλείψουν.

Τα παραπάνω θα μπορούσαν να επιτευχθούν αφενός μέσα από μια ενημέρωση που θα τους γίνει από το ΚΕΘΙ και αφετέρου αν υπάρξει η κατάλληλη στήριξη-καθοδήγηση από τους Δήμους τους.

Αν οι γυναίκες πάρουν αυτή τη πρωτοβουλία και ενταχθούν σε ένα τέτοιο πρόγραμμα, είναι πολύ πιθανόν να επωφελούνται από αυτό και από οικονομική άποψη αλλά και από ψυχολογική καθώς θα νιώσουν πιο απελευθερωμένες και συνάμα θα αποκτήσουν μεγαλύτερη ισχύ στα πλαίσια της κοινότητάς τους.

Επιπλέον, διαπιστώσαμε από την έρευνα μας ότι η πλειοψηφία των γυναικών επιθυμούν να συμμετάσχουν σε προγράμματα περαιτέρω εκπαίδευσης και κατάρτισης ή σε προγράμματα που σχετίζονται με άλλη εργασία τα οποία θα τις βοηθούσαν στην επαγγελματική τους εξέλιξη. Αυτό όπως είπαμε θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω κάποιου συλλόγου γυναικών ώστε να αποτελέσει κίνητρο να συμμετάσχουν σε αυτόν. Απαραίτητη προϋπόθεση ακόμα είναι η σημαντική συμβολή και η δράση των αρμοδίων και των δυο Δήμων πράγμα που διαπιστώσαμε από την μελέτη των κοινοτήτων μας ότι είναι εφικτό ως προς την υλοποίησή του.

6.3. Γυναίκα και οι σχέσεις της με οικογένεια και κοινότητα

Όσον αφορά τον τελευταίο τομέα που σχετίζεται με τις σχέσεις της γυναίκας με την οικογένεια και την κοινότητα στην οποία διαμένει, στο θεωρητικό μέρος έγινε αναφορά ότι σε αγροτικές κοινότητες κυριαρχούν τα άτυπα δίκτυα φροντίδας και πιο συγκεκριμένα είδαμε ότι το 40% του γυναικείου πληθυσμού εκτός την όλη φροντίδα του σπιτιού και γενικότερα της οικογένειας, αναλαμβάνει και τη φροντίδα συγγενικών προσώπων(γιαγιάδων, παππούδων.(ΔΟΥΜΑΝΗ).

Συγκριτικά με το ερευνητικό μας μέρος αυτό διαπιστώθηκε καθώς η πλειοψηφία των γυναικών απευθύνεται πρώτα στην οικογένεια της σε περιπτώσεις ανάγκης και έπειτα σε φίλους, γείτονες, στη κοινότητα και τελευταία σε επίσημες υπηρεσίες. Οι λόγοι που απευθύνονται περισσότερο στα άτυπα δίκτυα φροντίδας όπως αναφέρουν οι ίδιες έχουν να κάνουν πρωτίστως με την έλλειψη εμπιστοσύνης σε άγνωστα άτομα, έπειτα με τη δύσκολη πρόσβαση σε άλλα συστήματα και τέλος για λόγους ανύπαρκτης υποδομής και έλλειψης ενημέρωσης των συγκεκριμένων κοινοτήτων. Τα άτυπα δίκτυα φροντίδας στις δύο συγκεκριμένες κοινότητες και κατ' επέκταση σε αγροτικές κοινότητες είναι φυσικό να υπάρχουν και να απευθύνονται ως επί τον πλείστον σ' αυτά οι κάτοικοι καθώς νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια και εμπιστοσύνη. Αυτό ενδεχομένως να συμβαίνει για το λόγο ότι στις αγροτικές κοινότητες ο ένας γνωρίζει τον άλλο, είναι ακριβώς αυτό που αναφέρεται στον ορισμό της κοινότητας στο θεωρητικό μέρος. Η κοινότητας αναφέρεται σε ένα σύνολο ατόμων (aggregate), που κατοικούν σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Η περιοχή αυτή μπορεί να περιλαμβάνει μια μικρή γειτονιά, μια συνοικία, μια πολιτεία ή και μια ομάδα κρατών, όπως είναι για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Bulmer, 1987:27). Αυτό ακριβώς συμβαίνει και στις συγκεκριμένες κοινότητες. Οι κάτοικοι είναι μια ομάδα μια γειτονιά. Δεν έχουν δει την άλλη όψη δηλαδή την εύκολη πρόσβαση τους σε άλλα συστήματα ή άτομα άγνωστα.

Ως προς την σχέση των γυναικών με την κοινότητα τους προκύπτει και από το θεωρητικό και από το ερευνητικό μέρος ότι η πλειοψηφία των γυναικών δεν συμμετέχει στα κοινά λόγω της νοοτροπίας των κοινοτήτων όπου η νοοτροπία αυτή έχει γεννηθεί από τους ίδιους τους άντρες που θέλουν τις γυναίκες του να «μένουν» σπίτι και να ασχολούνται μ' αυτό. Έτσι οι περισσότερες γυναίκες διστάζουν να συμμετάσχουν στα κοινά για να αποφύγουν τυχόν συγκρούσεις με τον σύζυγο τους.

Όσον αφορά τον συγκεκριμένο τομέα θεωρούμε πως οι γυναίκες θα πρέπει να γίνουν περισσότερο δυναμικές πάνω στο θέμα αυτό, να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να συμμετέχουν όσο βέβαια αυτό τους το επιτρέπει ο χρόνος τους στα κοινά καθώς δήλωσαν ότι μετά από τον κύριο λόγο της μη συμμετοχής τους στα κοινά εξαιτίας της νοοτροπίας δεν έχουν αρκετό ελεύθερο χρόνο. Η δραστηριοποίηση και η ενεργός συμμετοχή τους στους τοπικούς φορείς της κοινότητας τους, θα τις βοηθήσει στο να αποκτήσουν μεγαλύτερη ισχύ και αυτοπεποίθηση και να κάνουν πράγματα που θα ωφελήσουν τον τόπο τους όπου είναι και η πρώτη φιλοδοξία τους όπως μας ανέφεραν οι ίδιες ενδεικτικά. Παράλληλα θα τους δίνεται η ευκαιρία να αποδράσουν λίγο από την καθημερινότητα τους και να δείξουν στους άνδρες ότι είναι εξίσου ικανές όσο και οι άνδρες στο να ασχολούνται και να προωθούν θέματα που έχουν στόχο την βελτίωση και την ανάπτυξη της ποιότητας ζωής του τόπου τους.

Η νοοτροπία αυτή, πιστεύουμε πως πρέπει να αλλάξει καθώς στις μέρες μας προωθείται ολοένα και περισσότερο η ισότητα των δύο φύλων όπου γίνονται προοδευτικά βήματα πάνω σ' αυτό. Βέβαια σε κλειστές κοινωνίες όπως είναι οι δύο κοινότητες της μελέτης μας όπου κυριαρχούν απαρχαιωμένες αντιλήψεις η γυναίκα είναι δύσκολο να ξεφύγει από αυτές. Αυτό γίνεται σε αργούς ρυθμούς συγκριτικά με τις αστικές κοινωνίες όπου οι αντιλήψεις που επικρατούν διαφέρουν και η γυναίκα παρουσιάζεται να είναι περισσότερο απελευθερωμένη. Αυτό ο ρυθμός θα μπορούσε να δικαιολογηθεί αν αυτό είναι εφικτό και στον περιορισμένο ελεύθερο χρόνο των γυναικών, το ότι εργάζονται 10-12 ώρες μέσο όρο καθημερινώς με αποτέλεσμα και οι ίδιες να προτιμούν για παράδειγμα να καθήσουν σπίτι να ξεκουραστούν από το να πηγαίνουν για παράδειγμα σε κάποιο σύλλογο.

Όσον αφορά τις παροχές που τους παρέχονται από τους δήμους τους, στο ερευνητικό μας μέρος διαπιστώσαμε ότι οι γυναίκες είναι σε γενικές γραμμές ικανοποιημένες από τις παροχές που τους προσφέρονται με εξαίρεση τις ιατρικές και τις λοιπές υπηρεσίες όπου η πλειοψηφία των ερωτηθέντων γυναικών είναι ελάχιστα ικανοποιημένες από τις παροχές τους. Κατά την επαφή μας με τις γυναίκες, μας ανέφεραν ότι είναι ικανοποιημένες όσον αφορά την εξυπηρέτησή τους στο να γράψουν κάποια φάρμακα και να εξεταστούν σε περίπτωση κρυολογήματος. Άλλες γυναίκες φάνηκε να μην είναι ικανοποιημένες σε αυτές τις παροχές λέγοντας ότι πρέπει να καταφύγουν στο Ηράκλειο για να κάνουν κάποιες εξετάσεις και να πληρώνουν για αυτές.

Αυτό που θα προτείναμε εμείς στην προκειμένη περίπτωση είναι να λάβουν κάποια μέτρα τα Κέντρα Υγείας των δύο δήμων και κατ' επέκταση τα Νοσοκομεία του νομού ως προς το θέμα αυτό προκειμένου να προνοήσουν και να υπάρχει η απαραίτητη ιατρική περίθαψη στο χώρο της κοινότητας τους. Επίσης η συχνότερη συγκοινωνία προς τις υπηρεσίες του δήμου θα βοηθούσε σ' αυτό.

Επιπλέον, μια άλλη πρόταση που μπορούμε να παραθέσουμε όσον αφορά τις γυναίκες και είναι σημαντικό για μια γυναίκα στην αγροτική κοινότητα είναι να λάβει κάποια μέτρα ο δήμος δηλαδή να ενταχθεί σε κάποιο αντίστοιχο πρόγραμμα και να επιδοτηθεί ώστε να δημιουργηθεί ένα «ιατρείο γυναίκας» που θα λειτουργεί 1-2 φορές την βδομάδα ώστε να γίνεται εκεί γυναικολογική εξέταση, test pap, μαστογραφία για την πρόληψη του καρκίνου του τραχήλου και της μήτρας. Αυτή η πρόταση έχει επιτευχθεί σε άλλον Δήμο και είμαστε γνώστες σε αυτό για το λόγο ότι κάναμε την εργαστηριακή άσκηση μας στον αντίστοιχο Δήμο και είδαμε πόσο σημαντικό είναι αυτό για μια γυναίκα στην αγροτική κοινότητα.

Κλείνοντας το κεφάλαιο των συμπερασμάτων είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία μας έδωσε τη δυνατότητα να βγάλουμε κάποια συμπεράσματα πάνω στους εξεταστέους τομείς και να παραθέσουμε τις ανάλογες προτάσεις μας.

Παρά τις δυσκολίες και την πολυπλοκότητα που διέπει μια πτυχιακή εργασία έχει πάντα πολύ χρήσιμα πράγματα να προσφέρει σε αυτόν που την διεξάγει. Πέρα από τις γνώσεις που θα προσκομίσει κανείς κατά την διάρκεια της διεξαγωγής της, μένει η ευχαρίστηση της ολοκλήρωσης μιας σύνθετης εργασίας, η οποία δίνει στο συντάκτη της να κατανοήσει ότι οι πολύχρονες προσπάθειες του για την απόκτηση γνώσεων αποδίδουν.

Θεωρούμε έτσι και εμείς πως αποκομίσαμε μια σημαντική εμπειρία και από πλευράς θεωρητικών γνώσεων γύρω από το συγκεκριμένο θέμα αλλά και από πλευράς ότι κατανοήσαμε καλύτερα πως είναι η «ζωή» της γυναίκας στο χωριό. Ευελπιστούμε ότι στο μέλλον θα γίνουν κάποια προοδευτικά βήματα που να ευνοούν την γυναίκα και να ξεπεραστούν ορισμένα ταμπού που υπάρχουν ακόμα και στις μέρες μας και παρεμποδίζουν τις γυναίκες να ενεργούν σύμφωνα με τα δικά τους «θέλω και πιστεύω». Επιπροσθέτως, εάν εφαρμοστούν οι παραπάνω προτάσεις που παραθέσαμε και οι παρακάτω που θα παραθέσουμε ως προς συζήτηση θα ωφελήσει ιδιαίτερα τις γυναίκες.

Τέλος θέλουμε να πιστεύουμε ότι με τη παρούσα πτυχιακή εργασία θα βοηθήσουμε τους αναγνώστες μας να κατανοήσουν κι εκείνοι το πολύ ενδιαφέρον θέμα μας και να βγάλουν τα δικά τους συμπεράσματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρακάτω παρατίθενται μια σειρά από τα νομικά μέτρα για την Ελληνίδα αγρότισσα από το 1915 μέχρι σήμερα:

ΕΤΟΣ 1915

ΝΟΜΟΣ 602/1915 :Επιτρέπει μόνο στη παντρεμένη που έχει δική της προσωπική περιουσία να γίνει μέλος του συνεταιρισμού.

ΕΤΟΣ 1979

NΟΜΟΣ 921/1979 : Αίρεται ο Νόμος 602/1915 που υπάρχει ο περιορισμός της προσωπικής Περιουσίας αλλά συνεχίζει ο αποκλεισμός των γυναικών που απασχολούνται με γεωργικές εργασίες σε ξένες εκμεταλλεύσεις.

ΕΤΟΣ 1982

NΟΜΟΣ 658/1982 :Κατοχύρωση του δικαιώματος της γυναίκας ως πλειοδότη σε δημοπρασίες ενοικίασης δικαιώματος κάρπωσης γαιών και διορισμού της ως ιδιωτικού δασοφύλακα από τους ιδιοκτήτες των δασών.

ΕΤΟΣ 1982

NΟΜΟΣ 1257/1982 : Για τον εκδημοκρατισμό των συνεταιριστικών οργανισμών δίνεται η δυνατότητα να γίνουν μέλη αγροτικών συνεταιρισμών εκτός από τις έγγαμες, που έχουν δική τους γεωργική εκμετάλλευση, και οι έγγαμες γυναίκες σύζυγοι συνεταιρών, εφόσον έχουν κύριο ή δεύτερο επάγγελμα τη γεωργία.

ΕΤΟΣ 1982

NΟΜΟΣ 1329/1982 : Οι αγρότισσες που έχουν δική τους περιουσία δανειοδοτούνται από την Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος (ΑΤΕ) και υπογράφουν ως εγγυήτριες όπως ακριβώς οι αγρότες.

ΕΤΟΣ 1982

NΟΜΟΣ 1329/1982 :Η αγρότισσα μπορεί να ανοίγει καρτέλα στην τράπεζα, ακόμη κι αν ο σύζυγος της ασχολείται με άλλο επάγγελμα.

ΕΤΟΣ 1982

NΟΜΟΣ 1329/1982 : Οι ανύπαντρες αγρότισσες που ασχολούνται με τη γεωργία μπορούν να δανειοδοτούνται από την ΑΤΕ, όπως ακριβώς και οι άντρες αγρότες.

ΕΤΟΣ 1983

NΟΜΟΣ 1361/1983 :Για τις αγροτικές συνδικαλιστικές οργανώσεις καθιερώνεται η ισότιμη συμμετοχή ανδρών και γυναικών που ασχολούνται στη γεωργία, στις αγροτικές συνδικαλιστικές οργανώσεις και στους συλλόγους αγροτών.

ΕΤΟΣ 1984

NΟΜΟΣ 1414/1984 : Εφαρμόζεται η αρχή της ισότητας των δυο φύλων στον εργασιακό χώρο.

ΕΤΟΣ 1985

1541/1985 : Χορηγείται επίδομα τοκετού και λοχίας που είναι ασφαλισμένες στον Ο.Γ.Α.

ΕΤΟΣ 1985

NOMOS 1541/1985 : Για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς αναιρείται κάθε διάκριση μεταξύ των δυο φύλων.

ΕΤΟΣ 1988

NOMOS 1790/1988: Δίνεται το δικαίωμα της γεωργικής αποκατάστασης κατά την διανομή των γαιών του Δημοσίου στις άγαμες γυναίκες.

ΕΤΟΣ 2000

NOMOS 2810/2000: Δίνεται το δικαίωμα οργάνωσης αγροτικών συνεταιρισμών από γυναίκες της υπαίθρου» (Εθνική και Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για την σύγχρονη Ελληνίδα)

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΣΣΑΣ

Στην Ελλάδα η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών στον αγροτικό κόσμο είναι ασφαλισμένη στον Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ). Ένα πολύ μικρό ποσοστό γυναικών είναι

ασφαλισμένες σε άλλο ταμείο και ένα εξίσου μικρό ποσοστό έχει συνταξιοδοτηθεί (οι αγρότισσες συνταξιοδοτούνται στα 65 τους χρόνια). Από στοιχεία συνεντεύξεων προκύπτει ότι πολλές γυναίκες

προτιμούν να συνταξιοδοτηθούν πρόωρα λόγω κοπιαστικής δουλειάς επί σειρά ετών.

Ωστόσο, ο λόγος που προτιμούν ασφάλιση από τον Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων είναι η καθιέρωση “τηςπρόσθετης της βασικής σύνταξης” με εισφορές, που έγινε κατά το

έτος 1978. Επιπρόσθετα η προοπτική του νέου ασφαλιστικού καθεστώτος “Νέος Κλάδος Κύριας Ασφάλισης Αγροτών”, σύμφωνα με τον οποίο η σύνταξη θα είναι ανάλογη των εισφορών που θα

πληρώσουν και της ασφαλιστικής κατηγορίας που θα ενταχθούν είναι ακόμα κίνητρο για την ασφάλιση της αγρότισσας στον ΟΓΑ. Γενικότερα η ασφάλιση της παραγωγής από τον οργανισμό

Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων ΕΛ.Γ.Α θεωρείται ικανοποιητική όχι όμως και οι παροχές μητρότητας. Παράλληλα η έλλειψη κινητών υγειονομικών μονάδων και Κέντρων Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ) δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο την άποψη της γυναίκας αγρότισσας για το κοινωνικό σύστημα.

ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΙΑΤΡΟΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΑΔΑΣ ΑΓΡΟΤΙΣΣΑΣ

Σύμφωνα με τον ιδρυτικό Νόμο του ΟΓΑ 4169/1961 «Περί Γεωργικών Κοινωνικών Ασφαλίσεων, η συνταξιοδότηση της αγρότισσας άρχισε από το έτος 1962 με τη συμπλήρωση του 65

ουέτους της ηλικίας τους. Δυστυχώς όμως, σύμφωνα με τα άρθρα 2, 4 και 5 του ίδιου Νόμου, η παντρεμένη αγρότισσα δεν δικαιούταν αυτοτελή σύνταξη. Όπως όμως αποδεικνύεται από ιστορικά στοιχεία το έτος 1982, δηλαδή το έτος που εντάχθηκε η χώρα μας στην Ευρωπαϊκή

Ένωση θεωρείται ορόσημο για τη αγρότισσα στην Ελλάδα. Το 1982 έγινε η αρχή για την ισότητα ευκαιριών και τη βελτίωση της θέσεως της γυναίκας στην καθημερινή ζωή και στον τομέα απασχόλησης. Έκτοτε στα πλαίσια νομοθεσίας για την ισότητα των δυο

φύλων καταργήθηκαν οι διακρίσεις σε βάρος των γυναικώνασφαλισμένων του ΟΓΑ. Με το Νόμο 1287/1982 «Βελτίωση της ασφαλιστικής προστασίας που παρέχεται στους αγρότες από τον

ΟΓΑ», η αγρότισσα αναγνωρίζεται ως αυτοτελής γεωργός και επομένως δικαιούται αυτοτελή σύνταξη, ανεξαρτήτως αν είναι έγγαμη ή άγαμη.

Έτσι, αργότερα, με το Νόμο 1745/1987 (ΦΕΚ 234/ΤΑ/31- 12-87) «Σύσταση Κλάδου Πρόσθετης Ασφάλισης Αγροτών και άλλες» από το 1988 στις νέες παροχές από τις οποίες ωφελούνται οι

αγρότισσες, σύμφωνα με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας στη θεματολογία της κοινωνικής ασφάλισης, συμπεριλαμβάνεται:

- ελάχιστο ποσό σύνταξης αναπηρίας από κοινή νόσο ή ατύχημα, προσαύξηση της σύνταξης με επίδομα συζύγου και παιδιών,
- η σύζυγος που επιζεί και είναι ασφαλισμένη ή συνταξιούχος του ΟΓΑ συνταξιοδοτείται και από άλλο ταμείο (λόγω θανάτου του συζύγου) και μάλιστα χωρίς τους περιορισμούς στο ποσό της σύνταξης που ισχύουν για τους ασφαλισμένους και συνταξιούχους των άλλων ταμείων,
- χορήγηση σύνταξης γήρατος και όταν συμπληρωθούν 15 χρόνια ασφάλισης αντί για 25,
- προαιρετική ασφάλιση στον ΟΓΑ μόλις συμπληρωθεί το 18ο έτος της ηλικίας έως και το 21ο,

- υπαγωγή στην ασφάλιση του ΟΓΑ όλων των αγροεργατισσών.

Ας σημειωθεί, ότι στις περιπτώσεις που και οι δύο σύζυγοι υπάγονται στην ασφάλιση του ΟΓΑ, η ασφάλιση είναι υποχρεωτική για τον έναν, ύστερα από κοινή δήλωσή τους.

Οι παροχές ασθένειας του ΟΓΑ προς τις ασφαλισμένες αγρότισσες περιλαμβάνουν:

- Πλήρη νοσοκομειακή και μαιευτική περίθαλψη στην Γ' θέση των Κρατικών Νοσοκομείων, θεραπευτηρίων, Κοινωφελών Ιδρυμάτων και συμβεβλημένων με τον ΟΓΑ ιδιωτικών κλινικών.
- Εξωνοσοκομειακή περίθαλψη μέσω των Αγροτικών Ιατρείων - Κέντρων Υγείας και συμβεβλημένων με τον ΟΓΑ θεραπευτηρίων
- Κάλυψη εξόδων για ειδικές εξετάσεις όταν διενεργούνται σε ιδιωτικά εργαστήρια (και δεν μπορούν να διενεργηθούν σε Κρατικό Νοσοκομείο της περιοχής).
- Πρόσθετη παροχή (βοηθητικά θεραπευτικά μέσα, ορθοπεδικά είδη, δαπάνες για χρησιμοποίηση αποκλειστικής νυχτερινής νοσοκόμας).
- Νοσοκομειακή περίθαλψη στο εξωτερικό (εφόσον η θεραπεία δεν μπορεί να γίνει στην Ελλάδα).
- Φαρμακευτική περίθαλψη. Οι ασφαλισμένες αγρότισσες πληρώνουν για τα φάρμακα τους συμμετοχή 25%, με εξαίρεση φάρμακα που αντιμετωπίζουν ορισμένες χρόνιες παθήσεις.

ΠΑΡΟΧΕΣ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑΣ, ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ ΠΟΛΥΤΕΚΝΩΝ ΚΑΙ ΙΣΟΒΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΣΣΕΣ.

Ο ΟΓΑ σε συμφωνία με τον Νόμο 1302/82 (ΦΕΚ 133/Τ.Α/1982) περί προστασίας της μητρότητας χορηγεί:

- Επίδομα κυοφορίας και λοχείας, εφάπαξ ποσό 147 € .
- Βοήθημα τοκετού, εφάπαξ ποσό 59 €. Αναφέρεται ότι δίνεται βοήθημα τοκετού, σε περίπτωση που ο τοκετός πραγματοποιηθεί σειδιωτικό μαιευτήριο με δαπάνες της ασφαλισμένης στον ΟΓΑ (Νομος1302/82, ‘Ήπερί προστασίας της μητρότητας’’).

Σε περίπτωση που θα γεννηθούν ταυτόχρονα δυο ή παραπάνω παιδιά, και βρίσκονται στη ζωή την ημερομηνία που υποβάλλεται η αίτηση για τη χορήγηση των παροχών, το επίδομα κυοφορίας και

λοχείας αυξάνεται κατά 50% (73 €) για κάθε επιπλέον παιδί. Αν δηλαδή γεννηθούν δίδυμα και βρίσκονται στη ζωή, χορηγείται ποσό 220 €.

Επιπλέον ο ΟΓΑ, ως εντολοδόχος του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, χορηγεί επιδόματα πολυτέκνων τα οποία αυξάνονται κάθε χρόνο, σύμφωνα με τον δείκτη τιμών καταναλωτή του προηγούμενου χρόνου.

Η νομοθεσία που αφορά τα οικογενειακά επιδόματα τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τον Ν. 2459/1997 σύμφωνα με τον οποίο: Οικογενειακό επίδομα 3ου παιδιού (Ν. 1892/90 και 2459/97),

Το επίδομα τρίτου παιδιού ανέρχεται, έως το 1996, στο ποσό των 100€ και από το 1997 στο ποσό των 117€ και καταβάλλεται έως και τον έκτο χρόνο της ηλικίας του.

Στον πατέρα χορηγείται το επίδομα αυτό μόνον όταν η σύζυγος του με την οποία απέκτησε τα τρία παιδιά απεβίωσε ή έχει εγκαταλείψει αυτόν και τα παιδιά.

Το μηνιαίο επίδομα πολυτέκνων χορηγείται στη μητέρα με τέσσερα τουλάχιστον παιδιά καθώς και στη χήρα ή διαζευγμένη ή άγαμη με τρία παιδιά που χαρακτηρίζεται πολύτεκνη.

Ισόβια σύνταξη χορηγείται στη μητέρα:

1) Που δεν δικαιούται πια το επίδομα πολυτέκνων, επειδή και το τελευταίο άγαμο παιδί της συμπλήρωσε τα 23 του χρόνια ή παντρεύτηκε

2) Που χαρακτηρίστηκε πολύτεκνη αλλά δεν έχει τις προϋποθέσεις να της χορηγηθεί το πολυτεκνικό επίδομα.

3) Που κάποια χρονική στιγμή έχει ή είχε τουλάχιστον τέσσερα (4) στη ζωή παιδιά.

Για τη χορήγηση όμως της ισόβιας σύνταξης πρέπει να υπάρχουν και κάποιες προϋποθέσεις. Έτσι η μητέρα αγρότισσα και τα τέσσερα τουλάχιστον από τα παιδιά της πρέπει να έχουν την

ελληνική υπηκοότητα ή να είναι ελληνικής καταγωγής και να έχουν έρθει στην Ελλάδα ως πρόσφυγες. Ακόμα η μητέρα πρέπει να διαμένει μόνιμα και νόμιμα στην Ελλάδα και το χαμηλό της εισόδημα να δικαιολογεί τη χορήγηση της ισόβιας σύνταξης. Επιπλέον υπάρχει και η σύνταξη χήρας συνταξιούχου του ΟΓΑ (άρθρο 6 παράγραφος 2, Νόμος 4169/1961 και Νόμος 1287/82).

Σύμφωνα με το Νόμο αυτό, η χήρα αγρότισσα παίρνει αυτοτελή σύνταξη, εφόσον συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας της. Τα ποσό της σύνταξης χηρείας είναι ίσο με το κατώτερο ποσό της βασικής σύνταξης γήρατος. Επίσης η χήρα της οποίας ο σύζυγος έπαιρνε τη

βασική σύνταξη του ΟΓΑ προ του θανάτου του, δικαιούται σύνταξη από τον ΟΓΑ εφόσον πληρεί τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Έχει συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας της
- Ο γάμος είχε πραγματοποιηθεί πριν από την ημερομηνία έναρξης καταβολής του θανόντος
- Δεν παίρνει σύνταξη από άλλο φορέα.
- Ο γάμος είχε πραγματοποιηθεί πριν από την ημερομηνία έναρξης καταβολής του θανόντος
- Δεν παίρνει σύνταξη από άλλο φορέα.

Α.Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟ

Στα πλαίσια υλοποίησης της πτυχιακής μας εργασίας, με θέμα: «Γυναίκα στην αγροτική κοινότητα. Μια περιπτωσιολογική μελέτη της κοινότητας Σγουροκεφαλίου(Δήμος Επισκοπής) και της κοινότητας Μιλλιαράδων (Δήμος Βιάννου) , εντάσσεται και η συμπλήρωση του παρόντος ερωτηματολογίου.

Θα μας βοηθούσατε ιδιαίτερα αν αφιερώνατε λίγο από το χρόνο σας στη συμπλήρωση του παρόντος εντύπου.

Σας ευχαριστούμε!

Υπεύθυνος Καθηγητής
Κ. Βάτσης Δημήτριος

Οι σπουδάστριες του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας
Δροσατάκη Στυλιανή
Ταβλαδωράκη Μαρίνα

A.A.E. I_I_I_I

ΗΡΑΚΛΕΙΟ2007

A΄ ΜΕΡΟΣ: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

(Βάλτε στο πλαίσιο X όταν αντιστοιχεί στην απάντησή σας.)

A1. Οικογενειακή κατάσταση

1. Έγγαμη 2. Άγαμη 3. Διαζευγμένη 4. Χήρα 5. Άλλο

A2. Αριθμός παιδιών

A3. Ηλικία:

A4. Τόπος Γέννησης

1.Χωριό 2.Πόλη 3. Επαρχία 4. Αλλού

A5. Επίπεδο μόρφωσης :	
1.Αναλόβητη	☐
2.Δημοτικού	☐
3.Μέσης Εκπαίδευσης	☐
4.Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	☐
5.Μεταπτυχιακές Σπουδές	☐

A6 .Επάγγελμα	
1.Δημόσιος Υπάλληλος	☐
2.Ιδιωτική Υπάλληλος	☐
3.Ελεύθερη επαγγελματίας	☐
4.Αγρότης / Κτηνοτρόφος	☐
5.Επιχειρηματίας	☐
6.Οικιακά / Αγροτικές εργασίες	☐
7.Ανεργη	☐
8.Συνταξιούχος	☐
9.Φοιτήτρια	☐

A7 Επάγγελμα συνζώνου	
1.Δημόσιος Υπάλληλος	☐

2.Ιδιωτικός Υπάλληλος	☐
3.Ελεύθερος επαγγελματίας	☐
4.Αγρότης / Κτηνοτρόφος	☐
5.Επιχειρηματία	☐
6.Άνεργος	☐
7.Συνταξιούχος	☐

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΧΡΟΝΟ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ:

B1. Θεωρείτε σημαντικό μια γυναίκα να έχει ελεύθερο χρόνο;

1.Ναι ☐	2. Όχι ☐
--------------------------------	---------------------------------

B2. Πόσες περίπου ώρες ημερησίως έχετε ελεύθερο χρόνο;	
4. Καθόλου	☐
5. Μία ώρα	☐
6. Δύο ώρες	☐
7. Περισσότερες από δύο ώρες	☐

Αν επιλέξετε κάποια από τις επιλογές 2,3 ή 4 προχωρείτε στη επόμενη ερώτηση.
Αν επιλέξετε την επιλογή 1 πηγαίνετε στην ερώτηση B5.

B2.1. Ποιο διάστημα της ημέρας έχετε

ελεύθερο χρόνο;	
1. Το πρωί(6- 12π.μ)	☐
2. Το μεσημέρι(12-6μ.μ)	☐
3. Το βράδυ (6-12 μ.μ)	☐

B3.Πως θα χαρακτηρίζατε στον ελεύθερο χρόνο σας ;	
• Ελάχιστο	☐
• Λίγο	☐
• Αρκετό	☐
• Πολύ	☐
• Πάρα πολύ	☐

B4. Με τι ασχολείστε τον ελεύθερο σας (απαντήσεις περισσότερες από μια)	
• Διαβάζετε εφημερίδα, περιοδικά, βιβλία	☐
• Ακούτε μουσική	☐
• Συναντάτε φίλους	☐
• Πάτε για ύπνο	☐
• Πάτε για ψώνια(όχι αγορές για το σπίτι π.χ super market κ.τ.λ.)	☐
• Ασχολείστε με χειροτεχνίες (π.χ κέντημα, πλέξιμο κ.τ.λ)	☐
• Άλλο προσδιορίστε.....	

B5.Αν δεν έχετε, για ποιο λόγο;

Απαντήστε εδώ

.....

.....

Β6. Ο ελεύθερος χρόνος των γυναικών που ζουν στο χωριό είναι περιορισμένος σε σύγκριση με τον ελεύθερο χρόνο των γυναικών που ζουν στην πόλη.	
• συμφωνώ	☐
• συμφωνώ μέτρια	☐
• ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	☐
• διαφωνώ	☐
• διαφωνώ απόλυτα	☐

Γ. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Γ1.Είδος απασχόλησης:	
• Μόνιμη	☐
• Εποχιακή	☐
• Περιστασιακή	☐
• Ημιαπασχόληση	☐

Γ2. Ο εργασιακός σας χώρος είναι;	
1. Μέχρι 2 km από τον τόπο διαμονής σας	☐
2. Μέχρι 5 km από το τόπο διαμονής σας	☐
3. Πάνω από 5 km από τον τόπο διαμονής σας	☐
4. Άλλο προσδιορίστε	

Γ3. Αν εργάζεστε σε οικογενειακή επιχείρηση, τι είδους επιχείρηση είναι ;

Απαντήστε εδώ.....

Γ4. Πληρώνετε για αυτήν την εργασία;

1.Ναι ☐	2. Όχι ☐
--------------------------------	---------------------------------

Γ5. Αν όχι γιατί δεν πληρώνετε ;

Απαντήστε εδώ.....

Γ.6 Είσατε ικανοποιημένες από την εργασία σας;	
2. Ελάχιστα	☐
3. Λίγο	☐
4. Αρκετά	☐
5. Πολύ	☐
6. Πάρα πολύ	☐

Γ6.1 Αν επιλέξετε την επιλογή 1 ή 2 στην προηγούμενη ερώτηση για ποιο λόγο δεν είστε;

• υπερβολικός φόρτος εργασίας

• χαμηλές αποδοχές

• δεν ανταποκρίνεται στις φιλοδοξίες μου

• άλλο προσδιορίστε.....

Γ7. Πιστεύετε ότι περαιτέρω εκπαίδευση - κατάρτιση θα σας βοηθούσε στην επαγγελματική σας εξέλιξη;

1. συμφωνώ

2. συμφωνώ μέτρια

3. ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ

4. Διαφωνώ

5. διαφωνώ απόλυτα

Γ8. Θα επιθυμούσατε να παρακολουθήσετε ειδικά προγράμματα κατάρτισης σχετικά με άλλη εργασία που θα σας ενδιέφερε;

1.Ναι

2. Όχι

Δ. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ.

Δ1. Σε περίπτωση ανάγκης που απευθύνεστε;(απαντήστε από το 1-5 ανάλογα με τη σειρά προτεραιότητας που απευθύνεστε)	
• Οικογένεια	☐
• Φίλοι	☐
• Γειτονιά	☐
• Κοινότητα	☐
• Επίσημες υπηρεσίες	☐

Δ.1.1 Πόσο συχνά καταφεύγετε στην οικογένεια σας σε περιπτώσεις ανάγκης;	
• Ποτέ	☐
• Λίγες φορές	☐
• Συνήθως	☐
• Πάντοτε	☐

Δ1.2 Πόσο συχνά καταφεύγετε στους φίλους σας σε περιπτώσεις ανάγκης;	
1. Ποτέ	☐
2. Λίγες φορές	☐

3.Συνήθως	☐
4.Πάντοτε	☐

Δ1.3 Πόσο συχνά καταφεύγετε στην γειτονιά σας σε περιπτώσεις ανάγκης;	
1.Ποτέ	☐
2.Λίγες φορές	☐
3.Συνήθως	☐
4. Πάντοτε	☐

Δ.1.4 Πόσο συχνά καταφεύγετε στην κοινότητά σας σε περιπτώσεις ανάγκης;	
1.Ποτέ	☐
2.Λίγες φορές	☐
3. Συνήθως	☐
4.Πάντοτε	☐

Δ.1.5 Πόσο συχνά καταφεύγετε στις Επίσημες Υπηρεσίες (Δήμος, Νομαρχία)σε περιπτώσεις ανάγκης;	
1.Ποτέ	☐
2.Λίγες φορές	☐

3.Συνήθως	☐
4.Πάντοτε	☐

Δ2.Αν οι περισσότερες επιλογές στην ερώτηση Δ1.1 -Δ.1.5 είναι 3 ή 4 γιατί καταφεύγετε συνήθως σε άτυπα δίκτυα φροντίδας;	
1. Λόγω έλλειψης ενημέρωσης	☐
2. Λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης σε άτομα που δεν σχετίζονται με το οικογενειακό, φιλικό, γειτονικό περιβάλλον	☐
3. Λόγω ότι δεν υπάρχει η κατάλληλη υποδομή στην περιοχή, όπου διαμένει	☐
4. Λόγω δύσκολης πρόσβασης σ' άλλα συστήματα φροντίδας	☐

Δ3.Συζητάτε συχνά με γείτονες- φίλους προβλήματα που αφορούν την οικογένεια;	
1. Πάντοτε	☐
2. Πολύ συχνά	☐
3. Καθόλου συχνά	☐
4. Ποτέ	☐

Δ4. Τι είδους προβλήματα συνήθως συζητάτε;(περισσότερες από μια απαντήσεις)	
• Προβλήματα που αφορούν την σχέση με τον σύζυγο σας	☐
• Προβλήματα που αφορούν την ανατροφή των παιδιών σας	☐

• Προβλήματα που αφορούν την δουλειά σας	☐
• Άλλο (προσδιορίστε).....	

Δ5. Η φροντίδα των παιδιών της οικογένειας αφορούν συνήθως:(Μπορείτε να επιλέξετε πάνω από μια απάντηση)

1. Την μητέρα	☐
2. Τον πατέρα	☐
3. Και τους δυο	☐
4. Τρίτα πρόσωπα(γιαγιά, παππούς, νταντά)	☐

Δ6. Αν η φροντίδα των παιδιών αφορά την μητέρα για ποιο λόγο πιστεύετε ότι συμβαίνει αυτό;

• Λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας	☐
• Λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου του πατέρα εξαιτίας της δουλειάς	☐
• Λόγω αδιαφορίας	☐
• Λόγω απουσίας του πατέρα (φυγή, θάνατος, αναπηρία κ.α)	☐
• Άλλο προσδιορίστε.....	☐

Δ7. Η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά συνήθως:

• Την γυναίκα	☐
• Τον άντρα	☐
• Και τους δυο	☐
• Επίσημες δομές (γηροκομείο κ.τ.λ)	☐
• Άλλο προσδιορίστε.....	

Δ8. Αν η φροντίδα των ηλικιωμένων αφορά την γυναίκα για ποιο λόγο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;	
1. Λόγω της νοοτροπίας της αγροτικής κοινότητας	☐
2. Λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου του άντρα εξαιτίας της δουλειάς	☐
3. Άλλο προσδιορίστε.....	

Δ9. Έχετε συμμετάσχει ποτέ στα κοινά;	
1. Ποτέ	☐
2. Μια φορά	☐
3. Μερικές φορές	☐
4. Πολλές φορές	☐
5. Πάντα	☐

Δ10. Από από τους παρακάτω συλλόγους- οργανισμούς σε ποιους έχετε λάβει μέρος ενεργά στη κοινότητα σας; (περισσότερη από μια απάντηση)	
1. Θρησκευτικός ή ενοριακός σύλλογος	☐
2. Πολιτιστικός σύλλογος	☐
3. Σύλλογος νεολαίας	☐
4. Πολιτικά κόμματα	☐
5. Γυναικείος συνεταιρισμός	☐
6. Τίποτα από τα παραπάνω	

Δ11. Η μη συμμετοχή των γυναικών στα κοινά οφείλεται κατά την γνώμη σας;	
4. Στην νοοτροπία της αγροτικής κοινότητας	☐

5. Λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου	☐
6. Λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος της ίδιας	☐
7. Άλλο προσδιορίστε.....	

Δ12.Αν ποτέ θα σας δινόταν η ευκαιρία να ασχοληθείτε με τα κοινά , ο πιθανός λόγος θα ήταν:	
	☐
1. Η προσφορά σας στον τόπο σας	☐
2. Αντίδραση στην νοοτροπία της αγροτικής κοινότητας	
3. Απόδραση από την καθημερινότητα	☐
4. Άλλο προσδιορίστε.....	

Δ13. Τα μέσα μαζικής μεταφοράς εξυπηρετούν τη πρόσβαση σας στις υπηρεσίες του Δήμου σας ή της πλησιέστερης πόλης σας;	
• Ελάχιστα	☐
• Λίγο	☐
• Αρκετά	☐
• Πολύ	☐
• Πάρα πολύ	☐

Δ.14 Σε τι βαθμό είσαστε ικανοποιημένες από τις παροχές που σας προσφέρουν οι παρακάτω υπηρεσίες;

Υπηρεσίες	Ελάχιστα	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
Διοικητικές					
Κοινωνικές					
Ιατρικές					
Άλλες					

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βαγιά (1987), «Οι κοινωνικές ανάγκες στις αγροτικές περιοχές της Ευρώπης», εκλογή, τεύχος 83.
- Δουμάνη – Χρηστέα Μ. (1989) «Η ελληνίδα μητέρα άλλοτε και σήμερα», κέδρος, Αθήνα.
- Δαουτόπουλος Γ. (1997). «Τοπική ανάπτυξη», Θεσσαλονίκη.
- Δαουτόπουλος Γ.Μ – Καζακόπουλος Π.(1997), «Αγροτική Κοινωνιολογία» Θεσσαλονίκη
- Ζωγράφου Α. (1997), «Κοινωνική εργασία με κοινότητα, Πάτρα, 1997.

- Ζαϊμάκης Ι. (2002), «Κοινοτική εργασία και τοπικές κοινωνίες», Ελληνικά γράμματα, Αθήνα.
- Κυριαζόπουλος(1982), «Το γυναικείο Κίνημα», εκδόσεις Ι.Βασιλείου, Αθήνα.
- Λογοθέτη Σ.(1998) «Η ταυτότητα και ο ρόλος της γυναίκας»εκδόσεις Τυπωθητω, Αθήνα
- Παπακωνσταντινίδης Λ.(2002) «Ευαισθητοποιημένη Τοπική Κοινωνία», εκδόσεις Τυπωθητω,Αθήνα
- Ράππνερ,Γ(1970) «Ψυχολογία της γυναίκας» εκδόσεις Μπουκουμάνη, Αθήνα
- Σταθόπουλος Π. (2001), «Κοινοτική εργασία», εκδόσεις Έλλην.
- Φίλιας,Β (1999), «Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις»εκδόσεις Έλλην, Αθήνα.
- Χουρδάκη Μ.(1982), «Οικογενειακή Ψυχολογία»εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

14.Henry Lefebvre (1977) «Δικαίωμα στην πόλη» εκδόσεις παπαζήση, Αθήνα

15. Giddens (2002) «Κοινωνιολογία» Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα

16.Sue stern,Ellen(1993), «Η απαραίτητη γυναίκα», εκδόσεις Λύχνος, Αθήνα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ:

<http://www.tee.gr>: (Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας)

<http://www.oga.gr>

<http://www.in.gr>

<http://www.google.gr>